Duplicate

AZ.

BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
LXIV
A
31
NAPOLI

L XIV. A. 31

Digitized by Google

78 E 36

LXIV. A. 31

JOSEPHI QUARIN,

SACRÆ CÆS. REG. APOST. MAJ. INF. AUSTR. REGIM. CONSIL. SANIT. ET IN NOSOC. FRATR. MISERIC. PHISICI.

METHODUS MEDENDARUM FEBRIUM.

Accedunt in hac noviſſima editione Tentamina de Cicuta ejuſdem Auctoris.

NEAPOLI

Apud Societatem Litter. & Typographicam.

M.DCC.LXXIX.

Publica auctoritate.

B.N.

Digitized by Google

Google

ILLUSTRISSIMO DOMINO

TOBIAE PHILIPPO

S. R. I.

LIBERO BARONI

A

GEBLER,

SACRATISSIMÆ CÆSAREÆ, ET CÆSAREOREGIÆ APOSTOLICÆ MAJESTATIS

A CONSILIIS STATUS,

ORDINIS REGII S. STEPHANI EQUITI,

SCIENTIARUM OMNIUM

FAUTORI

in ſingularis venerationis & amicitiæ ſignum has paginas, ſeque ipſum dedicat

Devotiſſimus Auctor.

Google

OPtima quæque dies miſeris mortalibus ævi
Prima fugit: ſubeunt morbi, triſtiſque ſenectus:
Et labor, & duræ rapit inclementia mortis.

Virgil.

PRAEFATIO.

P Etierunt multi, qui numeroſis non infelicibus ægrorum curationibus & in Urbe & in Noſocomio mecum interfuerunt: ut medendi rationem typis darem. Collegi igitur ea, quæ optimi in arte Viri docuerunt; & quæ experientia viginti annorum confirmata vidi. Te-

mule

Digitized by Google

mulo hoc de febribus agam, tum ob temporis anguſtias, tum ob epidemias febrium, quæ per binos annos jam terras noſtras affligunt. Proximo de morbis inflammatoriis & chronicis alterum tomum eodem ordine & calamo ſcriptum luci dabo.

INDEX CAPITUM.

CAPUT I.

De Febribus in genere 1

CAPUT II.

De Synoche non putrida......... 5

CAPUT III.

De Febre ardente 15

CAPUT IV.

De Febre putrida 30

CAPUT V.

De Febre maligna............... 54

CAPUT VI.

De Miliaribus 59

CA-

CAPUT VII.

De Petechiis 67

CAPUT VIII.

De Variolis 71

CAPUT IX.

De Morbillis 80

CAPUT X.

De Eryſipelate 85

CAPUT XI.

De Scarlatina 91

CAPUT XII.

De Febribus intermittentibus 94

FORMULÆ 113

CAPUT I.

De Febribus in genere.

Celerior ſanguinis motus cum læſione functionis febris audit.

Quæ cordis contractionem augent, ut functio inde lædatur, febrim producunt.

Talia ſunt innumera: aër nimis calidus, frigidus; alimenta, & quantitate & qualitate peccantia; animi pathemata, &c.

Nonnunquam, ut in conſtitutionibus epidemicis, ignotum febrim faciens aëri inhæret, quod Hippocrates ſub nomine *το Θειον* comprehendit.

Abit febris in ſanitatem, in morbum alium, & in mortem.

Lætus febris in ſanitatem exitus eſt, ſi illud irritans febrim producens ita ſubigatur, vel demulceatur, ut cum humoribus ſanis per vaſa movea-

veatur, vel denique, dum ſolvitur, evacuetur, aut via inſenſibili, nempe per tranſpirationem, aut per evacuationes ſenſibiles, alvum, urinam, ſudorem, hæmorrhagiam. &c. quæ criticæ dicuntur.

In alium morbum tranſit, ſi febris non adeo valida ſit, ut partes vitales, aut admodum obſtruantur, aut deſtruantur. materies tamen morbi non ſatis evacuatur; quare ad alias partes transfertur, & obſtructiones, inflammationes, ſuppurationes, abſceſſus, hydropes, cachexias generat.

Morte terminatur febris, ſi validiſſimo ejus motu, aut acrimonia humorum inducta vaſa encephali, vel pulmonum, hepatis, &c. valde obſtruantur, aut deſtruantur.

Febre omnia moventur, propelluntur, ſubtiliſſima exprimuntur, craſſa inſpiſſantur, cruda coquuntur, cocta evacuantur; quare febris non ſolum ut morbus eſt conſideranda, verum etiam, prout Sydenhamus notavit, ut naturæ inſtrumentum, quo impura a puris ſeparat.

Hinc nonnunquam mitiganda, nonnunquam augenda, nonnunquam ſibi relinquenda.

Noſcitur, ut monui, ſanguinis auctus motus ex pulſu, qui in viris potiſſimum tardior eſt, ſed major ac in fæminis.

Gravidæ celeriorem pulſum, & primis menſibus variabilem habent.

Celerior quoque pulſus in hominibus minoris ſtaturæ, & in infantibus notatur; his ſimul mollior, ſenibus durior eſt.

In phlegmaticis omni minuto ſecundo pulſus ſe-

ferit. In cholericis 70, & plures ictus minuti ſpatio numerantur.

Ad veſperas ſemper frequentior pulſus, & poſt paſtum 10, aut 12. vicibus intra minutum arteria crebrius ferit, ac ante refectionem.

Prognoſis eſt diverſa: quo gravior cauſa irritans, eo gravior morbus.

Symptomatum vehementia, ætas, temperamentum, vires ægri, conſtitutio epidemica diverſam faciunt prognoſim. Sic phthiſici, gravidæ accedente febre plus periclitantur.

Indicationes vitales in omnibus febribus primæ ſunt, & omni febris tempore conſiderandæ; ſi vires langueant, erigendæ ſunt, ſi excedant, minuendæ; denique obſtructum eſt reſolvendum, acre irritans demulcendum, crudum coquendum, coctum evacuandum, ſymptomata mitiganda.

Ridenda, & damnanda verſipellis illa medicina, quæ mox capiti, mox pectori aut alvo medens non modo nihil medetur, ſed plurimum nocet.

Neque monente bene Gaubio, ſingulis, ſed urgentibus ſymptomatibus medelam opponere oportet, effecta enim morbi hoc, hujuſve cauſa ſucciſis ſponte ceſſant, quæ nonnunquam adeo diverſa ſunt, & oppoſita, ut contraria omnino indicent.

De febribus agam frequentius occurrentibus; licet plurimæ aliæ apud Auctores, ut celeberrim. Sauvages, febrium diviſiones legantur.

Recte aſſerit Freindius, quod multi maximi ingenii viri, non juſte attendentes, ſymptoma-

ta pro ipſis morbis curare tentent, adeoque plures fingant quam natura morbos, & Tiſſot (1) notat, quod enormis ille febrium catalogus medicinæ progreſſibus obſtiterit quidem, nullatenus vero favente cœlo numerum morborum auxerit.

Febres ſunt epidemicæ, ſeu populo communes; endemicæ, regioni propriæ; ſporadicæ, hunc vel illum invadentes; topicæ, fixam aliquam partem occupantes.

Sunt febres acutæ, quæ cito terminantur, & lentæ, quæ tarde admodum decurrunt; febres continuæ, quæ nullam apyrexiam habent, & febres intermittentes, ubi tempus eſt inter paroxyſmos, quo ægri a febre liberi ſunt.

Continuæ aliquæ, quæ continentes dicuntur, nullam remiſſionem regularem habent, ut Ephemera, Synochus non putris, febris putrida; febres remittentes, licet nunquam ceſſent, certo tamen tempore exacerbantur, ut febris ardens.

Sunt & febres benignæ, conſueta habentes ſymptomata, uſitatiſque obtemperantes remediis; malignæ, quas prava, & inſolita comitantur ſymptomata.

Conſpiciuntur & febres exanthematibus ſtipatæ, in quibus vel puſtulæ ultra ſuperficiem cutis prominentes, aut papulæ eandem exaſperantes, aut maculæ alieno eam ipſam colore defædantes naſcuntur.

Febres intermittentes, ſeu perfectam apyrexiam habentes, dividuntur in quotidianam, tertianam, quartanam, quintanam, quam ſemel mihi videre

(1) Pag. 14. de febre bilioſa Lauſanenſi.

re licuit. Sunt & tertianæ ſimplices, duplicatæ, quartanæ quoque duplicatæ, & triplicatæ.

Denique ſunt febres hæmitritææ, ſeu ſemitertianæ; quo nomine Celſus illas febres tertianas ſeu ſimplices, ſeu duplicatas vocat, quæ productis admodum paroxyſmis continuas remittentes referunt: Galenus vero Hæmitritæam appellat febrim ex quotidiana protracta, & tertiana intermittente factam. Denique febris continua cum tertiana ſociata quibuſdam ad hæmitritæas refertur, quam vero alii rectius Tritæum, ſeu Tritæophiam nominant.

CAPUT XI.

De Synocho non putrida.

Ephemera in Noſocomio vix occurrit, cum ſpatio 24. horarum terminetur, unde nomen obtinuit.

Cauſa levis eſt, ut: major ventriculi repletio, tranſpiratio impedita. Morbus hic diæta, quiete, potu tenui, largiori, curatur.

Ephemera per plures dies protracta Synochus non putris audit.

Cauſæ ſunt ac ephemeræ, ſed graviores, ut potus ſpirituoſi, conſuetæ evacuationes intermiſſæ, & hæmorrhagiæ ſuppreſſæ, &c.

Ad debellandam Synochum non putridam efficaciora requiruntur auxilia. Si pulſus plenior, du-

durior, major faciei, oculorumque rubor; vehementior calor, & pectoris oppreſſio notetur, maxime ſi morbus ab hæmorrhagiis conſuetis ſuppreſſis originem ducat, ſanguis mittendus, donec pulſus fiat mollior, calorque minuatur.

Sanguinis detrahendi copiam, aut numerum venæ ſectionum determinant ætas, temperamentum, vires, conſuetudo.

Juvenes, plethorici, & fœminæ communiter largiorem ferunt phlebotomiam.

Ubi alia copioſa evacuatio, ut diarrhœa febri juncta eſt, minori copia ſanguis mittendus.

Parcior quoque venæ ſectio inſtituenda in hyſtericis, hypochondriacis, male nutritis, in infantibus, & ætate admodum provectis; ſed & in his non tam annos numerare, quam vires ægrotantis æſtimare debet Medicus.

Macilentis potiſſimum plus ſanguinis detrahendum; cum his ſanguis, plenioribus vero magis caro abundet.

Morbi vernales, hinc & hæ febres multo facilius venæ ſectionem admittunt, quam autumnales, dum priores plus de inflammatorio, ultimæ de putrido participant.

Notante Huxhamo amplior convenit venæ ſectio ſicco cœlo, quam humido.

Cavendum tamen a nimia venæ ſectione in morbis acutis, ne febris nimis cito juguletur; cum hæc requiratur, ut impura a puris ſecernantur, & e corpore excernantur.

Tiſſot exempla 20, & plurium venæ ſectionum intra duos dies inſtitutarum refert; monet

autem,

autem, quod, licet natura quandoque reſtiterit ictui huic lethali, ignorantiam tamen Chirurgorum & Medicorum probaverit.

Ubi magnam copiam ſanguinis detrahendi neceſſitas eſt, ea per parvum vulnus fieri poteſt, hoc modo longe largiorem ſanguinis miſſionem ferunt ægri.

Si amarities oris, nauſea, vomendi conatus, ructus ova putrida redolentes, oppreſſio ad ſcrobiculum cordis notentur, maxime ubi morbus ex nimia ventriculi repletione, quod ex relatione ægri noſcitur, originem duxit, acida, aquoſa, nitrata exhibenda ad materiem acrem corrigendam, his mox non proficientibus, vomitorium neceſſarium. Haud alio utique modo expurganda eſt, notante Huxhamo, colluvies ſtomachi bilioſa multorum ſæpe morborum origo & fomes; & Illuſtr. Van Svvieten docet, quod ſi nauſea a quovis aſſumpto, quantumvis grato augeatur, nihil ſuperſit, quam ut vomitorio dato ſurſum expellatur.

Neque tardandum eſſe in vomitorio exhibendo vult Valcarenghi (1), dum ait: confert maxime, ut cito & affatim noxia e ventriculo eliminetur materies, quæ cum paulatim exit, majorem diuturnioremque moleſtiam ægris adferre ſolet.

Scrupulus Ipecacuanhæ cum grano tartari emetici optime ſatisfacit. Multi a paucis Ipecacuanhæ

(1) De præcipuis febribus ſpecimen practicum. pag. 93.

hæ granis eundem effectum, ac a maxima doſi exſpectant, ſed id a cortice præcipue ſperandum, cujus granis vj. majorem virtutem ineſſe, ac xxx. aliis Pariſini notant: hinc Zimmermannus (1) monet, quod parva Ipecacuanhæ doſis non ſemper ſufficiat.

Tartarus emeticus additur ad viſcidum bilioſo forte junctum attenuandum, ejiciendumque, cum, ut ſupra laudatus Zimmermann. obſervat, ſola Ipecacuanha in pituita repleto, hinc minus ſenſibili, ac difficilius irritabili ſtomacho ſufficientem effectum non præſtet.

Peſſimus mos eſt, ſola aqua calida vomitum excitare, ingens hujus requiritur quantitas, hinc ſæpe ventriculus grave pondus excutere nequit, ſicque ejus debilitas, & peſſima mala oriuntur.

Poſt quemlibet vomitum aqua tepida haurienda, facilius ſic vomunt ægri, & facilius materia ad vomitum diſponitur.

Ubi venæ ſectio indicatur, vomitorio præmittenda.

In herniosis, gibboſis, gravidis, hæmoptoicis, phthiſicis, admodum cacochymicis, inflammatione, obſtructione, ſuppuratione cujuſdam viſceris laborantibus vomitorii loco purgantia antiphlogiſtica ex tamarindis, caſſia, cremore tartari propinanda; (Nro. 1. 2. 3.) ab omnibus fortioribus purgantibus abſtinendum, quia illa, quæ copioſas evacuationes faciunt, perſpirationem impediunt, quod a levioribus non timendum

(1) De diſſenteria populari p. 81.

dum, quæ corpus vix mutant obſervante Sanctorio.

Aqua laxativa Diſpenſatorii Viennenſis ad uncias quinque vel ſex egregium eſt purgans antiphlogiſticum, ſed non nimis diu aſſervata eſſe debet, cum aceſcat.

Dum in Synocho non putrida alvus pauca, magnus dolor capitis, abdominis & lumborum ægrum vexat, clyſma convenit, (Nro. 4.) quod nec nimis calidum aut frigidum applicandum, nec ſudanti admodum ægro injiciendum.

Si vomitorii neceſſitas, & æger diuturna antea laboravit alvi obſtructione, clyſma prius dandum, ſic emollito abdomine corpus ſimul ad alvi excretionem diſponitur, & minus periculum eſt, ut humores tanta vi ad ſuperiora ferantur.

Evacuatis primis viis remedia conveniunt, quæ & ſanguinem attenuant, & abſque augmento velocitatis ſolvunt, ſimulque putredini reſiſtunt, cum humores aut ſpiſſitudine, aut acrimonia peccent, hinc diluentia aquoſa, acida, nitrata conducunt, unde plurimæ formulæ ex decocto hordei, aceto, ſucco citri, oxymelle, Syrupis ex fructibus horæis paratis cum ſale polychreſto, arcano duplicato, nitro conveniunt. (Nro. 5. 6.)

Hordeum aliquid glutinoſi lentoris aquæ addit, ne nimis cito per urinam aut ſudores dilabatur; oxymel, & ſucci ex fructibus horæis, & ſyrupi nimium ſanguinis lentorem dividunt, ſaponacea ſua vi oleum aquæ miſcibile reddunt, & dum ſpontanea degeneratione in acidum abeunt, putredini reſiſtunt, ſitimque tollunt.

Ni-

Nitrum, ſal medium, quod denſitatem phlogiſticam corrigit, calorem minuit, & viribus corporis noſtri ſine augmento velocitatis facile ſubigitur, prioribus remediis jungendum.

Sal polychreſtum, ubi lauta vita prægreſſa, appetitus minor, alvus ſegnior ad dr. ij. vel iij. de die ſumptum, pulcherrimos effectus præſtat, quod a ſolis diluentibus, & acidis vix exſpectandum; ſolvit enim, facitque, ut ægri bis aut ter de die cum euphoria alvum deponant, ſic glutinoſum bilioſo junctum attenuatur, & cum hærentibus adhuc fere ſemper ſaburris in primis viis evacuatur, ſimul humorum copia minuitur. Homines enim laute viventes, corpus non exercentes, plura alimenta ingerunt, hinc neceſſe eſt, ut plus ſaburræ in primis viis, pluſque ſanguinis & humorum naſcatur.

Pro potu inſervire poteſt decoctum hordei cum oxymelle, & pauco nitro, (Nro. 6.) vel potius ille, qui Italis limonada vocatur, & ex ſucco citri aqua diluto ſaccharo ad gratiam edulcorato conficitur; cavendum, ne, ut pro ſanis parari ſolet, conciliandæ ſuavitatis gratia ſaccharum ad cortices citri affrictum addatur, continet enim cortex citri magnam quantitatem olei eſſentialis, quod ſaccharo junctum eleoſacchari forma ingeſtum motum humorum auget, & bilem incendit.

Emulſa ex ſeminibus melonum, cucumerum, amygdalis proſunt; (Nro. 7.) in his enim olei virtus, qua inviſcat, & obtundit omnem acrimoniam, manet, & futuræ ranciditatis metus abeſt. Omnis

Omnis potus parca copia, ſed ſæpius dandus, ſic melius ſanguini miſcetur, neque ita facile ex corpore expellitur, caveturque, ne a nimis diſtento ventriculo anxietas, nauſea, vomitus oriatur.

Synochus non putris ex tranſpiratione ſuppreſſa orta, quod communiter accidit, dum majorem calorem ſubitum frigus excipit, & quod ex relatione ægri patet, interne theata diluentia, lenites diaphoretica ſolventia, ut mixturam, (Nro. 8. 9.) decoctum graminis, infuſum florum ſambuci cum nitro, melle, & oxymelle largiter hauriendum poſcit, pediluvia tepida, & alvo obſtructa clyſmata neceſſaria ſunt.

Ubi vero pulſus durus, plenus &c. a venæ ſectione ſubito incipiendum, & refrigerantia potius (Nro. 4. 5. 6.) ſuperius dicta in uſum vocanda.

Nimius cubiculi calor, ſtragulorum pondus, medicamenta ſtimulantia evitanda, ne ſanguis in nimium motum urgeatur, & levis Synochus non putrida in gravem morbum inflammatorium mutetur.

Diæta in Synocho non putrida ſit tenuis ex panatella, cremore hordei, & quia Auſtriaci adeo juribus carnium aſſueti ſunt, iis concedi debent, cum a multo tempore conſueta, etiamſi deteriora fuerint, inſuetis minus turbare ſoleant. Succus citri addendus, ut proclivitas in putredinem corrigatur.

A juſculis pingue ſupernatans ſollicite auferendum, ne debilem ventriculum offendat cito ranceſcens hoc oleum.

Fru-

Fructus horæi, ceraſa, prunellæ, pruna, poma borſtorfiana alvum movent, & ob gratum acorem, ſitim, caloremque minuunt; dum cocta ſunt, minus flatus generant.

Cubiculum ſit moderate calidum, hinc æſtate aperiendum, tranſitus tamen aëris per rimam anguſtam, aut per feneſtras vel portas oppoſitas vitandus. In thermometro Bianchiano ſeu Reaumuriano temperies aëris pro ægrotis (chaleur des chambres de malades) figitur ad gradum 17mum, qui in Fahrenhaitiano 70mo correſpondet.

Bene monendi ægri, ne ſtragulis plumis repletiſſimis (quæ in Auſtria conſueta ſunt)corpus tegatur.

Terminatur hæc febris tertia, quarta, ſeptima die. Rarius hanc excurrit. Nonnunquam, ubi a nimia ventriculi repletione malum ortum ſaburra per emeticum excuſſa ſine alia evacuatione notabiliore febris ceſſat.

Inde videtur neceſſitas vomitoriorum hic Viennæ non ratione climatis, ſed vivendi generis, ubi plurimæ febres nimiæ repletioni ſtomachi maxime per carnes orignem debent. Hinc Baglivius monuit, quod aliter in morbis curandis tractandi ſint Itali ſub aduſto climate, & ſobrie viventes, aliter Galli, Hiſpani, Germani, aliique ſua quique utentes aeris temperie, & ſuo quique victus genere.

Quare ſollicite ſemper inquirendum in cauſam morbi, & monet Illuſtr. Van Swieten, (1), quod

(1) Pag. 58. Part. I.

quod non melior canon ſit in medicina, quam ille, quod in curandis morbis ſemper ad cauſam primam, unde omnia reliqua fluxerunt, ſit reſpiciendum, ex hoc fundamento enim ſola certa, & valida auxilia deduci poſſunt.

Criſes ſunt variæ per urinam, alvum, ſudorem, diarrhæam; hanc præcedunt nonnunquam borborygmi, tormina, murmura, & comotiones ventris, hypochondria elevata, dolor lumborum. Autumno crebrior eſt criſis per diarrhæam.

Ante hæmorrhagiam narium notatur rubedo oculorum, temporum gravitas, viſus hebetudo, acutus occipitis dolor, lachrymæ involuntariæ, narium pruritus, quandoque pulſus dicrotus, ubi in diaſtole arteria bis ferit digitum tangentem, antequam ſyſtole ſequatur.

Sanguineis laute paſtis, vel ubi morbus a conſuetis hæmorrhagiis ſuppreſſis abuſu ſpirituoſorum ortus, frequentior eſt narium hæmorrhagia.

In ſubjectis, carnem mollem & humidam habentibus, & ubi morbus ex impedita tranſpiratione, ſudor quandoque morbum tollit, tunc urina eſt parcior, cutis mollis, corpus æquali vapore calet, pulſus mollis undoſus.

Criticam per urinam evacuationem præcedunt gravitas hypochondriorum, lumborum, circa pudenda ardoris quidam ſenſus, aucta urinæ quantitas. Tempeſtate frigidiore, & ubi morbus ex tranſpiratione ſuppreſſa natus, frequentior hæc criſis.

Criticas has eſſe evacuationes docet levamen

sic

ſic teſtante Hippocrate: Si talia purgentur, qualia purgare oportet, confert, & facile ferunt.

Accidunt autem criſes in morbis acutis diebus potiſſimum quaternariis, ut 4. 7. 14. &c.

In noſtris regionibus non videntur ita occurrere criſes, ut veteres obſervarunt, ob cœli noſtri naturam, vitam intemperantem, exhibita pharmaca, & crebriores inſtitutas venæ ſectiones.

Prout febris minuitur, ita ſucceſſive cibi augeri poſſunt.

Dum febris integre abeſt, & carnes teneræ concedendæ.

Aſſuetis etiam plus nutrimenti dandum. Sic Illuſtr. van Svvieten hiſtoriam ſtrenui potatoris habet, qui venæ ſectione, victu tenuiſſimo, & dilutiſſimo potu ad extrema fere redactus vini Rhenani poculo, & jure carnium refocillatis viribus brevi a periculoſo morbo evaſit.

Senes facillime jejunium ferunt, ſecundo ætate conſiſtentes; minime adoleſcentes, omnium minime autem ex his, qui inter ipſos ſunt alacriores.

Reconvaleſcentes ſæpius, ſed parcius comedant facile digerenda, nec variæ ſpeciei alimenta.

Cæna ſit parca, tum quia reconvaleſcentes ad veſperas ut plurimum pejus valent, tum quia ſomnus inde turbatur.

Crebriores ſed parvæ refectiones conveniunt.

Potus quantitas ſucceſſive minuenda, ne aut ventriculus nimis debilitetur, aut tumere incipiant ægri.

Poſt febres continuas alvus ſæpius tardior eſt, ita

ita ut per duas, aut tres dies eam non excernant; ſi nullum inde incommodum, nil movendum; ſi vero dolor capitis, anxietas, tenſio abdominis ſequatur, clyſma applicandum.

Lectus brevi deſerendus, quia & ſanus ei affixus inde debilitatur.

CAPUT XXI.

De Febre ardente.

Febris ardens eſt continua remittens cum ardore digitum fere tangentis urente, ſiti inexplebili, ſiccitate corporis, dolore capitis, reſpiratione difficiliori, urina pauciore, & rubra; pulſu duriore, ac pleniore.

Viri, juvenes, fibra ſtricta, & rigida gaudentes; aromaticis, ſpirituoſis abutentes; in aëre calido, & ſicco viventes; corpus nimium exercentes, vel & ii, quibus conſuetæ hæmorrhagiæ ſuppreſſæ ſunt, ut plurimum hoc morbo corripiuntur.

Differt ardens ab hæmitritæa ſymptomatum intenſitate, & quod frigus non habeat tempore exacerbationis, ſed æſtum majorem.

Morbus eſt periculoſus, ubi vero æquabilis calor per totum corpus ad extrema uſque diffuſus, lingua, fauces humectantur, alvus libera, urina minus colorata, ſpes optima eſt valetudinis

dinis recuperandæ, cum vaſa pervia, & humores meabiles ſignificet; si autem urina tenuis & alba, ſummus calor circa vitalia cum extremorum frigore; ſi parotis non ſuppuret, neque alia ſuperveniat evacuatio; ſi ſanguinis ſputum, aut urinæ cruentæ mictus, deliria ferociſſima, reſpiratio admodum difficilis, convulſiones accedant, aut ægri floccos carpant, ſumma morbi lethalitas.

Cura a venæ ſectione largiore incipienda, donec pulſus fiat mollior, calorque minuatur. Si venæ ſectione facta nimis iterum exorbitet febrilis impetus, denuo ſanguis educendus.

Nonnunquam pulſus nec adeo magnus, nec durus deprehenditur, rubor tamen faciei, anheloſior reſpiratio, vitæ genus prægreſſum, hæmorrhagiæ ſuppreſſæ, &c. ſuadent vires non deficere, ſed corpus ab humoribus obrutum eſſe, hinc vena ſecanda; ut vero Medicus ſecurus ſit, pulſui alterius brachii digitus applicandus eſt, dum e vena ægroti ſanguis mittitur. Si pulſus ſit parvus, tremulus, intermittens, deſiſtendum; ſi vero inſurgat, ſanguinis miſſione pergendum, cum hæc in acutorum principio neglecta in ſubſequentibus febris ſtadiis nullo modo compenſari poſſit teſtante Huxhamo.

Si hæmorrhoides tumeant, hirudines applicandæ.

Medicamenta conveniunt, quæ diluunt, & ſanguinis phlogiſticam denſitatem attenuant ſine augmento velocitatis; hinc decoctum hordei, acetoſæ, acetum, ſuccus citri, nitrum, oxymel largiter ingerenda: (Nro. 4. 5. 6. 10.)

cum

cum in cadaveribus febre ardente defunctorum ſanguis multus, craſſus & ater in arteriis, pauciſſimus in venis reperiatur.

Pro potu ſint emulſa tenuia cum pauco nitro, limonada, ſerum lactis, lac ebutyratum.

Æſtivo tempore ſucci recentium fructuum horæorum aqua diluti exhiberi poſſunt. (Nro. 11. 12.) Hi enim grati ſunt, ſitim, calorem minuunt, ſaponacea ſua vi aquam oleo miſcibilem reddunt, & efficiunt, ne ſubito iterum de corpore diffletur. Nonnulli Medici timent, & damnant uſum ſuccorum ex fructibus horæis expreſſorum, ſed hi ipſi ſine metu eoſdem ſaccharo in formam ſyrupi redactos præſcribunt.

Ubi alvus adſtricta, decoctum hordei cum cremore tartari acidum redditum optime pro potu inſervit.

Contra immanem capitis dolorem epithemata ex pane ſecalino cum aceto conducunt.

Ad calorem minuendum, ſanguinemque a ſuperioribus derivandum ſynapiſmi (Nro. 13.) plantis pedum apponendi, qui, dum ſicci, renovandi.

Eidem ſcopo inſerviunt clyſmata, quæ ſimul ex inteſtinis feces in loco tam calido facile putreſcentes eluunt, & dum oſcula vaſorum reabſorbentium intrant, ſanguinem diluunt, & attenuant, hinc etiamſi alvus libera, ubi magnus admodum calor deprehenditur, quotidie injici poſſunt, niſi vires admodum fractæ ſint.

Amarities oris, nauſea, quæ diluentibus, & acidis brevi non corrigitur, vomitorium petit;

ſæpiſſime enim in his febribus putridi quidpiam in primis viis hæret. Sic Illuſt. van Svvieten notat ad finem æſtatis, vel in autumno raras eſſe febres, inflammatoriam tantum naturam habentes, ſed jam quidquam bilioſi participantes; hinc vomitorio neglecto deliria, anxietates, convulſiones ſequi, licet id, quod vomitu ejicitur, nec mole valde ſpectabile, nec pravis qualitatibus inſigne ſit.

Si deliria admodum ferocia, clyſmata omni trihorio aut quadrihorio injicienda, ſynapiſmi acriores (Nro. 14.) applicandi, abſtinendum a veſicatoriis; inde enim febris major, calorque auctus ſpectatur; eam ob rationem Illuſt. van Svvieten (1) cantharidum uſum minime tutum eſſe dicit, ubi valida febris, & calor magnus.

Si uſu remediorum antiphlogiſticorum prægreſſis depletionibus & evacuationibus debitis febris pergat, vires langueant, cortex peruvianus, maxime ubi manifeſtæ, & regulares exacerbationes, in uſum vocandus, qui remiſſionis tempore exhibendus.

Extracti forma magis arridet; (Nro. 15.) in ſubſtantia datus non raro nauſeam, anxietatem, ſenſum ponderis in ventriculo, amaritiem oris, majoremque calorem, alvi obſtructionem generat, ubi ab extracto crebriores alvi dejectiones nigricantes, extracto ſimiles cernuntur.

Sydenhamus jam nonnunquam tincturam corticis

(1) Tom. III. pag. 47.

ticis pulveri præferebat, quia ab hoc conſtrictionem metuebat.

Quandoque a Pharmacopæis addito ſale tartari extractum paratur, ut labori, tempori, & carbonibus parcant, quia citius partes corticis ſolubiles ope ſalis tartari in aqua ſolvuntur, ſed remedium inde naſcitur ad debellandum hunc morbum, ubi tantus motus humorum & calor, magis noxium, quam proficuum.

Decoctum corticis peruviani (Nro. 16.) cum aceto, ſucco citri, ſale polychreſto (niſi diarrhœa adſit) ſyrupo ribium, aut rubi idæi edulcoratum, pulcherrime prodeſt. Celeberrimus Vogel efficacius id vult, ac extractum. Certe obſervata medica nos docent, gangrænam proſerpſiſſe cortice peruviano & in extracto, & in ſubſtantia propinato, quæ ſiſtebatur decocto ejuſdem.

Cum multi turbidum abhorreant corticis peruviani decoctum, Baume infuſum frigidum oculo gratum paravit. Infudit unciam dimidiam corticis in lagena ſedecim aquæ unciis: infuſum hoc per aliquot dies reliquit, id ſæpius de die agitavit, tandem aquam hoc modo læte rubentem, aut ex fulvo coloratam per chartam emporeticam filtravit, ac ita porrexit, aut etiam pro extracto ſicco ſenſim ſine ebullitione evaporavit.

Hæc methodus pro parando extracto, ut Baume voluit, nihil valet. Rogavi expertiſſimum Chymicum Jacobum Well ad nigrum urſum pharmacopœum, ut periculum faceret. Infudit quan-

titatem corticis a Baumè determinatam cum eadem præſcripta copia aquæ, permiſit infuſum per 4. dies; aqua erat leviſſime colorata ſaporis leviter amaricantis, hac decantata, novam aquam affudit, idque tertia vice repetiit; tandem corticem reſiduum cum aqua nova decoxit, & obtinuit decoctum turbulentum ſaporis ſubadſtringentis, ſimulque amariſſimi, cum ſapore infuſi plane non comparandi.

Prætendit Baumè duabus infuſionibus omne ſolublile ex cortice ita extraxiſſe, ut cortex tali modo extractus, ac dein in recenti aqua decoctus aquæ parum aut nil tribuerit. Clariſſimus Wellius contrarium obſervavit. Erat enim hujus infuſum debile; decoctum vero ita frigide extracti corticis forte, præſtans, & ſapidum valde: apparet itaque, quod aqua frigida infuſus cortex nil minus quam omnibus ſuis partibus ſolubilibus ſpolietur.

Admodum nauſeoſis extracti aut decocti loco ſal corticis peruviani dictus exhiberi poteſt, quæ pars magis reſinoſa eſt, primam in ſolutione formans cuticulam, dum leni calore humidum illud evaporatur.

Hinc majori puritate ab extracto differre videtur, & drachma una magis efficax, ac binæ aut tres extracti habentur. Anno 1759. hoc remedio aliis non proficientibus diſcipulum olim meum egregium Noſocomii Pazmaniani Phyſicum Henricum Collin hoc morbo decumbentem ſanavi.

Corticis peruviani doſim determinant vires ægri, magnitudo morbi, conſtitutio epidemica.

Uncia

Uncia ſemis extracti ſæpe ſufficiebat, ſed & ſæpe ad unciam j. nicthemeri ſpatio aſcendendum erat.

Nec credendum, cum cortex adeo præſtans remedium in hydrope, cachexia, fluore albo, paſſione hyſterica, debilitate ſyſtematis nervoſi ſit, eum ſanguinem denſare; decoctum corticis peruviani ſanguini mixtum eum rubicundiorem & fluidiorem facit teſtante Schvvenkio, & multorum cortice utentium ſanguis facile ſecedebat, nec inflammatorius erat.

Quamdiu vero pulſus ſatis durus eſt, etiamſi venæ ſectiones ſint inſtitutæ, primæ viæ purgatæ, & vires admodum proſtratæ, cortex non prodeſt, imo morbum auget.

Tentavi enim jam anno 1753, antequam corticis uſum in ſimilibus febribus per clariſ. Pringle edoctus fuerim, cum remiſſionem regularem viderim, venæ ſectione facta, & purgatis primis viis, morbum ſubito cortice jugulare, ſed febres longiores, criſes tardiores imperfectas, & crebriores recidivas ſecutas dolui.

Supra laudatus Pringle (1) nec effectum ſperat a cortice in gangræna, ubi vaſa nimium plena, & dum ſanguis cruſta inflammatoria tectus eſt. In ardentibus tamen, in quas intermittentes tranſiere, mox ab initio remiſſionis tempore cortex, aliis antiphlogiſticis junctus, ſummo cum effectu præſcribitur.

Communiter in hiſce febribus delirium maniodes

(1) Obſervations on the Diſeaſes of the Army. pag. 343.

des junctum eſt, nonnunquam tamen aſaphodes notatur, pulſus tunc eſt debilis, celer, inæqualis, adſunt ſubſultus tendinum, tremores, oculi caliginoſi, convulſiones. In ſimili peſſimo ſtatu moſchum (Nro. 17.) omni trihorio aut quadrihorio (continuato ſimul corticis, & diluentium uſu, niſi ægri bibere recuſent) ſummo cum effectu exhibui, ſequebatur ut plurimum ſudor moſchum redolens, levans.

In hyſtericis & hypochondriacis, ſi forte moſchi odorem non ferant, levis Camphoræ doſis, infuſum ſerpentariæ, (Nro. 18.) aut ſpiritus cornu cervi cum eſſentia caſtorei (Nro. 19.) ſubſtitui poteſt.

Contra vigilias erectus corporis ſitus, regimen frigidius, alvus liberior, & linteum aceto & aqua roſarum madidum capiti impoſitum temporibus admotum pulchrum effectum facit.

Abſtinendum ab opio, quod nonnulli ſuadent, ut impetus naturæ ferocior inde compeſcatur. Vigiliæ enim perſeverantes crebrius leve inflammationis initium in encephalo notant, quod per opium facile augetur, cum ab eodem ſumpto humores magis ad caput ferantur. Opii actio ſimilis eſt ac vini, quod certe nemo in arte peritus commendabit, ubi inflammationis metus, & nemo eodem ferociorem naturæ impetum compeſcet. In febre ardente ab opii parciſſima doſi exhibita perturbationes capitis ac leve delirium vidit Fridericus Hoffmannus. Clariſ. Pringle docet opiata manifeſte nocere, si vigiliæ a febre pendeant. Teſtatur quoque clariſ. Gorter, quod mo-

motus acceleratus in febribus ardentibus non ſolum non compeſcatur opio, ſed temulentia, & furor inducatur.

Criſis eſt varia per hæmorrhagiam narium, alvum, ſudorem, parotides, & quandoque hæmorrhoides.

Nunquam benigna reſolutione morbus hic ſolvitur; cum parvi tantum morbi ſolvantur, magni vero judicentur.

Hæmorrhagia narium magnum nomen inter criticas evacuationes meretur in febre ardente. Præcedunt ſigna in capite de febre continua ſimplici dicta; oportet autem, ut copioſus ſanguis per nares effluat.

Si ſanguis ſit craſſus, & ater, guttatim erumpens, vas aqua calida repletum naribus ſupponendum, ut per vaporem hunc vaſis laxatis cruori effluendo copia fiat.

Si nimia ſit hæmorrhagia, quod ex ingenti ſanguinis profluentis copia, pallore, venis conſidentibus, pulſu vacillante & debili noſcitur, acetum aqua mixtum naribus externe applicatum conducit.

Ubi tam valida narium hæmorrhagia obſervabatur, ut periculum in mora adeſſe videretur exhauſto fere jam corpore, nunquam fefellit Illuſtr. van Svvieten vitrioli albi meraciſſima ſolutio, (Nro. 21.) ſi nempe turunda hac madida naribus immitteretur, curando, ut quam profundiſſime ingrediatur nares. Hoc fit, ſi calamus linteo carpto obvolvatur ſolutione vitrioli imbuto, dein immittatur hac lege, ut primo per-

pendiculariter intrudatur ad pollicis dimidii plus minuſve longitudinem, ac ſi quis per narium foramina verſus fauces protrudere vellet, dein elevetur prudenter calamus relicto linteo carpto. Niſi tali cum cautela hoc fiat, raro ad locum affectum vitrioli ſolutio pervenit. Relinquitur autem hæc turunda ibi, donec poſt unum alterumve diem ſponte elabatur.

Parotides, vel & tumores glandularum inguinalium in hoc morbo apparent, quibus cataplaſmata applicanda ſuadentur; ſed emplaſtra gummoſa, ut diachylum cum gummatibus, de galbano crocatum Diſpenſator. Viennenſ. his præferuntur, cum refrigeratis cataplaſmatibus parotides facile repelli poſſint. Statim ac pus formatum judicatur, aperiendæ ſunt, fruſtra exſpectatur fluctuatio puris, ac tumoris mollities, cum pus adeo tenax, ut tumores integre maturi ſatis duri ſint. Si abſceſſus diutius clausi relinquantur, in vehementi hoc morbo pus ſubito acre fit, ſanguinem intrat, & nonnunquam periculum præſentaneum, dum ad partes nobiliores fertur, nonnunquam febrim lentam creat.

Abſceſſu aperto ſi pus album non fœtidum, ſpecillum non tingens conſpiciatur, ſi febris minuatur, bonum; ſi vero ſanioſum prodeat cum fractis admodum viribus, pulſu inæquali, intermittente, peſſimum.

Ubi parotides ſubito diſparent ſine ſubſequente alia evacuatione, malum; ſed & parotides ſuppurantes non certam ſalutem notant; Hippocrates jam binos ægros notat, qui ſuppuratis licet parotidibus perierunt.

Sputa

Sputa craſſa, mobilia, lubrica teſtante Illnſtr. van Svvieten cum reliquis evacuationibus in ardente quidem concurrunt, raro tamen vel nunquam judicium his ſolis abſolvitur.

Si tuſſis ægros corripit, præter nominata ſuperius remedia, pro ratione ſymptomatum & virium vitæ simul dari poteſt decoctum althææ cum oxymelle; (Nro. 22.) si ſputa craſſa sint & tenacia, unc. j. oxymell. ſcillæ, aut altera addenda.

Ubi vero ſtertor accedit, ſputa non prodeunt, ita ut metus ſuffocationis sit, kermes minerale propinandum, quod ad granum omni bihorio aut trihorio dandum. (Nro. 23.) A levi hac dosi vix vomitus, aut diarrhœa orietur. Si vero excitentur, duo grana maſſæ pillularum de ſtyrace aut cynogloſſi tali pulveri jungenda, donec vomitus aut diarrhœa minuantur, dein iterum kermes minerale ſolum exhibendum. Non multum ab opio metuendum eſt, in illo enim ſtatu, ubi ſputa & tenacia & craſſa apparent, febris admodum mitigata eſt, nec amplius ferocior ille naturæ impetus ſpectatur.

Urina cum ſedimento lateritio potius pro criſis nuncio, quam critica evacuatione habenda; quo enim ſediminis citior & diuturnior depoſitio, eo perfectior criſis.

Notat Boerhavius, quod febris ardens critice cum rigore ſolvatur, ſed bene monet Illuſtr. van Svvieten, quod quamvis criticus talis rigor ſolutam & mobilem jam morbi materiem denotet in febre ardente, tamen hæc raro vel nunquam tales habeat dotes, ut ſanis aſſimilata humoribus

cum

cum illis fluere poſſit per vaſa abſque ulla notabili functionum perturbatione, adeoque critica evacuatio fere ſemper talem rigorem ſequi ſolet: itaque febris ardens ſolvitur quidem cum rigore, raro tamen vel nunquàm hoc ſolo ſanatur.

Cavendum, ubi ſimilis rigor ſequitur a calefacientibus, hic enim potiſſimum, ut monui, evacuationis futuræ nuncius eſt, cum materiem peccantem mobiliorem ſignificet, inde attritus minor, & minutus caloris ſenſus naſcitur. Poſt ſimilem criticum rigorem reſtituto libero motu humorum per vaſa, brevi ſequitur æquabilis per univerſum corpus calor, hinc facile diſtinguitur a peſſimo rigore, quem extremorum frigus excipit, dum immeabilis redditus ſanguis ad extrema uſque corporis propelli nequit.

Si diarrhœa cum levamine fiat, critica eſt, & ſibi relinquenda; ſi vero vires debilitentur, facies collabatur, pulſus inæqualis, aut admodum debilis reddatur, cohibenda eſt, a nitro, ſalibus, melle abſtinendum; extracti corticis peruviani loco ſubſtantia ejus danda, cum ab extracto, ut ſuperius monui, potiſſimum alvus crebrior ſequatur, mixtura ex bolo armena, & gummi arabico (Nro. 24.) omni bihorio aut trihorio ad unc. j. exhibenda, ſimul tamen pro diverſitate ſuperius notatorum ſymptomatum decoctum corticis peruviani, camphora &c. propinanda. Veſicantia ſuris applicata levamen ferunt.

Laudatur contra nimiam diarrhœam radix ſalep, (Nro. 25.) ſed tute huic ſubſtitui poteſt læte in Auſtria creſcens orchis morio Linnæi, cujus radix

radix in aqua una alterave ebullitione decocta, ab exteriore cortice mundata, filo ſuſpenſa, & in aere exſiccata, dura ac ſemipellucida inſtar gummi tragacanthi evadens, in aqua dein tota ſolubilis, eamque gelatinoſam reddens. (Nro. 26. 27.)

Prodeſt & in vehementiore diarrhœa infuſum ex floribus rheados & ſambuci paratum; oportet, ut flores ſambuci ſicci ſumantur, cum recentes teſtante Vogel alvum moveant.

Nonnunquam in febre ardente pulſu forti & duro in mollem & parvum mutato diarrhœa debilitans fractis jam admodum viribus accedit, & a quolibet potu aſſumpto augetur, tunc ad adſtringentia confugiendum, & drachma ſemis aut ſcrupuli duo ſucci inſpiſſati catechu, aut pulveris corticis ſimarubæ mixturæ cum china china addenda, cum hæc diarrhœa minus ab acrimonia, quam a relaxatione dependeat, quæ facile oritur per potum perpetuo aſſumptum, per tot clyſmata injecta, per ipſum majorem affluxum humorum jam in principio morbi a materia acri in primis viis hærente, & inteſtina irritante generatum.

Urgente admodum neceſſitate opium per vices exhibendum.

℞. Opii pur. gr. jß.
Sacchar. albi ʒij.
aq. fl. rhæad. ℥jß.
m.

ſumat omni bihorio cochlear, donec alvi fluxus minuatur, cavendum enim eſt, ne ſubito ſiſtatur.

Si

Si poſt medicamenta adſtringentia aut paregorica diarrhœa ſuppreſſa anxietas, reſpiratio difficilis oriatur, abdomen infletur, enema emolliens (Nro. 28.) ex decocto althææ aut lacte injiciendum, extractum corticis peruviani propinandum, donec alvus imminutis iterum ſymptomatibus ſecedat, alias enim gangræna ſubito & morbo & vitæ finem imponit.

Ad curam plurimum facit moderatus aëris calor, hinc, ut ægri non plus juſto incaleſcant, oportet, ut potius ſupra culcitram, quam lectum plumis refertum, decumbant.

Celſus jam monuit, quod febre ardente laborans amplo conclavi tenendus ſit, quo purum & multum aerem trahere poſſit, & Galenus docuit, quod in morbis, ubi nimius calor, cavendum, ne a turba ingredientium hominum domus calefiat.

Hinc æſtate, ubi calidus & ſiccus aer, non ſolum portæ & feneſtræ aperiendæ, ita tamen, ut tranſitus aeris per has oppoſitas impediatur, ſed & aqua frigida cum ſale ammoniaco, nitro in pavimentum, & ad parietes reſpergi poteſt, ſic gratum & tutum refrigerium conciliatur. Rami florentis ſambuci aut fraxini, ſalicis, betulæ, populi, roſarum, oxyacanthæ, viburni aquæ immerſi eandem abſorbent, & exſpirant, aeremque ſicciorem corrigunt

Eodem ſcopo inſerviunt lintea ſalis ammoniaci aut nitri muria madida in cubilibus ſuſpenſa.

Malus Viennæ mos eſt, omni anni tempore, & in omni fere morbo juſcula tepida, aut infuſa thea-

theata affatim exhibere, inde enim & æſtuante per febrim ardentem ægro calor magis augetur, & decumbentes non refocillantur, ſed ſudoribus diffluunt, hinc præponenda frigidiuſcula, acidula. Cavendum a gelido potu, licet enim gelidum quandoque profuiſſe in febribus noſcamus, minime tamen optime monente Illuſtr. van Svvieten ex rarioribus illis casibus concludi poteſt, illum ſemper febricitantibus exhibendum eſſe, non magis, quam si haleces ſalitos, lardum, & similia quis commendare vellet in victu febricitantium, quia quandoque his aſſumptis febres curatæ fuerunt, dum ſummo appetitu hæc desiderarent ægri, & invitis etiam Medicis aſſummerent.

Pro pauperibus eſt ſerum lactis ebutyratum omni pinguedine butyracea orbum, acidulum. Si tamen nimia diarrhœa inde oriatur, quod ſæpius vidi, abſtinendum.

Non raro poſt febres ardentes, maxime ubi ſputa copioſa apparebant, corpus exhauritur, & reſpiratio ad motum difficilior cum ſputis purulentis notatur; equitatio, aura ruralis, decoctum ex cortice peruviano, & lichene Islandico (Nro. 29.) interposito lactis uſu cum moderato corporis exercitio pulchre proſunt.

Poſt febres continuas ægri ſudoribus quandoque diffluunt, efficax admodum eſt ſalviæ (Nro. 30.) infuſum aquoſum aut vinoſum; si inde, ut quandoque notavi, calor major, aut sitis oriatur, cortex peruvianus, aut decoctum corticis peruviani cum ſpiritu vitrioli, & guttis quibusdam liquoris anodyni mineralis utiliter propinabitur. Sur-

Surditas poſt febres ardentes remanens aut ſponte cedit, aut emplaſtro ex galbano cum camphora nuchæ imposito tollitur.

CAPUT XV.

De Febre putrida.

Febrim putridam nonnunquam per aliquot dies præcedit languor, ſomnus inquietus, appetitus proſtratus, dolor capitis, lumborum, ſpiritus fœtens, & urina peſſime olens, ſequitur febris, quæ remittit, iterum exacerbatur sine typo, pulſus ab initio celer, parvus, dein mutatur in fortiorem, & si inflammatorii quid quam junctum eſt, in duriorem, lingua eſt alba, anima fœtens, os amarum, crebrius nauſea, vomendi conatus, aut ipſe vomitus ægros vexat, Urina eſt pauca, cutis interdum sicca, alvus conſtipata, quandoque ſudor copioſus, crebriores dejectiones, ſed sine levamine notanrur,

Naſcitur febris putrida ab abuſu carnium, piſcium maxime non recentium, contagio, conſtitutione epidemica, inundationibus, aquiſque effusis putreſcentibus, retento perſpirabili; hoc enim putreſcentis indolis eſt, & ad inteſtina plerumque refluens; quare maxime pluvioſa & tepida tempeſtate febris putrida occurrit, licet frigida admodum hyeme quoque graſſetur.

A ſolo victu malo putrida epidemia peſſima oriri

oriri poteſt, dum in obſidione Bredana fame preſſi incolæ impuro victu uterentur, ſæviſſima peſtis graſſabatur, interim regius exercitus, qui hanc urbem obſidebat, omnibus ad vitam neceſſariis inſtructus a dira hac lue immunis erat,

Putridiſſimæ febris quoque cauſa eſt atmoſphæra ſtagnans frequentia hominum polluta, quæ mox valde rancet; hinc in carceribus & noſocomiis, ubi plurimi homines congeſti ſunt, aer longiore mora peſtiferus fieri poteſt; ſic in ultimo bello, dum turba militum noviter lectorum cubiculis arctioribus includebatur, peſſima febris putrida plurimos e medio tollens oriebatur.

Diverſæ indolis febres putridæ occurrunt; nonnunquam febri putridæ inflammatorii quidquam junctum eſt, quod ex pulſu duriore, facie magis rubra, & venis plus inflatis noſcitur; ſanguineis, laute admodum paſtis, bibulis non raro id accidit, vel ubi in initio febris ventriculum aut vires languentes per vinum aut aromatica erigere ſtudent ægri.

Non raro putrida materia ſolummodo in primis viis hæret, maxime in principio morbi, aut ubi hic a nimia repletione ventriculi per carnes vel piſces ſemiputridos ortum duxit; his pulſus non admodum debilis, vires non adeo fractæ, color faciei minus luridus, os vero amarum, oppreſſio ad ſcrobiculum cordis, ructus fœtentes ſunt.

Sed & hærente adhuc fomite in primis viis putridum jam in maſſam ſanguinis duci poteſt, tunc pulſus celer, inæqualis, debilis, cum oppreſſione ad ſcrobiculum cordis, ſudor, & urina admo-

modum fœtens deprehenduntur.

Febris putrida ex contagio, conſtitutione epidemica, uſu aquarum putreſcentium non raro primo ſanguinem afficit, dein putridum exinde ſecernitur, & ad primas vias fertur. Sic Hoffmannus monet, quod febres ipſæ bilem generent.

Noſcitur hic morbus ex causis nunc dictis prægreſſis; pulſus in initio admodum debilis, & valde celer eſt, vires plurimum proſtratæ, ſudor copioſus, alvus crebra, ſeroſa, morbum non levans, petechiæ brevi erumpunt sine levamine, lingua plumbei coloris, facies lurida, deliria, tremores ſubito ſe jungunt, oculi ſunt turbidi, & licet ægri non appetant, nauſea tamen, & vomendi conatus minores obſervantur, ac ubi ſordes in ventriculo collectæ hærent.

Quandoque morbo putrido jam adulto ſtatus inflammatorius accedit, maxime, ubi primæ viæ initio morbi evacuatæ non fuerunt; hinc bilis putrida febre acrior reddita partes erodit, & inflammat.

Noſcitur hic ſtatus pulſu celeri, parvo, ſubduro, ac si tenue filum ferreum per arteriam ductum eſſet; lingua eſt ſumme arida, genæ rubent, deliria, meteoriſmus, ſingultus & convulſiones accedunt, ægri aut potum reſpuunt, aut ab eodem plurimum anguntur, & non raro medicamenta, & potulenta vomitu rejiciunt, ut plurimum diarrhœa ichoroſa ægros e medio tollit.

Prognoſis in febre putrida eſt varia; quandoque, ubi fomes mali in primis viis hæret, emetico

tico dato cito terminatur morbus; ſic Tiſſot (1) dicit: Emeſis febrim ſæpe omnino jugulat.

Nonnunquam per ſex ſeptimanas durat morbus, maxime, ſi ab initio primæ viæ non ſatis purgatæ fuerunt.

Tranſeunt hæ febres in intermittentes, obſtructiones viſcerum, & icterum; ſæpe in ipſis febribus bilioſis ægri ut in ictero flaveſcunt, quod nec bonum, nec malum ſignum. Pringle cadaver aperuit ſimilis defuncti, & nihil calculoſi, nihil obſtructi in cyſtide, aut ductibus bilioſis invenit.

Poſt evacuationes primarum viarum morbus per aliquot dies in eodem ſtatu manet; ſi decubitus ſanorum ſit ſimilis, reſpiratio facilis, hypochondria mollia, æqualia, non dolentia, pulſus æqualis, mens conſcia, ſalutis ſignum: ſi deliria accedant, pulſus in celerem, parvum, inæqualem mutetur, abdomen infletur, ſubſultus tendinum, convulſiones, ſingultus, (qui tamen nimiæ ingurgitationi quandoque originem debet) accedant, ſi ægri floccos carpant, excrementa inſcie deponant; ſi puſtulæ purpureæ vel lividæ corpus deturpent, hypochondria tenſa, & inflata ſint, æger fere moritur.

Status inflammatorius principio febris putridæ junctus, quem vita lauta prægreſſa, pulſus plenior & durior notat, venæ ſectionem poſtulat, minori tamen quantitate ſanguis detrahendus, ac in febre ardente.

C In

(1) Pag. 16. de febre bilioſa.

In putrida ſine ſtatu inflammatorio venæ ſectio non convenit, imo ab hac inſtituta morbus aut lethalis. evadit, aut in longum protrahitur, & languor diuturnus, cachexia &c. ſequuntur.

Indicationes ſunt, materiam putridam corrigere, & evacuare. Ubi fomes morbi in primis viis latet, mixtura ex ſalibus mediis cum ſucco citri danda, (Nro. 5.) quia materies hæc ſæpe inſtar glutinis ſpiſſa eſt, ita ut ſubito ejici non poſſit.

Illuſtr. van Svvieten notat poſt fervidiſſimam æſtatem febres bilioſas epidemicas cum moleſta nauſea, & vomitu fuiſſe, in quibus ſtatim vomitorium propinatum non levabat, ubi autem per unum, alterumve diem diluentia & ſolventia data fuerant, ſponte ſæpe vomitu excutiebatur corrupta bilis inſtar glutinis fere ſpiſſa, vel leni vomitorio ſecunda vice exhibito facile expellebatur.

Die una aut altera adhibitis fruſtra diluentibus & ſolventibns, vel ubi ingens nauſea, aut vomitus ſpontanei, ſubito Ipecacuanha cum tartaro emetico propinanda.

Sola Ipecacuanha minus ſatisfacit, tum quia, ut jam in capite de febribus continuis monui, glutinoſum bilioſo junctum ejicere non valet, tum quia alvum adſtrictam potiſſimum relinquit, quæ tamen in hoc morbo perpetuo aperta ſervanda.

Nonnunquam neceſſitas urget, repetendi vomitorium, maxime ubi digeſtiva exhibita non fuerunt. Impoſſibile fere eſt, diluentibus ſolis & acidis putridam hanc materiam corrigere.

Vidi

Vidi ægros febre putrida decumbentes immaniter ſitiiſſe, potum tamen reſpuiſſe omnem, quia & a gratiſſimis acidiuſculis nauſea augebatur. Metus quoque eſt, ne ſordes putridæ, dum inteſtina tranſeunt, per vaſa bibula abſorbeantur, in maſſam humorum ferantur, & eam malignitate ſua imbuant, hinc Illuſtr. van Svvieten docet, quod in continuis autumnalibus poſt fervidiſſimas æſtates ab accenſa bile natis in initio purgans aut emeticum conveniat, quia alias hæc materia mora & calore febrili ipſo acrior reddita dein vomitum, vel putridiſſimam diarrhœam cauſat, funeſtam ſæpe, dum morbi progreſſu fractis viribus validas tales evacuationes ægri ferre nequeunt; addit, quod a vomitorio illico magnum percipiant levamen, febris dein placide pergat, & ſine moleſtis ſymptomatibus curſum ſuum abſolvat.

Tota difficultas in eo conſiſtit, ut bene diſtinguatur, an cauſa inflammatoria adſit, nec ne; pulſus durities, dolor acutus in regione ventriculi ad aſſumta quælibet auctus, tempus anni, vita prægreſſa, & conſtitutio epidemica lucem dant.

Monet optime clariſſ. Unzer (1) inflammationem ventriculi rariorem eſſe, ac creditur, & dolorem ad ſcrobiculum cordis, anxietates, &c. ſubito evaneſcere poſt vomitorium.

Cavendum, ne Medici a tuſſi ſtomachali in hoc morbo frequentius occurrente terrefacti, vomi-

(1) In folio hebdomadario medicinali, quod inſcribitur: Medicus, tom. 5. pag. 621.

mitorium negligant, timentes inflammationem in pectore hærere.

Noſcitur hæc tuſſis ſat facile ex ore amaro, anxietate ad præcordia, nauſea, lingua ſpurca, vita prægreſſa, conſtitutione epidemica; abeſt magna durities pulſus, nec inſpirando dolorem in pectore animadvertunt ægri; verum oppreſſionem in regione ventriculi, & irritationem in eodem loco, quam tuſſis ſequitur, ſentiunt.

Mire certe corpus noſtrum a bile circa præcordia hærente turbari poteſt; Galenus jam notavit convulſiones inde naſci ſubito ceſſantes bile per vomitum ejecta; refert ſæpius laudatus Illuſtr. van Svvieten ſe ab optimo Boerhavio edoctum fuiſſe, frequentem ſatis delirii in febribus cauſam eſſe ſordes circa præcordia collectas, invenit id veriſſimum, dum unico vomitorio dato excuſſa hac ſaburra plures illico reſipuerunt.

Per vomitum præterea concutiuntur viſcera abdominalia; hinc materies impacta ſolvitur, evacuationibus apta redditur, & obſtructiones febribus autumnalibus communes impediuntur.

Ex dictis patebit, peſſime errare illos Medicos, qui febrem putridam ſolis diluentibus, & acidis debellare ſtudent, ſaburra in primis viis hærente.

In gravibus putridis bene notante Zimmermanno (1) evacuatio nunquam ſoli naturæ eſt relinquenda, & longe melius evacuat ars, quam natura.

Pur-

(1) De diſſenteria epidemica pag. 26.

Purgantia antiphlogiſtica non ejuſdem ſunt efficaciæ, ac vomitorium. Sic Tiſſotus obſervavit unicam emeſim ſæpiſſime præſtitiſſe, quod non attigerant repetitæ alvi dejectiones.

Si autem vomitorium ob rationes in capite de Synocho non putrida adductas exhibere non liceat, purgantia antiphlogiſtica locum habent, ut tamarindi, cremor tartari.

Nonnulli Medici finita operatione emetici paregoricum exhibent, ad tumultus inde natos compeſcendos; ſed teſtante Geoffroi nocet opium, ubi natura evacuatione eget, in hac febre etiam poſt vomitum alvus liberior requiritur, tum ut putridum in inteſtinis jam forte hærens evacuetur, tum ut materies impacta per actionem emetici mota, ſoluta, & ad inteſtina lata eliminetur.

Opio ſumpto febris augetur, ſudor excitatur nocivus in initio morbi, corpus ad putredinem magis diſponitur; ab opio enim aſſumpto mortui citiſsime putreſcebant.

Neque opium in decurſu morbi ad quietem ægris conciliandam convenit, damnavit ejus uſum in febre bilioſa Pringle, & Tralles (1) in peſsimæ indolis epidemia ſimili febri putridæ epidemicæ nunc noſtras terras debellanti, quæ poſt pluvias diuturnas, fluviorum & piſcinarum exundationes, aeremque inde ſqualidis effluviis inquinatum, annonæque caritatem oriebatur, & in illa, quam e caſtris & præliis reduces milites attulerant, omnia remedia opium habentia reli-

 quit,

(1) Tom. II. pag. 183.

quit, & vinum aqua dilutum cum ſpiritu vitrioli, infuſum rutæ, & decoctum corticis peruviani feliciſsime exhibuit.

Purgatis primis viis medicamenta diluenria, putredini reſiſtentia, alvum apertam ſervantia largiter exhibenda, hinc mixtura (Nro. 5.) omni bihorio aut trihorio propinanda.

Si vero crebriores ſint dejectiones, a ſalibus abſtinendum, alvum enim ita moderari oportet, ut ex altera parte virium ruina, ex altera maligni humoris intra corpus retentio impediatur notante Thoma Glaſs.

Multi Medici in initio omnium febrium acutarum mixturam ſic dictam Hoffmannianam præſcribunt; ſumunt communiter aquæ uncias jv. vel v, aceti deſtillati unc. ſemis, lapidum cancrorum drach. j. vel drachmam unam ſemis, ſyrupi unc. ſemis. Portio hæc aceti non ſufficit ad ſaturandam, ſive ſolvendam totam lapidis cancrorum quantitatem, ut inde fiat ſal medius terreus; ſolvet ergo acetum inde partem reliquo intacto manente; hinc mixtura eſt ex lapidibus cancrorum partim aceto ſaturatis, partim crudis minime in hoc morbo conveniens; portio lapidum cancrorum aceto nón ſaturata putredinem magis promoveret, ut Pringliana obſervata docent, partem lapidum cancrorum, quæ aceto ſaturatur, diaphoreſin & diureſin excitare credunt. Verum Galenus jam monuit, in principio morbi criſim non fieri. Forte adeo frequenter hæc mixtura præſcribitur, quod Medici aliquid agere velint, ne nihil videantur egiſſe, interim maxi-

mo

mo cum ægrorum detrimento id fit, dum eo tempore, quo hæc mixtura propinatur, remedia efficacia negliguntur.

Ubi alvus adſtricta, tenſio abdominis &c clyſma (Nro. 31.) injiciendum.

Si ſtatus inflammatorius febri putridæ junctus ſit; pro potu limonada, lac ebutyratum ab omni pinguedine orbatum convenit.

Serum lactis in febre putrida graviore non ſat efficax videtur, notavit Tiſſot, quod eo aſſumpto ægris poſt aliquot horas ructus nidoroſi moti fuerint. Hinc ubi magna diſpoſitio ad putredinem, acida mineralia, aqua ad gratam aciditatem diluta, largiſſima copia exhibenda ſunt, hæc enim putredini potenter reſiſtunt, & atoniam, perpetuam fere putredinis comitem, ſemper noxiam, corrigunt.

Dum icterus febri putridæ accedebat, ſerum lactis cum ſpiritu vitrioli ad fortiorem aciditatem paratum egregie profuit.

Si, debitis evacuationibus prægreſſis, diluentibus acidis exhibitis; febris pergat, vires minuantur; ad corticem peruvianum confugiendum, cum putredini adeo adverſetur. Pringle fœtorem in carne jam putrida abegit, & ei iterum firmitatem cortice conciliavit.

Neque exſpectandum eſt, donec æger per aliquot horas ſine notabili febre ſit, calor enim in putrida non ex attritu; ut in febribus inflammatoriis & intermittentibus; quod pulſus monſtrat, ſed potius a diſpoſitione in putredinem pendere videtur. Obſevata certe nos docent, thermome-

trum in cadavere febre putrida ante mediam horam defuncti 96 gradus caloris adhuc notaſſe.

Nonnunquam conſtitutio epidemica putridarum, ut hoc anno, obſervatur, in quibus, evacuato fomite ex primis viis, ſubito cortex peruvianus pluribus ægris exhibendus erat, licet lingua adhuc ſpurca, & urina admodum colorata notaretur; cortice enim tardius exhibito morbus remedia omnia eludens ægros e medio tulit; neceſſitatem corticis docuit pulſus parvus & celer, vires maxime proſtratæ, remiſſiones aut nullæ, aut breviſſimæ.

Addidi in ſimili caſu ſalia media cortici peruviano, ut alvum quotidie aliquoties exonerarent ægri. Cortice vires erigebantur, febris minuebatur, putredo corrigebatur, ſalibus putridum, in ventriculo & inteſtinis jam hærens, evacuabatur.

Variat corticis peruviani doſis ratione vehementiæ morbi, virium, conſtitutionis epidemicæ &c.

Nonnunqurm unc. ſemis nicthemeri ſpatio ſufficit, nonnunquam ad unciam aſcendendum eſt, ſæpe unciæ duæ aut tres ad morbum integre debellandum efficaces notantur, quandoque vj, xij. unciæ neceſſariæ erant ad ægros a febre integre liberandos.

Si inter corticis uſum ægri angantur, febris augeatur, reſpiratio difficilior fiat, ſignum eſt, multum putridi in primis viis hærere, hinc hæ prius purgandæ, & a cortice tamdiu abſtinendum.

Cavendum a cortice nimis mature exhibito, ſic Illuſtr. van Svvieten meminit febris continuæ remittentis autumnalis epidemicæ cum anxietate, colo-

colore icteritio, flavedine in adnata tunica oculorum; ſi in hac, antequam obſtaculum illud in hepate ſolutum fuiſſet, cortex propinabatur, poſt diuturnos languores putridiſſima diſſenteria oborta e medio tulit plurimos.

Niſi alvus admodum libera dr. j. ſalis polychreſti, aut altera mixturæ cum cortice addenda, neque metuendum, corticis vim inde frangi, ut in intermittentibus notatur, dum ægris copioſior eſt alvus, magis enim in febre putrida cortex peruvianus ut putredinem arcens, atoniam corrigens, quam ut febrim fugans remedium agit, ſalium ſimilium cum cortice connubium (niſi alvus jam admodum libera) ſumme neceſſarium eſt, licet enim & initio morbi per remedia evacuantia & diluentia materies putris ex primis viis eliminata fuerit, poteſt tamen in ipſo decurſu morbi putridum ex humoribus ſecerni, & ad inteſtina ferri.

Inter corticis uſum largiter acida mineralia continuanda. Habui nonnullos, qui nicthemeri ſpatio unc. ſemis, drach. vj, imo unciam aqua dilutam hauriebant.

Ridendi Medici, qui decem, quindecim guttas ſpiritus vitrioli libræ uni aut alteri aquæ admiſcent, non memores moniti celeberr. Hoffmanni, quod proportio eſſe debeat inter cauſæ morbificæ magnitudinem, & inter virium medicatarum efficaciam.

Optime acida mineralia, ob diverſam in diverſis pharmacopæis aciditatem, vel ad gratiam, vel fortiorem acorem præſcribuntur. (Nro. 32. 33.)

Ut ægri majorem doſin acidorum mineralium ſu-

ſumere valeant, nonnulli Medici magnam quantitatem ſpiritus vitrioli cum gummi tragacanthi præſcribunt. Sed an ſana ſuadet ratio; ideo infringere, aut obtundere vires alicujus medicamenti, ut id dein in majori quantitate propinari valeat? venena demulcentibus involuta vim deleteriam perdunt, hinc & acida inviſcantibus obruta vim ſalutiferam amittere videntur.

Major itaque effectus a minori portione ſpiritus vitrioli aqua diluti ſaccharo edulcorati ſperandus erit, quam a majori ejus doſi mucilagine gummi tragacanthi involuti.

Si vires admodum collabantur, pulſus debilis & mollis fiat, vinum rhenanum, aut auſtriacum ad uncias duas, tres mixturæ cum cortice addendum.

Si deliria morbo accedant, facies rubeat, oculi feroces ſint, ſinapiſmos acerrimos plantis pedum applicare, & veſicatoriis longe anteponere oportet.

Celeberr. Valcarenghi notat, quod a cantharidibus putredo augeatur, & Illuſtr. van Swieten docet, veſicantia non adeo tute adhiberi poſſe, ubi humores diſſoluti, acres, in putredinem vergentes, & magnus humorum motus adeſt.

Ubi vero ægri ſoporoſi ſunt cum pulſu debili, parvo, intermittente, inæquali, tremoribus, oculis caliginoſis, deliriis obſcuris, veſicantia felicius in uſum vocantur; cum tunc malum magis in nervis & liquido nerveo, quam in maſſa ſanguinis hærere videatur.

Dum veſicantia indicantur, magis convenit, plu-

plura, & repetitis vicibus apponere, quam ea aut nimis diu relinquere, aut majori cantharidum copia nimis acria reddere, ſic dolores, ſtranguriæ. & peſſimæ exulcerationes evitantur.

In ſtranguria poſt veſicantia appoſita emulſa largiter haurienda.

Anno 1758 in conſtitutione epidemica plurima loca, ubi veſicatoria applicabantur, gangræna afficiebantur, larga tunc corticis peruviani in ſubſtantia quantitas neceſſaria erat, externe fomenta ex antiſepticis herbis cum cortice peruviano in uſum vocabantur; (Nro. 34.) nonnunquam china china digeſtivo mixta ſumme profuit.

Potens remedium antiſepticum eſt cortex peruvianus cum alumine externe applicatus.

Ubi in febre putrida vermes aut per os, aut per alvum egerebantur, mixturæ cum cortice peruviano drach. ſemis, aut ſcrup. ij. radicis valerianæ cum ſucceſſu addidi.

Si tremores, ſubſultus tendinum, convulſiones obſerventur, præter acida, corticem peruvianum, vinum auſtriacum, remedia penetrantia & excitantia danda ſunt.

Inter tot millia acute decumbentium experientia didici: ægris, quorum pulſus parvus, debilis, ſed æqualis, & mollis erat, camphoram & ſerpentariam profuiſſe; iis vero, qui pulſum tremulum, inæqualem, intermittentem, ſed mollem habebant, ſpiritum cornu cervi cum eſſentia caſtorei majoris opis fuiſſe.

Quamprimum vero pulſus leviter durus erat, moſchus ſolus levamen tulit, hic enim, ſine, quod

quod ſtimulum augeat, vel permanentem faciat, nervis amicus eſt.

A mixtura ex ſpiritu cornu cervi & eſſentia caſtorei plurimis ægris ſanitas reſtituebatur.

Optime monet Illuſtr. van Svvieten, (1) quod majori cum fiducia nunc utamur ſalibus alcalinis, poſtquam per experimenta celeberr. Pringle conſtitit, putredinem per hos ſales non promoveri, uti antea credebatur.

Caſtoreum contra tremorem laudat Foreſtus, (2) & merito ad inordinatos ſpirituum motus compeſcendos commendatur.

Ubi vero uſu mixturæ hujus (Nro. 20.) pulſus parum durior evadit, quod rariſſime obſervavi, moſchus ſubſtituendus eſt.

Nonnulli ægri camphoram non ferunt. Ego ipſe ante undecim annos febre putrida laborans (a qua per Illuſtr. Facultatis Medicæ Præſidem, & Archiatrorum comitem Antonium Storck liberatus fui) a levi camphoræ dosi ſumpta ſemper convellebar.

Publicæ gratitudinis teſtimonium erga virum hunc celeberrimum hoc loco adducere liceat. Eodem, quo hæc ſcripſi, tempore febrim putridam adeo vehementem contraxi, ut univerſa fere civitas (quem immeritum licet favorem gratiſſimo ad cineres uſque ſervabo animo) jam mortem meam doleret, per præfatum magnificum Storck cortice, veſicantibus, ſerpentaria, &c. tamen ex

(1) Tom. IV. pag. 223.
(2) Lib. 10. obſervatione 99.

ex orci faucibus ereptus fui.

Hoffmannus a ſcrupulo vel dimidia drachma camphoræ nec majorem æſtum nec pulſum adauctum, ſed potius manifeſtum refrigerium, præſertim circa præcordia, obſervaſſe ſcribit; imo addit, quod uncia ſpiritus vini ingeſta, vel unicus hauſtus vini generoſi plus caloris corpori inferat, quam duæ drachmæ camphoræ.

Multi Medici auctoritate hac firmati duas, tres camphoræ drachmas intra nicthemerum nonnunquam ſumendas volunt, & felices inde effectus recenſent.

Ego nec celeb. Hoffmanni, nec aliorum clarorum Practicorum fidem & obſervata denegare cupio; fateri ſolum debeo, me nunquam ultra decem, quindecim, ad ſummum viginti grana nicthemero præſcripſiſſe.

Vidi enim in multis, quibus camphora majori doſi exhibita fuit, pulſum celerrimum, faciem ruberrimam, oculos torvos, inflammatos, convulſiones & phrenitidem lethalem ſecutam fuiſſe.

Veroſimilius itaque cum celeberr. Profeſſore Granz, (1) qui camphoræ vires admodum calefacientes, & ſtimulantes cenſet, eam ad ij. vel iij. tantum grana exhibendam judico, ubi materies morbi difflari poteſt; nocivam autem, ubi inflammatio partem adurit. Ejuſdem mentis eſt clariſ. Vogel, (2) dum ait: Refrigerandi autem ſcopo nunquam quemquam vidi aſſumſiſſe campho-

(1) Materia medica & chirurgica Tom. I. pag. 191.

(2) Hiſtoria materiæ medicæ pag. 314.

phoram, nam ſi quis velit drachmam dimidiam ſpiritus vini camphorati per duo ſaltem minuta horæ ore continere, idque eo colluere; certe non de calore tunc conqueretur, ſed de ardore igneo & urente, ipſum halitum reddente igneum. Celeberr. Tralles, qui olim virtutem refrigerantem camphoræ credidit, contrarium in proprio corpore dein expertus fuit. (1) Celeb. Geoffroy (2) monet, quod a nimio camphoræ uſu gravitas capitis, vigiliæ & diſpoſitio ad inflammationes naſcantur.

Neque obeſt clariſ. Muzelii obſervatum, qui maniacis & melancholicis quotidie unciam dimidiam exhibuit abſque ulla pulſus, aut morbi mutatione; conſtat enim, ſimiles ægros ſæpiſſime nec a fortiſſimis draſticis, nec ab ingenti ſpirituoſorum copia, nec a magna opii doſi mutari, nemo tamen inde draſticis vim purgantem, ſpirituoſis inebriantem, & calefacientem, & opio virtutem paregoricam negabit.

Quandoque ex materia putrida acerrima, ex maſſa humorum ſecreta, & ad primas vias delata, hæ inflammantur, pulſus antea ſatis mollis (ut ſuperius notavi) in parvum durum mutatur, reſpiratio fit difficilior, genæ magis rubent, deliria increſcunt, & æger poſt ſummas anxietates moritur.

In peſſima hac febris putridæ ſpecie cortex peruvianus vix levaminis quidquam fert, imo ſympto-

(1) Hiſtor. choler. pag. 75.
(2) Traité de la matiere medicale Tom. IV. pag. 30.

promata ex uſu ejuſdem augeri videntur. Sola ſalus in ſero lactis cum ſpiritu vitrioli parato, (Nro. 35.) atque prudenti moſchi uſu exſpectanda.

Si morbus oriatur, non ex putrida materia in primis viis hærente, ſed ex fomite putrido, ſubito in maſſam humorum delato, ut fit a contagio, vel ex effluviis putridis, febris naſcitur periculoſiſſima; ſubito maligna.

Incipit hic morbus cum maxima proſtratione virium, ſopore; pulſus eſt celer, parvus, brevi inæqualis, undoſus, intermittens, oculi ſunt turbidi, accedit tremor, convulſiones, &c.

In hac febris putridæ ſpecie venæ ſectio ægrum necaret.

Si putreſcens ſimul in ventriculo materia, mox vomitorium exhibendum, materies enim putrida cum ſaliva, & alimentis deglutita in ventriculum delata adeo ſubtilis eſſe videtur, ut moram diu non patiatur; ſed ſubito maſſam humorum intret.

Neque tamen in omni febre putrida ex contagio orta, ut quidam ſuadent, emeticum eſt dandum; infectio enim & per inſpirationem & inhalationem fieri valet, cum nicthemeri ſpatio plus quam libram inhalemus.

Peſſimus quoque error foret, abs neceſſitate purgantia propinare, dum fractis jam admodum viribus facile inde diarrhœa colliquativa, convulſiones, &c. ſequi poſſunt.

Acida mineralia ſubito largiſſima doſi in uſum vocanda, brevi quoque ad corticem peruvianum deſcendendum, vires vino auſtriaco, vel rhena-

no

no erigendæ. Sopor, aut delirium, materiem morbiferam a ſuperioribus per veſicantia derivandam, indicat.

Ubi tremor, ſubſultus tendinum, convulſiones accedunt, medicamenta (Nro. 17. 18. 19. 20.) pro diverſitate pulſus exhibenda ſunt.

Solvitur febris putrida variis viis. Si morbus non adeo gravis ſit, nonnunquam vomitu ſubito terminatur, arte, vel quod rariſſimum, natura producto.

Hæmorrhagia ſola morbum vix tollit, poteſt tamen cum euphoria fieri, ſi ſatis cito accidat, & putrido inflammatorium junctum ſit.

Ubi morbo provecto ſupervenit, & ſanguis tenuis nec facile, ubi frigebit, coiens, vehementer erumpit, humores a putrido fomite ſolutiſſimos ſignificat, & lethalitatem morbi notat; in hoc ſtatu acidorum mineralium, corticiſque doſis augenda, & a ſtimulantibus abſtinendum eſt. Spiritus nitri dulcis, aut liquor anodinus mineralis exigua copia prioribus remediis jungi poteſt.

Externa quoque auxilia contra hæmorrhagiam narium in capite de febre ardente dicta in uſum vocanda.

Sudor criticus æqualis eſſe debet, qui enim circa caput, faciem & cervicem ſolum oritur, in gravibus mortem, in mitioribus morbi longitudinem notat.

In principio morbi vix quidquam boni a ſudore exſpectandum, niſi forte in conſtitutionibus epidemicis, ubi materies morbi adeo tenuis, ut cum primo ſudore diſſlari poſſit.

Fre-

Frequentius in initio putridarum ſudor copioſus ſordibus in primis viis hærentibus originem debet. & excuſſa per emeticum ſaburra, aut purgante dato evaneſcit.

Cavendum itaque, ne regimine calido, aut medicamentis ſtimulantibus ſudor exprimatur.

Sudore critico apparente corpus moderate tegendum eſt, acidiuſcula diluentia perpetuo ingerenda; arcenda aura frigida, aut aer per rimas anguſtas intrans.

Sudores critici nimii, niſi calido regimine urgeantur, rariſſimi ſunt; ſi tamen occurrant, ut æger exinde debilitaretur, abſterſio corporis, aer frigidiuſculus ſenſim & cum prudentia admiſſus, largus corticis peruviani, & acidorum mineralium uſus facile hos compeſcet.

Diarrhœa in febre putrida frequenter critica eſt. Noſcitur ex levamine morbi, ſi enim talia purgentur, qualia oportet, confert, & facile ferunt. Abſtinendum tunc a ſalibus mediis, aliis vero remediis ſuperius nominatis pro diverſitate ſymptomatum ſtrenue pergendum.

Si adeo crebræ alvi dejectiones, ut pulſus parvus, debilis, inæqualis fiat, vires admodum minuantur, morbus eſt periculoſiſſimus, difficillimus ſanatu, quia, quæ diarrhœam domant, febrim augent, & ſi dejectiones non impediantur, pereunt ægri.

Similis diarrhœa originem debet ſæpiſſime vomitorio ab initio morbi neglecto.

Remedia in hoc ſtatu requiruntur, quæ & putredini reſiſtunt, & nimiam partium laxitatem im-

pediunt. Primo loco bolus armena in auxilium vocanda. (Nro, 33.)

Pro potu infuſum ex floribus ſambuci & rhæados ſpiritu ſulphuris acidum redditum exhibendum eſt, vel & decoctum ſalep, aut orchidis cum ſpiritu vitrioli.

Si pulſus ſit mollis, extracti loco cortex peruvianus in ſubſtantia propinandus, qui putredinem corrigit, & roborat, hinc utrique ſuperius notatæ indicationi ſatisfacit.

Urgente neceſsitate ad adſtringentia recurrendum, cortex ſimarubæ, ſuccus catechu ad ſcrup. ij, vel dr. j. mixturæ addendus; hic enim & ſimul adſtringit, & putredini reſiſtit.

His omnibus non proficientibus laudanum liquidum, ſed prudenti manu propinandum.

Si diarrhœa minuta abdomen infletur, anxietas, reſpiratio difficilis oriatur, ab adſtringentibus abſtinendum, alvus clyſmate emolliente (Nro. 28.) eluenda, cortice & acidis mineralibus ſtrenue pergendum.

Peſsimum ſignum eſt, dum cum alvo liberiore abdomen tumet, & inflatur; ſignificat enim ſummam fomitis putredinem, & viſcerum debilitatem, crebriores tunc notantur petechiæ mali ominis, hinc Boerhavius monuit, quod ubi puſtulæ purpureæ vel lividæ corpus deturpant, hypochondria tenſa & inflata ſunt, æger fere moritur.

Sanavi nonnullos fomentis abdomini impoſitis ex mentha rore marino &c. vino incoctis; curandum, ut lintea bene exprimantur, & ne nimis calida applicentur, vel frigefacta relinquantur. Clyſmata

mata ex decocto corticis, & chamomillæ (Nro. 36.) applicabantur, interne mixtura ex cortice peruviano additis binis ſcrupulis vel dr. j. liquoris anodini mineralis exhibebatur.

Ubi ſumma debilitas, vinum rubrum aqua dilutum ægris concedebatur.

Rariſſime critica per urinam evacuatio in febre putrida occurrit, ſæpiſſime tamen ut criſis nuncia apparet.

Non raro parotides, abſceſſus varii in febre putrida naſcuntur, quibus facile gangræna ſuccedit, niſi cortice peruviano in & externe adhibito impediatur.

Poſt febrem putridam nonnunquam ſudor debilitans manet, laudatur tunc merito ulterior corticis uſus.

Obſervavit celeberr. Werlhoff, quod cortex morborum acutorum reliquiis exſtirpandis & reſtituendæ tranſpirationi inſenſibili utiliter adhibeatur, egregium naturæ robur addat, & lentæ tabificæque ægritudinis metum & periculi reverſiones recidere ſoleat.

Tumores pedum œdematoſi fugata febre ægros interdum vexant, ſi nulla viſcerum abdominalium obſtructorum ſigna adſint, lenes frictiones pedum cum pannis laneis fumo ſuccini, aut benzoes imbutis conveniunt, pedes altius reponendi ſunt, & faſciis ſpiritu menthæ, & aceto rutæ irroratis in dies (prout tumor minuitur) magis conſtringendi.

Interna remedia ex cortice peruviano & marte

(Nro. 37. 38.) juvant, cum ſymptoma hoc debilitati originem debeat.

Abſtinendum ab omni purgante, quod peſſime noceret.

Si vero obſtructiones viſcerum adeſſent, præter frictiones redeuntibus magis viribus infuſa ex abſynthio, (Nro. 39.) centaurio minore &c. vinoſa aut aquoſa locum habent.

Appetitus languens cortice peruviano, amaricantibus, & ſi alvus adſtricta ſit, ſalibus mediis erigendus, cavendum a ſpirituoſis.

Aeris puritas & renovatio non ſatis commendanda in febre putrida, ſecus æger putridas ſuas exhalationes inſpirat, aer magis caleſit, qui calefactus, & exhalationibus repletus elaſticitatem perdit, hinc ſomnus impeditur, æger debilitatur, ad ſudores ut plurimum nocivos magis diſponitur. Experientia docuit clariſ. Pringle, putredinem multo rapidiorem eſſe in clauſo, quam aperto aere.

Acetum patulis vaſis igni imponendum, ſic in vapores reſolutum putredinem aeris corrigit. Vaſa, quæ excrementa aut urinam recipiunt, ſubito evacuanda ſunt, & bene eluenda.

Induſia & lintea ſpurca renovanda, timendum enim, ne per vaſa abſorbentia putridum illud in corpus iterum ingeratur. Minus tamen convenit, dum exanthemata prodeunt, aut æger admodum ſudat.

Si perpetuis ſudoribus æger diffluat, lintea ſicca leviter calefacta ſub induſio madido corpori apponenda, & dein ſubito, ut aura frigidior cavea-

veatur, induſium ab homine ſano portatum, calore lecti tepidum redditum, induendum.

De diæta ea notanda, quæ prioribus capitibus dicta fuerunt.

Multi ex penuria putridam contraxere, iis toto decurſu morbi jura carnium tenuia ſucco citri addito largiſſime ingerenda erant ad corpus nutriendum, & vires conſervandas; morbi enim, qui ab inanitione fiunt, repletione curandi ſunt.

Si in putrida gelidum potum expeterent ægri omnem alium faſtidientes, minime abſonum videtur illum concedere, cum in putrida, ubi ſanguis in diſſolutionem tendit, minus ejus coagula metuenda ſint: cavendum tamen, ne ſimul & ſemel ingentem copiam ingurgitent monente Illuſtr. van Svvieten.

Ii, qui inſerviunt putrida decumbentibus, utantur acidis, aceto & ſale bene conditis, nec jejuni ægros accedant, cum his vehementior ſit inſpiratio obſervante Hoffmanno, & aer ad interiora plenius admittatur; idem notat, quod graſſantibus populariter morbis ab aeris conſtitutione calida & humida tenuis diæta, & moderatus boni vini uſus incolumes ſervet; vinum enim erigit, mœrorem pellit & timorem, qui in epidemiis ſemper major obſervatur.

CAPUT V.

De Febre maligna.

FEbris maligna noſcitur ex ſubita, & ſumma proſtratione virium, pulſus eſt celer & debilis, accedunt nonnunquam animi deliquia, ſomnolentia, ſubſultus tendinum, tremores, urinæ communiter pallidæ, nonnunquam ſedimentum deponunt, ſæpe ſine eo conſpiciuntur, non raro materia quædam levis furfuri ſimilis per totam urinam inæqualiter diſperſa eſt. Lingua muco albicante obſidetur, & ægri quandoque pituitam inſipidam vomunt. Calor vix ſolet tribus vel quatuor gradibus naturalem excedere.

Cauſæ hujus morbi ſunt fructus crudi, fatui, panis ex frumento corrupto, aer nebuloſus, frigidiuſculus, contagium.

Triplex occurrit maligna: una, ubi inflammatorii quidquam junctum eſt, altera, in qua putredo malignitati accedit; & tertia, quæ forte in ſero, forte in nervis hæret.

Prima ſpecies vix poſſibilis videtur, cum, ut bene notat Huxhamus, inflammatoria ab oſcillatione vaſorum, & ſanguine denſiore oriatur; lenta autem & nervoſa effectus ſit vaſorum nimis laxorum, & ſanguinis inertis atque tenuis.

Reperiuntur tamen, ſubjungit ſupra laudatus Huxham, varii morbi, præcipue illi contagio excitati,

citati, qui utriſque ſunt communes: ſimilis certe ante biennium graſſabatur.

Incipiebat morbus cum calore, tuſſicula, genis rubentibus, reſpiratione difficiliori, ſopore, proſtratione virium, pulſus non admodum plenus, ſed celer, & ſolito durior erat, urina fere naturalis. Plures in eadem domo fere ſemper hac febre corripiebantur, inter pauperes præcipue graſſabatur. Perpetuæ aeris viciſſitudines præcedebant, & magna tam per pluvias, quam per nives pluribus menſibus humiditas.

Sanguis pauca quantitate detrahendus erat, conveniunt enim potius repetitæ, quam largiores phlebotomiæ.

Cruor eductus leviſſima cruſta obductus conſpiciebatur, venæ ſectione neglecta pulſus in parvum, ſubdurum mutabatur, ac ſi filum æneum per arteriam ductum eſſet, accedebant ſubſultus tendinum, convulſiones, deliria ferociora, reſpiratio ſumme anxia, & ægri ſtertoroſi moriebantur.

Præmiſſa venæ ſectione exhibui ſequens decoctum,

℞. Flor. Verbaſc.
— Samb. āā unc. j.
coq. per ½ hor. partem in aqua font. colat.
℔ j. adde
Succi citri dr. vj.
Syrup. 5. Rad. aper. unc. jß.
ſumat omni bihor. unc. ij.

Pro potu erat decoctum hordei cum oxymelle.

Quarta aut quinta ut plurimum die ſputa pau-

ca, ſed exſcreata difficilia prodibant, hinc unc. j. oxymel. ſcillitici decocto addenda erat.

Nonnunquam ſecunda aut tertia jam die tremores ingentes, ſubſultus tendinum cum pulſu celeri, undoſo, & gravi ſopore accedebant, quare quatuor, nonnunquam quinque veſicantia applicanda erant.

Camphora moderata doſi cum ſucceſſu propinabatur, majori data ſudorem, calorem, linguæ ſiccitatem, ſine levamine augebat.

Raro ſola camphora ſufficiebat, ſed mixtura (Nro. 20.) jungenda erat; hinc omni trihorio aut quadrihorio cochlear mixturæ exhibebatur, donec pulſus æqualior, fortior, mens magis ſerena, & ſymptomata minuta notarentur.

Urina tunc erat magis colorata cum levi, mucoſo ſedimento.

Judicabarur morbus per æquabilem copioſum ſudorem, ſed & ſimul largius erat urinæ profluvium.

Ubi ægri calido regimine morbi initio vexabantur, ubi plures homines etiamſi ſani in eodem cubiculo degebant, vel ubi ingruente morbo jam quidquam putridi in ventriculo hærebat, febris putrida accedebat, & petechiæ ſine levamine erumpebant; cortex peruvianus, acida mineralia, ut in capite de putrida dictum fuit, exhibenda erant.

Nonnulli ſatis cito ſanabantur, quidam longo tempore ad perfectam ſanationem uſque decumbebant; pauciſſimi in morbo hoc atrociſſimo methodo relata tractati moriebantur.

Si

Si putrida malignæ juncta eſt, nauſea, anxietates ad præcordia, abdomen tenſius notatur, urina magis colorata eſt, & ſudores fœtidiſſimi.

Remediis cardiacis & putredini reſiſtentibus, ut in capite de febre putrida dictum, morbus debellandus.

In tertia febris malignæ ſpecie, dum morbus a contagio ortus, miaſma ſalivæ mixtum in ventriculum delatum nonnunquam appetitum proſtratum, nauſeam, vomendi conatus cauſat, ſubito emeticum tunc convenit, ne diatheſis inflammatoria in ventriculo oriatur, vel miaſma maſſam humorum ingrediatur.

Nonnunquam vomitus ſine ſignis aut inflammationis, aut latentis in ventriculo ſaburræ ægros vexat, prodeſt tunc infuſum menthæ; ſi non ſufficiat, emplaſtrum de labdano cum camphora regioni ventriculi applicandum; urgente admodum neceſſitate dr. j. electuarii diaſcordii omni trihorio aut quadrihorio exhibenda, donec vomitus minuatur.

Venæ ſectio in febre maligna nocet peſsime, nec clyſmatibus in hoc morbo locus eſt.

Plurimum profunt veſicantia, raro duo ſufficiunt; ubi magnus ſopor, utiliter nuchæ apponuntur.

Diluentia aquoſa ſola non juvant, ſed talia requiruntur, quæ ſtimulant, & lentorem illum forte nervis inhærentem corrigunt. Infuſum menthae & florum ſambuci ſyrupo de duabus edulcoratum ſaepius ſumendum.

Ubi tremores, ſubſultus tendinum, convulſiones,

nes, &c. camphora, ſpiritus cornu cervi, moſchus, ſerpentaria in auxilium vocanda.

Cortex peruvianus in febre maligna non multum opis fert, ſi pulſus celer admodum, undoſus, inæqualis; prodeſt tamen ad finem morbi, ubi poſt uſum remediorum pulſus in æqualem quidem, ſed parvum & ſano longe tardiorem mutatur.

Incerta eſt & ad mortem, & ad ſalutem dies.

Signa, quæ ſanitatem ſperare faciunt, ſunt: majus robur pulſus, urina magis tincta, caput liberius.

Quandoque hic morbus ſine evacuatione notabiliore terminatur.

Parotides, miliaria, urina ſæpius hanc morbi ſpeciem levant, ſæpiſsime vero ſudor æquabilis.

Diarrhœa in febre maligna rariſsime critica eſt, hinc & initio morbi, ubi nulla ſigna ſaburræ in ventriculo latitantis, ſed maxima debilitas, compeſci debet, & ad finem morbi juſto etiam tempore eveniens, ſi paulo largior ſit, moderanda, optime monente Tralles & Pringle, cum vires ad mortem uſque emungat; hinc laudano liquido prudenti manu dato compeſcenda eſt. Diarrhœa minuta, ſudor levans ut plurimum ſequitur.

Hæmorrhagia malignarum quoque periculoſiſsima eſt. Wepſerus contra eam ichthyocollam commendavit.

Prodeſt cortex peruvianus, liquor anodinus mineralis cum ſpiritu vitrioli.

Externe ea conveniunt, quæ in capite de febre ardente recenſita fuerunt.

Ac-

Aeris puritas non ſatis commendanda, hinc acetum candentibus prunis imponendum, & tempore admodum humido ſpiritus vini accendi poteſt.

Cavendum, ne corpus nimiis ſtragulis obruatur; cavendum quoque, ne ægri lecto eximantur, & erecti ſedere cogantur, quia vires cordis, optime notante Pringle, nimis debiles ſunt, quam ut ſanguinem aliter, ac in ſitu horizontali ad cerebrum ferant.

Victus ex hordeo, panatella propinandus. & præcipue, ſi æger appetat, moderatus uſus vini rhenani, aut auſtriaci concedi poteſt.

Tremor fugata jam febri nonnunquam remanet a debilitate & inanitione; hinc nutrientia, roborantia, ut cortex peruvianus, vina oleoſa, frictiones, exercitia corporis ſuadenda.

Sudor quoque abſente jam febre ægrum vexat, tollitur infuſo ſalviæ vinoſo, ſpirituoſo, cortice, & ſi vires admittant, equitatione, & exercitio corporis.

CAPUT VI.

De Miliaribus.

Miliaria alia rubra ſunt, alba alia; hæc plerumque graviorem comitantur morbum, ſed & rubra perículoſa eſſe poſſunt teſtante Allionio.

Sæpe alba & rubra mixta conſpiciuntur; nonnun-

nunquam confluunt, hæc potiſsimum pejoris indolis.

Miliaria ſunt ſporadica, epidemica, & quandoque in paludoſis locis endemica.

Frequenter in febribus catarrhalibus ſpectantur, crebrius puerperas infeſtant, modo gravioribus, modo levioribus ſtipantur ſymptomatibus, ſæpe exſiccantur, iterumque in eodem morbo apparent.

Præcedunt miliaria febris acuta, anxietas, dolor ſpinæ dorſi, oppreſsio pectoris, tuſsicula, dolores rheumatici, oculi lacrymantes, urinæ quandoque ſine ſedimento, quandoque eneurema deponunt.

Incerta eſt eruptionis dies, criticis 4ª, 7ª, 9ª, 11ª, 14ª, 17ª, &c. ſed & aliis indiſcriminatim diebus prodeunt.

In Noſocomiis dies critici determinari vix poſſunt. Bene monet Illuſtr. van Svvieten, (1) quod optime noſcant Polyatri, qui quotidie pauperibus medicinam faciunt, quam difficile ſit, ex vulgo morbi prægreſsi hiſtoriam expiſcari.

Collum, jugulum, pectus primum occupant, rariſſime faciem. Supra cutim in puſtulas rubras vel albas ſemen milii & lentes ſubinde aquoſas referentes elevantur, exſiccantur, furfuracee deſquammantur, iterum redeunt, nonnunquam rumpuntur, & humorem fundunt ſeroſum.

Prognoſis varia eſt, robuſti ſanguinei rarius corripiuntur miliaribus, ſed & magis inde periclitantur, quam fœminæ molles, & viri laxi.

Quo

(1) Tom. II. pag. 404.

Quo copioſiora miliria, eo potiſsimum periculoſiora; morbum nonnunquam levant, nonnunquam nil mutant, hinc a multis Medicis critica, ab aliis ſymptomatica morbo accidentalia dicuntur, paucis notabo, quæ mihi colligere licuit.

A ſordibus in ventriculo hærentibus vomitorio non ejectis miliaria erumpunt. Illuſtr. van Svvieten id notaſſe videtur, dum dicit, an non forte in febribus collectis circa præcordia ſordibus quandoque exanthemata prodeunt. Certe mihi talia in morbis curandis occurrebant, quæ huic ſententiæ favere videbantur, cum nempe ſurſum vel deorſum ſponte vel arte deturbatis his ſordibus evaneſcebant hæc exanthemata.

Confirmat idem Zimmermann, (1) qui miliaria ut ſymptoma periculoſum vidit, ubi in principio diſſenteriæ debita evacuantia in uſum non vocata fuerunt.

Iis, qui calido admodum regimine tractantur, frequentiora ſunt miliaria, ubi difflatis ſubtilioribus craſsiora ad vaſa cutanea moventur, apparebat id, dum Fratres Miſericordiæ acuta decumbentes ex nimia ſollicitudine ſæpius ab aſsiſtentibus ejuſdem ordinis ſtragulis plus tecti crebrius miliaribus laborabant, ubi reliqui Noſocomii ægri rariſſime exanthemata habuerunt.

Illuſtriſ. Sanchez, olim Auguſtiſſimæ Ruſſorum Imperatricis Archiater, nunc Pariſiis degens, inter Germanos ſolos miliaria vidit, dum ipſis Ruſſis

(1) De diſſenteria epidemica pag. 26.

Ruſſis eadem raro vel nunquam accidere obſervavit, adſcribit id ſtragulis plumaceis, quibus priores cooperiuntur.

An non ideo frequentiora puerperis miliaria? dum omnis aura a fæminis adſtantibus arcetur, hinc, cum aquoſis tepidis abutantur, materia facilius ad cutim diſponitur.

Soli vero huic cauſæ exanthematum eruptionem adſcribere, nec ratio, nec experientia ſuadet. Sic celeb. Baldinger (1) notat rara fuiſſe in exercitu Regis Boruſſiæ miliaria, licet calor cubiculi, & remedia calida vexaſſent ægros.

Tralles aſſumpto opio in febribus exanthemata generari dicit: an non ab aucto inde humorum motu, & impeditis evacuationibus.

Quandoque epidemica conſtitutione prodeunt. Sic anno 1758 omnes fere acuta decumbentes hæc exanthemata habuerunt, licet primis viis purgatis, nec ſtragulis onerati, aut medicamentis calidis vexati ægri fuiſſent.

Stimulum certe in aere nos ambiente latere poſſe mens eſt magni aphoriſmorum Boerhavii commentatoris.

An non quandoque talis conſtitutio ab inſectis per aerem diſperſis? ſuadent id Linnæi obſervata, licet omnia vel plurima exanthemata ab inſectis naſci minime contendam.

Erumpunt nonnunquam efflorefcentiæ miliares moderato aeris regimine datis antiphlogiſticis, evitatis ſtimulantibus, die critica, præcedente magna

(1) De morbis alicujus exercitus pag. 159.

gna anxietate, inquieta corporis jactatione, anheloſa reſpiratione, quæ apparentibus exanthematibus levantur.

Simul pulſus parvus in magnum, inæqualis in æqualem, cutis arida in madeſcentem mutatur, oculi turbidi clariores redduntur, hinc ſecretio materiæ morbificæ, & ejuſdem per vaſa cutanea excretio fieri videtur, prout id obtinere ſæpius citatus liber Baro van Svvieten meminit, dum Tomo 2do ſtatuit, febrilia exanthemata frequentiſſime inde fieri, quod per febrim deponatur materia critica in vaſa quædam obſtructa dilatata vel rupta & pagina 404. monet, quod in febribus malignis lenitas & levamen obſervetur, dum exanthemata erumpunt.

Proſper Alpinus quoque in immortali ſuo de præſagienda vita & morte ægrotorum tractatu puſtulas parvas milio ſimiles, malas quidem, & exitioſas quandoque ſtatuit, bonas tamen eſſe dicit, ubi natura præſertim critice excernit humores ſumme putridos, & ubi cum ſignis coctionis apparent, annectit, ægroti enim ipſis erumpentibus maxime levantur.

Nec obſtare videtur, criticam non eſſe per miliaria evacuationem, quod aut ſudor aut urina cum ſedimento lateritio ſæpius juncta ſit. Frequenter enim occurrit, eos, qui diarrhœa judicantur, ſudare nonnunquam, & urinam talem deponere.

Confirmat id Aræteus, qui, poſtquam dixerat larga narium hæmorrhagia vel alvi dejectionibus morbum levari, addit, eſt etiam, quod in

in urinas convertitur, quibus autem omnia ſimul accidunt, ii celerrime ſublevantur.

Ex his forte apparet miliaria nonnunquam critica eſſe, quod maxime in febribus catarrhalibus & rheumaticis accidit.

Ipſi hujus ſententiæ adverſarii ab exanthematibus levamen ſperare videntur, dum corticem peruvianum ut remedium expulſionem exanthematum ſumma cum ægrorum euphoria promovens, ſuſtinens, maturans, perficiens laudant.

Peſſime tamen errare videntur ii Medici, qui exanthemata regimine calido, & medicamentis ſtimulantibus extorquere ſtudent, hac enim methodo ſubtiliſſima diſſipantur, craſſiora in corpore remanent, ægri ſudoribus diffluunt, febris accenditur. In ſimili caſu, ſi miliaria erumpant, anxietas, & cetera ſymptomata non minuuntur, verum augentur, & deliria, phrenitis ſuccedunt.

Arcendus tamen frigidior aer, cavendumque, ne ægri ex lecto eximantur, adverſarii enim calidioris regiminis teſtantur, quod ægri miliaribus decumbentes debiles admodum ſint, & ad minimam auram frigidam perceptam pernicioſe habeant, imo plures, dum ad neceſſaria corpus erigere geſtiunt, animo linquantur.

Cura in miliaribus ea eſt ac in febribus, quæ ſine his terminantur, decoctum hordei, ſuccus citri, acetum, oxymel, ſyrupus ribium rubi idæi in uſum vocanda.

Peſſimum præjudicium nonnullorum animis inſedit, cum in miliaribus odor vapidi aceti notetur, abſorbentia exhibere, & acidiuſculorum, aci-

acidorumque uſum intercidere. Sitis ingens, & appetitus, quo ægri ad acida feruntur, id non peccare, ſed metum putredinis adeſſe docent, cadavera certe eorum, qui miliaribus pereunt, cito intolerabiliter fœtent, & intumeſcunt.

Ubi ingens calor, dolor capitis, rubor faciei, pulſus durus præſentibus etiam exanthematibus, venæ ſectio inſtituenda.

Abrahamus Nehemias (1) Luſitanus jam voluit: ut poſt exanthematum eruptionem, præſertim ſi ar ſanguis miſſus non fuerit, ſi adſit plenitudo, vena ſecetur, additque, denique in omni morbo, omni tempore, loco, ætate etiam puerili & ſenili, ut ſimul omnia complectar, ubicunque apparuerit ſanguinis plenitudo cum virium robore, ſanguis mittendus citra ullam exceptionem.

Ubi vires deficiunt, pulſus inæqualis, debilis, intermittens eſt, vinum auſtriacum, veſicantia, camphora, cortex peruvianus, &c. pro varietate ſymptomatum, ut in prioribus capitibus dictum, in auxilium vocanda.

Nonnunquam ſubito diſparent miliaria, quod malum ſignum, niſi alia levans evacuatio accedat, ſecus anhelitus, diſpnœa, deliria, oppreſſio præcordiorum, ſubſultus tendinum, convulſiones, & non raro mors ſequitur.

Quo copioſiores puſtulæ, & prominentiores, eo majus iis ſubſidentibus periculum.

E Re-

(1) Methodus medendi univerſalis per ſanguinis miſſionem & purgationem. Lib. 2. cap. 2.

Retrocedunt miliaria ab exceſſu in eſculentis & potulentis, calido nimis regimine, ab aura frigidiore, diarrhœa copioſiore, hinc diverſa requiruntur auxilia, ut miliaria iterum ad exteriora ducantur.

Pulſus durus, facies rubra, calor magnus venæ ſectionem indicat, quandoque repetendam; maxime ſi exanthemata a ſpirituoſis aſſumptis, aut lochiis ſuppreſſis originem duxerunt.

Sanguis eductus ſæpe denſiſſimus conſpicitur, hinc patet, miliarium eruptionem ſoli putridæ ſanguinis ſolutioni tribuendam non eſſe.

Antiphlogiſtica remedia ex radice graminis cum ſale polycreſto, oxymelle, ſucco citri, &c. in uſum vocanda, corpus moderate tegendum, ab omnibus calidis ſtimulantibus remediis abſtinendum.

Miliaria, ut ſuperius monui, exceſſu eſculentorum retrocedunt, noſcitur id ex relatione ægri, ſenſu ponderis ad ſcrobiculum cordis, ructibus male olentibus, nauſea, & vomendi conatu. Diluentia tentari poſſunt, ſi ſymptomata inde non minuantur, ſaburræ in ventricnlo hærens infuſo Ipecacuanhæ ejicienda eſt. (Nro. 40.).

Si nullus in diæta error prægreſſus, nec latitantis in ventriculo ſaburræ adſint ſigna, & miliaribus retrocedentibus vomituritio, aut vomitus ſequatur, notat, materiam morbi ad ventriculum latam eſſe, pulſus parvus, inæqualis, undoſus, vires admodum proſtratæ, tremores, ſubſultus tendinum obſervantur, cavendum a vomitorio, ſed veſicantia ſuris applicanda, theata tepida largiter exhibenda, camphora, moſchus, eſſentia

ca-

caſtorei, ut in capite de febre maligna dictum, in uſum vocanda.

In convulſionibus poſt miliaria retrogreſſa ortis vix efficacius remedium ac moſchus occurrit, qui, ut Huxhamus teſtatur, ſine magno calore per cutim expellit, certe moſcho aſſumpto potiſſimum æqualis, blandus, & levans ſequitur ſudor, quem tranquillus excipit ſomnus.

Continuare ſimul oportet diluentia, corticem peruvianum, &c. pro varietate ſymptomatum.

Si diſparentibus miliaribus, oborta largiore diarrhœa æger levetur, nihil mutandum eſt. Ubi vero debilitas, anxietas, tremores, cetera gravia ſymptomata ægrum vexant; veſicantibus, & internis remediis in prioribus capitibus nominatis diarrhœa ſenſim ſenſimque compeſcenda eſt.

CAPUT VII.

De Petechiis.

Aliæ ſunt rubræ, aliæ lividæ, demum & nigricantes, rariſſimæ ſed peſſimæ ultimæ, malæ quoque lividæ, ſed & rubræ periculoſæ.

Nonnunquam purpureæ aut lividæ prodeuntes in rubras mutantur, nonnunquam, quæ rubræ prodierunt, purpureæ, & lividæ fiunt.

Epidemicæ & ſporadicæ graſſantur, quandoque miliaribus junctæ ſunt, nonnunquam cum morbillis prodeunt, & ſæpe poſt eos ſpectantur.

Incerto erumpunt die ut miliaria, vires proſtratas, pulſum debilem, deliria, ſoporem, ſitim, & potiſsimum continuam remittentem febrem comitem habent.

Collum, jugulum, pectus, abdomen, femora, raro pedes occupant; ſi in facie prodeant, periculo pleniores, dilatantur, non eminent, ſine deſquammatione abeunt, ſenſim diſparent; ſimiles ſunt morſibus pulicum, ab his diſtinguuntur, quod ſtigmatibus careant, quæ in morſibus pulicum conſpiciuntur, nonnullæ rotundæ & æquales ſunt, aliæ diffuſæ intra cutim latius procedunt, hæc ſpecies rarior, ſed periculoſior eſt.

Dum in febribus putridis primæ viæ non ſufficienter purgantur, petechiæ ſæpius apparent. Patet id ex medicamentis prægreſsis, nauſea, vel appetitu proſtrato, abdomine magis inflato, alvo admodum fœtente, lingua ſpurca, urina jumentoſa, anxietate ad ſcrobiculum cordis, ſudore copioſo non levante.

Sed & petechiæ erumpunt, ubi materies morbi primo ſanguinem & humores afficit. In his ægris ſaburræ in primis viis latitantis ſigna abſunt, petechiæ citius cernuntur, urina minus craſſa & colorata eſt, ſopor, ſubſultus tendinum, tremores brevi ægros vexant, ſudor æquabilior, ut plurimum levans, ſequitur.

Nonnunquam conſtitutioni epidemicæ, ambientis aeris calori, & medicamentis ſtimulantibus originem debent: hinc frequentius petechiæ morbillos aut variolas comitantur, vel in locis humidis arctis graſſantur, aut ubi multi ægri in aere minus renovato decumbunt. Ra-

Rariſsime petechiæ cum levamine apparent, quandoque tamen criticas eſſe merito judicat Illuſtriſsimus van Swieten, dum (1) dicit, petechias criticas eas eſſe, quæ cum ceſſantibus, vel ſaltem plurimum imminutis ſymptomatibus fiunt, & ubi pulſus antea debilis inſurgens fit. Magnificus Storck in ſuo anno medico quoque exempla petechiarum levantium habet.

Frequentiſsime apparent petechiæ in febre putrida, rarius in maligna, rariſsime in inflammatoria.

Cura differt pro ratione febris, quæ eas comitatur.

Pulſus durus, plenior (licet raro occurrat) venæ ſectionem poſcit. Sanguis tunc eductus cruſta tenuiſſima tectus ſæpius apparet. Cura eadem eſt ac in febre continua ſimplici.

Petechiæ in febre putrida apparentes largiſſimam quantitatem acidorum mineralium & corticis peruviani poſcunt: obſervavit enim Huxhamus, & alii celeberrimi Autores: ſanguinem in febribus petechialibus detractum vere fœtidum fuiſſe.

Vires labefactæ vino auſtriaco, & levi camphoræ doſi erigendæ, majorem enim ſæpe non ferunt ægri. Sic egregius Carolus Strack (2) a xxiv. granis camphoræ de die ingeſtis febrim & morbum inde auctum vidit.

In petechiis cum febre putrida crebrior alvus timenda non eſt, imo ubi abdomen tumidum,

(1) Tom. II. pag. 403.
(2) Obſerv. Medic. de morbo cum petechiis.

& inflatum, appetitus proſtratus, nauſea, lingua ſpurca animadvertitur, infuſo tamarindorum, tinctura rhei, ſale polychreſto alvus ſollicitanda eſt, interpoſito acidorum mineralium, & corticis peruviani uſu. Minus tuta purgantia ex ſcammoneo, & jalappa videntur, quæ tunc a quibuſdam authoribus commendantur.

Pro potu optime inſervit ſerum lactis ſpiritu vitrioli ad fortiorem aciditatem paratum.

Stimulantia & ſudorifera in ſimili caſu magis nociva quam proficua obſervantur.

Abdomine inflato clyſma ex infuſo florum chamomillæ prodeſt.

Si petechiæ cum febre maligna apparent, ubi malum in ſero, aut liquido nerveo hærere videtur, remedia in capite de hiſce febribus nominata conducunt.

Si pulſus parvus, debilis, ſed ſatis æqualis, camphora prodeſt; ubi vero pulſus tremulus, undoſus, mixtura (Nro. 20.) longe efficacior reperitur.

In febre maligna cum petechiis diarrhœa periculum portendit; hinc remediis in prioribus capitibus allatis brevi compeſci debet.

Quæ in præcedentibus capitibus de diæta & aeris puritate dicta fuerunt, in febre petechiali quoque locum habent.

CA-

CAPUT VIII.

De Variolis.

Omnis ætatis homines; frequentiſſime vero infantes variolis afficiuntur, immunis tamen ab iis fœtus eſt teſtante celeberr. Cotunnio in tractatu de ſedibus variolarum.

Sporadicæ ſunt & epidemicæ, hæ vernali tempore ingrediuntur, æſtate maxime graſſantur, minuuntur autumno, & vix hyeme apparent.

Occurrunt diſcretæ & confluentes, ubi puſtulæ non ſunt diſtinctæ, ſed paulo poſt eruptionem in veſiculam rubram parum ultra ſuperficiem cutis protuberantem confluunt. Hæ periculoſiores cenſentur, ſed confluentes nonnunquam minus negotii faciunt, ac diſcretæ. Hinc a clariſ. Mead in benignas & malignas dividuntur.

Præcedunt variolas laſſitudo, dolor capitis, lumborum, horripilatio, anxietas ad præcordia, vomitus, celeritas pulſus, frigus ſuccedente calore, quem ſudor excipit, febris minuitur, iterum augetur, ſopor ut plurimum infantes vexat, ex quo quaſi terrefacti ſæpius evigilant, adulti communius inſomnes ſunt.

Tertio vel quarto die primum in facie, mento, pectore, collo apparent maculæ rubræ, parum tamen elevatæ, ut accuratius digito examinatæ tangi poſſint. Conſpicitur dein in medio ea-

rum punctum pellucidius, quo a morbillis diſtinguuntur. Augentur poſtmodum variolæ numero, elevantur in puſtulas, fiunt latiores, & demum dorſum, pedes, femora petunt.

Eruptio potiſſimum per tres, aut quatuor dies contingit, per totidem circiter ſuppurantur, ſimili tempore immutatæ manent, eodem ordine exſiccantur, & per ſquammas decidunt.

Pus primo eſt tenue; dein magis flaveſcunt puſtulæ, & circulo rubro circumſcribuntur. Si paucæ ſint, cutis intermedia naturalis eſt coloris; ſi copioſæ, rubet, & tumet: hinc facies primo ita intumeſcit, ut oculi claudantur. Dum puſtulæ in facie exſiccantur, ejus tumor minuitur, & manus maxime ſuppurant, & inflantur, ultimo demum pedes.

Hic eſt ordo variolarum benignarum, malignæ & citius erumpunt, & ſuppurationis, exſiccationiſque tempus longius extenditur.

In adultis ſalivatio, in infantibus diarrhœa frequentiſſime accedunt.

In nonnullis febris & ſymptomata adeo levia ſunt, ut morbus non animadvertatur, niſi variolis jam apparentibus.

Quandoque tarde admodum erumpunt ob ſummam debilitatem.

Sunt & variolæ, quæ verrucarum formam induunt nulla ſequente ſuppuratione, ſed una fere exſiccatione terminantur.

Prognoſis eſt varia ratione conſtitutionis epidemicæ, ætatis, ſubjecti, ſymptomatum, & variolarum ipſarum.

Non-

Nonnunquam epidemia admodum benigna eſt, non raro peſſimæ ſpeciei variolæ epidemice graſſantur, infantes ut plurimum facilius curantur, quam ætate provecti: gravidæ & puerperæ majus incurrunt periculum, plus quoque periclitantur cacochymici, ſcorbutici, & venerei.

Quo variolæ citius erumpunt, eo periculoſiores notantur, quandoque tamen, ut ſuperius monui, & malignarum tardior eruptio eſt ob ſummam ægrorum debilitatem; pulſus in ſimilibus eſt parvus, pallor faciei, totiuſque corporis, ſopor profundus, & maxima virium proſtratio.

Vomitus continuus, inquietudo, ingens ad præcordia anxietas, vehementes lumborum, dorſi, abdominis dolores, urina tenuis malignas communiter nunciant variolas.

Convulſiones in infantibus leviores ante eruptionem nil ſiniſtri notant, graviores & diuturniores ingentem febrim, copioſiſſimas variolas futuras indicant, timendæ maxime ſunt convulſiones, ubi poſt eruptionem accedunt, vel ſi retrocedentibus variolis, aut ſuppurationis tempore ſequantur.

Hæmorrhagia eruptionis tempore levamen fert; mala, quæ poſt eruptionem ſpectatur. Infauſti ominis eſt hæmoptoës & mictus cruentus.

Diarrhœa rarior eſt in diſcretis, ſed periculoſior, obſervante Helvetio, ac in confluentibus, cum vires frangat, & puſtulas ſupprimat.

In benignis poſt eruptionem ſymptomata minuuntur; ſi vero calor, vomitus, deliria, ſopor continuent, vel ſubſultus tendinum accedant, morbus eſt periculo plenus. Quo

Quo puſtulæ pauciores, plus elevatæ, reſpiratio liberior, eo benignior morbus.

Peſſimæ ſunt variolæ depreſſæ, ex atro rubentes, nigricantes, in medio foveam impreſſam habentes. Periculoſiſſimæ quoque cryſtallinæ, quarum puſtulæ ichorea & glutinea materia repletæ ſunt.

Purpureas maculas, variolis interſperſas mortis fere ſemper prænuncias vidit Sydenhamus.

Cura varia eſt.

Admodum benignæ variolæ remediis non egent, ſed diæta, & dato ad finem morbi levi purgante curantur. In reliquis cura variat ratione ſymptomatum & virium.

Hinc ſi febris nimium exorbitet, moderanda; ſi vires nimis langueant, excitandæ, prout in capite de febribus in genere dictum fuit.

Certa ſigna variolarum ingruentium non habentur, licet febris, vomitus, dolor ſpinæ dorſi, conſtitutio epidemica ſuſpicionem futurarum variolarum reddant, ſi conſtet ægrum iis nondum laboraſſe.

Plenitudo & durities pulſus venæ ſectionem in omni variolarum ſtadio indicat.

Peſſimus error, ob ſolam ſuſpicionem variolarum ſanguinem mittere.

Signa latentis in ventriculo ſaburræ vomitorium poſcunt, his abſentibus emeticum non convenit, licet nauſea & vomitus ægros vexent, cum ſymptomata hæc miaſmati varioloſo originem debeant, & medicamentis compeſci non poſſint; ſed diluentibus, & eruptione tollantur.

Al-

Alvus clauſa clyſmate emolliente aperienda.

Magnus calor, dolor capitis, ſopor ſinapiſmos acriores poſtulant.

In initio variolarum medicamenta antiphlogiſtica, leniter alvum moventia ex aceto, ſucco citri, ſale polychreſto, nitro, syrupo roſarum ſolutivo conveniunt.

Pro potu decoctum hordei cum oxymelle largiter propinandum.

Abſtinendum ab omnibus ſtimulantibus, ſic peſſimo cum effectu a plebe myrrha in initio variolarum propinatur; cavendum tamen, ne ſtragulis onerentur ægri.

Accidit tamen, licet rarius, ut in eruptione jam vires vitæ deficiant, quod pulſus debilis, vires maxime proſtratæ, urina pallida, ſopor, ſtupor docent; abſtinendum in his a clyſmatibus, medicamentis refrigerantibus; verum veſicantia apponenda, & remedia ſtimulantia ex ſerpentaria, camphora in uſum vocanda. (Nro. 18. 19.)

Adultis vinum rhenanum, aut auſtriacum aqua dilutum pulchre prodeſt. Si primæ viæ oneratæ ſint, vomitorium, aut leve purgans ex tinctura aquoſa rhei præmittendum.

Eruptione facta, & in variolis diſcretis acida mineralia utiliſſima ſunt. Cum Auctores teſtentur, quod & benignæ variolæ ſæpe ſine manifeſta cauſa in malignas mutentur, & mors ſequatur.

Efficaciſſime certe putredini reſiſtunt acida mineralia, nec ſufficiunt vegetabilia in gravioribus variolis. Sic clariſ. Schwenke obſervavit, lac ebutyratum, & ſuccum citri in varioloſis putri-

dis

dis nihil ex putrido ægri mutaſſe, ſed in id brevi degeneraſſe.

Doſim acidorum mineralium magnitudo morbi & vehementia ſymptomatum determinant. Sæpius drachma nicthemeri ſpatio ſufficiebat, ſed & ad unciam ſemis & drachmas ſex aſcendendum erat.

Uſu acidorum mineralium urina copioſa & alvus liberior ſequitur, præcavetur diarrhœa, quæ ſæpius acribus ſordibus in inteſtinis congeſtis, aut ad inteſtina depoſitis originem debet.

Imminutis ſymptomatibus doſis acidorum mineralium minuenda.

Infantibus, ſi potum reſpuant, ſpiritus vitrioli ſyrupo miſtus cochleatim exhibitus nonnunquam arridet, quidam aqua dilutum, ſaccharo ad gratiam addito, inſtar limonadæ hauriunt.

In adultis & ſubjectis fibræ ſtrictæ ſerum lactis cum ſpiritu vitrioli ad fortiorem aciditatem paratum magnæ eſt utilitatis.

Alvo ſilente mixturam cum ſale polychreſto cochleatim exhibeo, donec inde moveatur.

Quandoque ſumptis his remediis per unum aut alterum diem alvus ſilet, ſi nullum inde incommodum, nihil movendum; clyſma autem emolliens injiciendum, ubi dolor capitis, major calor, ſitis, abdomen tenſum notantur.

In ſtranguria tenuia emulſa ex amygdalis, ſeminibus melonum, ſyrupo althææ edulcorata proſunt.

Si ægri viribus labantur, feces admodum fœteant, neque variolæ pure bene repleantur, vel ſi mi-

ſi mictus cruentus accedat, ad extractum vel decoctum corticis continuatis acidis mineralibus confugiendum.

Nonnunquam pulſus in debilem inæqualem mutatur, pallent ægri, ſoporoſi decumbunt, tremoribus, ſubſultibus tendinum corripiuntur; his vires per camphoram, moſchum, veſicantia, & calidius regimen erigendæ ſunt.

Bene attendendum, ne, ubi manus admodum tument, pulſus pro parvo habeatur, licet fortior ſit. Pulſu enim ſubduro, licet debilitas magna adſit, remedia ſtimulantia, imo ipſe cortex nocuus obſervatur.

Quandoque in variolis reſpiratio difficilis cum ſtertore, exſcreatione difficili ſupervenit, decoctum ex radice graminis, althææ, floribus verbaſci addito oxymelle ſcillitico & ſimplici ſæpius hauriendum. In metu ſuffocationis leviſſima doſis kermes mineralis repetitis pro neceſſitate vicibus in uſum vocanda, continuatis tamen pro diverſitate ſymptomatum ſupra adductis remediis.

Eadem methodus couvenit in ſalivatione, ubi materies adeo craſſa, ut ſuffocationis metus naſcatur.

Diarrhœa nimia, quod vires fractæ & pulſus debilis notat, mixtura ex gummi arabico, & laudano liquido moderanda.

Secus in hoc morbo opium non videtur convenire, cum ſudores moveat, febrim incendat, ad putredinem diſponat, & humores acres in corpore retineat, ſalivationemque minuat.

Vidit Tiſſot in confluentibus ægros ſomno caruiſ-

ruiſſe per ſeptem nicthemera, nec pejus ſe habuiſſe; alios excitari ſæpius curavit, dum & a ſomno naturali ſalivatio ſupprimebatur.

Exſiccatis variolis lenia purgantia danda, ut materies putrida, quæ in atroci hoc morbo nonnunquam in inteſtinis colligitur, evacuetur.

Variolæ parum flaveſcentes acuta forfice aperiendæ ſunt, ſpongia aqua & lacte tepido madida abſtergendæ, & dum pure iterum replentur, denuo aperiendæ. Sic tenſio & dolor minuitur, ægro quies conciliatur, atque ingentes febres & abſceſſus, qui ex reſorbto in ſanguinem pure naſcuntur, præcaventur.

In variolis copioſis a pure effluente cruſta formatur, totam ſæpe faciem tegens, hæc lacte tepido abſtergenda eſt.

Aeris puritas toto morbi tempore imperanda, æſtivo tempore ſiccitas & calor ramis ſambuci aut fraxini aquæ immiſſis, vel aſperſione frigidæ in pavimenta corrigenda, nec plures varioloſi in eodem cubiculo ſervandi, quia gravior inde redditur morbus teſtante Pringle.

Suppurationis tempore lintea & induſia mutanda ſunt, ne in putridis ſordibus decumbant ægri.

Victus ex panatella, cremore hordei, fructibus horæis coctis imperandus eſt.

Conſtat, ut opinior, ex prægreſſis curam variolarum ab initio antiphlogiſticam eſſe, dein eam convenire, quæ in capite de febre putrida commendabatur; nonnunquam tamen, licet rarius, ſive in initio, ſive in progreſſu morbi, ſi malignitas variolis juncta ſit, ea in auxilium vocanda,

da, quæ de febribus malignis dicta ſunt.

Magis enim toto morbi decurſu ad vires & ſymptomata, quam ad ſtadia variolarum attendendum, ex quorum nimis ſollicita indagatione confuſa potius, quam ſimplex & tuta medela habetur.

In numeroſiſſima, quam exerceo, praxi nullum varioloſum per quinque annos perdidi, ſi duas chirurgi cujuſdem proles excipiam, quarum una confluentibus laborans morti jam vicina fuerat, dum vocatus eſſem; altera, me per binos dies abſente, a patre purgans acceperat, inde diarrhœa remediis non cedente periit.

Non hæc adduxi, ut credam, me omnes varioloſos curaturum, ſed ut demonſtrem, quod ſimplex medela aliarum febrium continuarum curandarum in varioloſis curandis ſufficiat, & memorem ſolummodo Medicum eſſe oporteat moniti Illuſtr. van Swieten, (1) ut omni cura inquirat in genium morbi, qui exanthemata comitatur.

Tentabatur hic Viennæ, ut in aliis Europæ locis, ſummo cum ſucceſſu inoculatio. Inoculationis enim arcanum notante Tiſſot eſt, ut varioloſum virus indatur corpori omni rigiditate, laxitate, debilitate, obſtructione, cacochymia, viru, omni demum labe vacuo, verbo corpori ſano, ſed non athletico.

CA-

(1) Tom. II. pag. 403.

CAPUT XX.

De Morbillis.

OMnis ætatis homines, crebrius vero teneræ, morbillis afficiuntur.

Sporadici ſunt, & epidemici: benigni, & maligni.

Antecedunt morbillos horror, inappetentia, tuſſicula, ſternutatio, anxietas, vomitus, oculi lacrymantes, ſudor, ſed non tam copioſus, ac in variolis.

In regularibus quarta die prodeunt, ut maculæ parvæ morſibus pulicum ſimiles. Primo frontem & faciem, dein pectus, ventrem, brachia, crura, ac femora occupant. Elevantur in facie, quod potius tactu, quam viſu diſtinguitur, coaleſcunt, & maculas variæ figuræ, & molis formant. In reliquo corpore nonniſi aſperitas cutis deprehenditur.

In minus regularibus citius aut ſerius erumpunt, & nonnunquam primo in artubus & trunco apparent.

Minus colorati circa ſextum diem in facie fiunt morbilli, tum in reliquo corpore maxime rubent.

Primo diſparenti in facie, dein per totum corpus: loca, quæ morbilli occupant, albicant, ac ſi farina conſperſa forent, rupta cuticula, quæ ſquam-

ſquammularum forma decidit.

Nonnunquam tempore epidemico febre morbilloſa aut varioloſa corripiuntur ægri, quin hæc exanthemata ſequantur.

In benignis morbillis eruptione facta quandoque omnia mala ſymptomata ceſſant: nonnunquam vomitus quidem non amplius ægros vexat; ſed tuſſis, dyſponœa, & inappetentia perſeverat.

In prognoſi variant, & ideo Illuſtr. van Swieten monuit; quod non adeo magnum diſcrimen inferant morbilli, ſi exteriora ſaltem occupent, neque calido regimine tractentur; ubi vero delirium vel dyſpnœa ſuſpicionem faciunt, ad encephalon vel pulmonem ſimile malum hærere, anceps diſcrimen adeſſe.

Nonnunquam enim morbo jam finito tuſſis remanet, & materia morbilloſa ſufficienter non evacuata ad pulmones fertur, tuſſim, inflammationem & phthiſim ſequentem producit.

Cura varia eſt ratione ſymptomatum, ægri, &c.

Benigniſſimi morbilli naturæ commiſſi ſanantur. Sufficiunt diluentia, hordeata, emulſiones.

In morbillis gravioribus ſymptomatibus ſtipatis ſemper ad vires vitæ attendendum, ut languentes excitentur, & nimiæ minuantur.

Venæ ſectio inſtituenda, ſive in principio, ſive in progreſſu, ſive in fine morbi, ubi plenitudo, durities pulſus, reſpiratio admodum impedita notantur.

Si ſigna latentis ſaburræ in ventriculo animadvertantur, vomitorium propinandum.

Hoc anno & morbilli & febres putridæ graviſſimæ epidemice graſſabantur. In multis, qui utroque morbo afficiebantur, vomitorium exhibendi, & repetendi neceſſitas erat. Nullam inde noxam vidi, ſed morbus uterque placide decurrebat.

Ob ſolum vomitum emeticum non eſt propinandum; quia vomitus ſpontaneus ſine latente bile corrupta in ventriculo ſola eruptione tollitur.

Si febris magna, neque diarrhœa ægrum vexet, mixtura ex ſale polychreſto, & oxymelle prodeſt.

Acida ob tuſſim minus conveniunt.

In nimio calore ſinapiſmi plantis pedum apponendi.

Remedium optimum eſt decoctum ex radice graminis, althææ, oxymelle edulcoratum. Pro potu decoctum hordei cum oxymelle convenit.

In ſubjectis debilioribus, languentibus abſtinendum a venæ ſectionibus, clyſmatibus & refrigerantibus. Hoffmannus ab intempeſtivo nitri uſu tres puellos a Medico necatos refert. Reſpiratio enim difficilis a retardata macularum eruptione pendet, quæ tepidis, leniter diaphoreticis, ut infuſo florum ſambuci, & calidiore regimine promovenda.

Pulſus parvus, debilis veſicantia poſcit; his non proficientibus ad levem camphoræ doſim confugiendum.

Symptoma, quod maxime ægros torquet, eſt tuſſis. Ad hanc compeſcendam pro varietate cauſæ varia indicantur remedia.

Si

Si admodum ſicca ſit, inſpiratio vaporis aquæ calidæ ſæpe juvat.

Ægris, quorum vires conſtant, neque peculiaris acrimonia ineſt, ſufficit decoctum ex reſolventibus & emollientibus paratum. (Nro. 41.) Iiſdem ſyrupus althææ per parva cochlearia exhiberi poteſt.

Oleoſa vix arrident, cum in debili ventriculo facile ranceſcant.

Non raro tuſſis a materia acri, ſeroſa, ad pectus nimium affluente dependet. Similium ægrorum oculi plus lacrymantur, in eruptione vehementior ſternutatio notatur, ſerum acre ex naribus copioſius effluit, & ſputa, ſi prodeant, tenuia & aquoſa deprehenduntur.

Demulcentia ex gummi arabico, (Nro. 42.) tragacanthi conveniunt. Prodeſt quoque decoctum ſalep & orchidis, maxime, ſi alvus liquidior ſpectetur.

His non proficientibus opium per vices exhibendum, donec tuſſis minuatur.

Diacodium, quod a plurimis ut opiatum commendatur, vix ſufficere videtur. Capita papaveris quidem (magis tamen immatura) narcotici quid poſſidere dubium non eſt; hinc forte quoddam ex ſolis iiſdem capitibus bene ſaturatum decoctum vi ſopiente pollere nemo inficias ibit; noſtro attamen diacodio parum virtutis opiatæ ineſſe inde patet. Ingrediuntur enim decoctum pro noſtro diacodio & ſiliquæ dulces & glycyrrhiza; imbutus igitur decocti latex horum corporum partibus ſolubilibus minorem copiam de

papaveris capitibus aſſumere valet. Nam quo major eſt farrago rerum ſimul decoctarum, eo minus de ſingulis extrahitur. Præterea diacodium conſtat ex una tertia parte hujus decocti, & duabus tertiis partibus ſacchari; hinc non mirum, ſi unciæ uni ſyrupi aut nulla aut valde exigua vis narcotica inſit. Ego ipſe ante plures annos morbillis laborans quinque unciis ſyrupi diacodii intra paucum tempus aſſumptis nec ſomnum, nec minutam tuſſim obſervavi. Convenit tamen optime ſyrupus diacodii demulcendi ſcopo.

Non raro diarrhœa ſymptomatica morbillis accedit, quod vires fractæ & pulſus debilis notat: hæc remediis in ſuperioribus capitibus notatis brevi compeſcenda eſt.

Quandoque ſubito diſparent morbilli, & anxietas, oppreſſio pectoris, & cetera graviſſima ſymptomata naſcuntur. In ſimili caſu ea conveniunt, quæ in miliaribus retrocedentibus laudabantur.

Ubi morbilli palleſcunt, & exſiccantur; purgantia antiphlogiſtica propinanda.

Si convaleſcentes aut frigidiori aeri ſe exponant, aut carnibus abutantur, febris & peripneumonia ſuccedit, quæ venæ ſectionibus, emollientibus, reſolventibus, ſalibus mediis curari debet.

Maculis prorſus diſparentibus quandoque tuſſis remanet, & in habitum degenerat. Hæc primo opio compeſcenda, dein diverſis remediis pro diverſitate ægrorum tollenda.

Si ægri habitus repletioris ſint; parvæ venæ ſe-

ſectiones ſæpius repetitæ, & purgantia lenia proſunt. Si ſtricti admodum temperamenti; ſerum lactis convenit. Si exhauſti ſint, ut tabis futuræ metus oriatur; lac cum aquis ſelteranis: & aer ruralis commendanda. Ubi ſputa purulenta; decoctum ex cortice peruviano & lichene islandico lacte miſtum pulchros ſæpe effectus præſtat.

Nonnunquam œdematoſus tumor morbillis ſuccedit, qui lenibus purgantibus, cortice peruviano, frictionibus, & motu corporis curandus.

Quæ in prioribus capitibus de diæta dicta fuerunt, & hic locum habent.

Cavendum, ne ægri luci exponantur, & oculi inde damnum patiantur. His aqua roſarum cum lacte tepido nonnunquam inſtillanda, ne a ſero acri inflammentur.

Quandoque oculi & poſt morbillos inflammati ſunt. Cucurbitæ, pediluvia, & veſicantia ad nucham in uſum vocanda.

Reconvaleſcentes a morbillis aerem frigidum evitare debent.

CAPUT. X.

De Eryſipelate.

ERyſipelas eſt macula læte rubra, ſuperficialis, cutim tendens, digito prementi cedens, & eo amoto iterum rediens, omnem corporis partem, crebrius faciem occupans, non raro pal-

pebras ita afficiens, ut ægri eas deducere nequeant.

Sedes eryſipelatis in reticulo Malpighii locatur, ex hac ratione ſuperficialis eſt, facile locum mutat, in reſolutione dilatatur, & rubor hinc inde dividitur.

In vehementiore eryſipelate parvæ veſiculæ conſpiciuntur, iis ſimiles, quæ a combuſtione fiunt.

Ex puſtulis faciei ruptis humor viſcoſus profluit, cruſtam formans per plures dies manentem.

Quandoque tumores naſcuntur magni, ichore aut ſero acri turgentes, quibus non crepantibus partes ſubjectæ exulcerantur, & roduntur: hinc eryſipelas in ulceratum & non ulceratum dividitur.

Notatur & frequens eryſipelas habituale.

Nonnunquam ſat levia ſymptomata hoc exanthema comitantur. Nonnunquam ingens dolor capitis, horror, calor, & ſitis morbum præcedit, qui per duos, aut tres dies increſcit; per unum aut alterum in maximo incremento hæret; dein minuitur, & cutis deſquammatione terminatur. Sed & eryſipelas per decem, duodecim dies excurrit, ſudore judicandum.

Crebro eryſipelas locum mutat.

Cauſa eryſipelatis eſſe videtur humor acer, bilioſus per ſanguinem diſperſus. Hinc aer humidus, pluvioſus, affectus animi violenti eryſipelatis generationi favent.

Prognoſis diverſa eſt. Eryſipelas partium externarum raro diſcrimen habet, niſi retropellatur; ſi ve-

ſi vero locum mutet, & partes internas petat, phrenitis, lethargus, angina lethalis, &c. facile ſequi poſſunt.

Cura varie eſt. Si febris magna, pulſus plenus, durus, venæ ſectio inſtituenda, & quandoque repetenda eſt. Sanguis eductus pleuriticorum ſimilis cruſta tectus ſæpius conſpicitur.

Si ſigna latentis in ventriculo ſaburræ obſerventur, emeticum propinandum.

Cavendum a vomitorio, ubi a retrocedente eryſipelate nauſea, & vomitus oriuntur, quæ non ſaburræ, ſed materiæ exanthematicæ ventriculum petenti originem debent.

Si calor, ſitis ægrum vexent, medicamenta antiphlogiſtica ex aceto, nitro, ſale polychreſto, ſtibio diaphoretico abluto, roob ſambuci præſcribenda.

De ſtibio diaphoretico non abluto diverſa eſt Medicorum mens. Hic ſpernit ut calcem inertem, fiſtularum tabacariarum terræ ſimilem; alter, ut medicamentum infidum damnat. Boerhave calcem dicit inertem, nocuam: ſi iners, an nocua? ſi purgantia, ut Boerhave ſentit, admiſſa hac calce ſtimulum acquirunt; an tunc iners? Spielmann Boerhavium a Vigano in hunc errorem ſeductum carpit; nec injuſte, ut opinor. Clariſ. Trillerus (1) non ſpernit ſtibium diaphoreticum ablutum ut inertem calcem, ſed quia cum tempore aculeos ſuos recuperare timet. An Wit-

(1) Diſpenſat. Pharmaceutic. univerſal. Tom. II. pag. 14.

Wittenbergæ omnibus decem, aut viginti annis paretur, ignoro. In noſtris officinis omni anno ſemel ad minimum confici debet; hinc tuto remedium hoc præſcribi poteſt: & ideo ſtibio diaphoretico non abluto præferendum videtur; hoc enim meo judicio ob incertam ſalium præſentium naturam, & quantitatem incertum, inconſtans, & impurum eſt remedium: & mirandum, cur Medici ſemper varianti mixtioni ſalium fidant, quorum nec certam quantitatem, nec naturam noſcunt. Hi ſales jam magis alcaleſcunt, prout ſtibium plus minus calcinatur: cum acidis vegetabilibus miſti odorem ingratiſſimum, ſulphur volatile, aut aquam fortem redolentem eructant. Eamdem ob rationem mixturæ (Nro. 8.) roob ſambuci additi eam effervefcere, & nauſeoſam faciunt.

Alvum adſtrictam purgante antiphlogiſtico, ut decocto tamarindorum movere oportet.

Pro potu diluentia acidiuſcula, ut decoctum hordei cum oxymelle, decoctum acetoſæ, limonada largiter haurienda.

Cavendum, ne ſimiles ægri ſudoriferis, aut calido regimine vexentur.

Si morbus a transpiratione ſuppreſſa generetur, moderatus lecti calor, remedia commendanda, quæ tranſpirationem promovent, ut decoctum ex radice graminis, fœniculi, florum ſambuci addito ſtibio diaphoretico, & ſyrupo quinque radicum.

Prodeſt & infuſum florum ſambuci theeati inſtar hauſtum; omnia enim ex ſambuco parata

ma-

maximæ in hoc morbo ſunt efficaciæ.

Abſtinendum a validis ſudoriferis & calefacientibus.

Si eryſipelas locum mutet, & partem nobiliorem petat; revellentia indicantur, vires vitæ exorbitantes venæ ſectione, balneis pedum, & remediis antiphlogiſticis compeſcere oportet. Vires languentes veſicantibus, & moderata camphoræ doſi erigendæ ſunt.

Eryſipelas habituale varia poſcit remedia. Si ab humoribus bilioſis malum oriatur, ut plurimum levis obſtructio hepatis notatur, quæ flaveſcente urina, ſubflavo oculorum colore, lingua ſordida noſcitur; ſimilibus ægris fructus horæi, ſerum lactis, ſucci ex taraxaco & acetoſa proſunt, interpoſitis nonnunquam purgantibus ex roob ſambuci; & cremore tartari.

Vitanda omnia calefacientia & ſpirituoſa.

Nonnulla ſubjecta adeo ſenſibilia ſunt, ut ab aeris mutationibus creberrime eryſibelate corripiantur.

His in paroxyſmo, ut monui, lenia diaphoretica conveniunt; extra paroxyſmum corpus frictionibus, motu, cortice peruviano, & martialibus roborandum. Caveant ſimiles ægri ab aere frigido humido, per oppoſitas aut anguſtas rimas intrante, & a purgantibus; cum ab his tranſpiratio ſupprimatur.

Pro varietate eryſipelatis varia remedia externe applicanda. In leviori malo ſacculi ſicci ex floribus ſambuci, chamomillæ, & pauca farina fabarum toſta ſufficiunt.

Par-

Parte affecta multum ſplendente fomenta emollientia, & leniter diluentia, ut flores ſambuci lacti incocti proſunt. Nocerent ſicca & terrea, quia partes indurantur, & tranſpiratio materiæ morbificæ impeditur.

Parvæ veſiculæ humidum exſudant, quod ulcera generat, niſi abſorbeatur. Hinc in ſimili caſu terrea, ut pulvis ad eryſipelas albus, ruber Diſpenſatorii Viennenſis externe applicanda ſuadentur. Veſiculæ, aut tumores ſero acri turgentes aperiendi, & leviter exprimendi ſunt, ne partes ſubjectæ rodantur.

Vitanda omnia reſinoſa, oleoſa, pinguia; quia ab his eryſipelas retrocedens, & gangræna ſequens non raro obſervata fuit.

A quibusdam in eryſipelate externe ſaturninæ commendantur; ſed ſæpe peſſimo cum ſucceſſu corpori humano externe ſimilia applicantur, prout uberius expertiſſimus Branbilla Auguſtiſſimarum Perſonarum chirurgus notavit. (1)

Si pars liveſcat, & gangrænæ futuræ metus ſit; interne cortex peruvianus, externe antiſeptica ex ruta, ſcordio, cortice peruviano cum vino & aqua parata in auxilium vocanda.

CA-

(1) Riffleſſioni Fiſico-medico-chirurgiche pag. 24.

CAPUT XI.

De Scarlatina.

SCarlatina frequentior eſt exeunte æſtate, & junioribus familiarior.

Præcedunt eam virium proſtratio, ſubſequente horripilatione, anxietate, calore, febre. Tertia aut quarta die maculæ prodeunt rubræ, crebriores, latiores, & multo magis rubentes, ac illæ, quæ morbillos conſtituunt. Primo faciem, collum, pectus; dein dorſum, abdomen, artus occupant. Rubent partes affectæ, ac ſi vino rubro tinctæ forent. Permanent maculæ per aliquot dies: febris & rubedo octava aut nona die ut plurimum integre diſparent. Maculis evaneſcentibus cuticula deſquammatur. Nonnunquam ſecunda aut tertia vice redeunt.

Dividitur ſcarlatina in ſporadicam, & epidemicam, quæ maxime circa æquinoctium vernale graſſatur, & contagio contrahitur.

Diſtinguitur quoque in benignam, & malignam, quam vomitus, anxietas, oppreſsio ad præcordia, ingens dolor capitis, ſopor comitantur: fauces interne rubent; inde reſpiratio celerior, laborioſior, deglutitio difficilis, & neglecto morbo ſuffocatio.

In ſcarlatina ſexta, aut ſeptima ab eruptione die in pedibus & manibus puſtulæ naſcuntur ſimi-

miles miliaribus, ſed non niſi aerem continentes, a ſeparatione, & elevatione epidermidis dependentes, a quibus mole auctis decorticatio ſequitur.

Uberius eas deſcribit celeberr. Plencicz in accuratiſſima ſcarlatinæ hiſtoria.

Prognoſis variat: benigna vix remediis eget; verum moderato calore, diluentibus, theeatis, & poſt deſquammationem leni cathartico facile curatur.

Abſtinendum a remediis ſudoriferis, vel nimiis ſtrangulis, quia & inde benignus morbus in periculoſum & lethalem facileverti poteſt.

Si major calor; acetum, ſuccus citri, decoctum hordei, oxymel &c. conveniunt, quibus, præcipue ſi alvus ſileat, ſal polychreſtum & nitrum addendum. Urgente neceſſitate ſinapiſmi plantis pedum apponendi.

Scarlatina maligna majus minusve protendit periculum pro gravitate ſymptomatum. Hinc pulſus parvus & celer, reſpiratio & deglutitio difficillima, ſumma virium proſtratio, &c. infauſtam formant prognoſim.

Remedia exhibenda, quæ a ſuperioribus derivant, vires erigunt, putredini reſiſtunt, & ſymptomata minuunt.

Potentiſſimum medicamentum eſt cortex peruvianus varia forma propinandus.

Non raro ægri, præcipue infantes, corticem reſpuunt, iis per enemata injiciendus.

Calore & ſiti admodum urgente acida mineralia ad gratam aciditatem cortici addi poſſunt.

Pulſus

Pulſus parvus, celer, deliria, tremores veſicantia, camphoram, ſpiritum cornu cervi, moſchum petunt, prout in ſuperioribus capitibus de febre putrida, maligna notatum fuit.

Ubi deglutitio difficilis ob affectas fauces; injectiones ex aceto, aqua, melle injiciendæ, cataplaſmata (Nro. 43.) cum lacte collo applicanda ſunt; urgentiori malo veſicantia & collo & nuchæ apponenda.

Non raro bene interim valentes ægri poſt duas aut tres ſeptimanas fugata jam ſcarlatina viribus labuntur, primo facies, dein totum corpus leucophlegmatico tumore turget, urinæ ſecernuntur paucæ loturæ carnium ſimiles, nonnunquam ſanguineæ.

Magis hæc accidunt hyeme quam æſtate; infantibus quam adultioribus; maxime iis, qui citius libero exponebantur aeri. Si tumor leucophlegmaticus aptis non cedat remediis, ſerum ad nobiliores fertur partes, & ægri comatoſi, convulſi, apoplectici, aut ſuffocati pereunt.

Majus quoque periculum eſt, ſi febris leucophlegmatiæ juncta ſit.

Frictiones, tranſpiratio in lecto, decoctum juniperi (Nro. 44.) addito oxymelle ſcillitico, & rhabarbarina (Nro. 45.) proſunt. His non juvantibus ea propinanda, quæ in capite de hydrope dicentur.

Pauca & hoc loco de febre urticali referam.

In hoc morbo puſtulæ notantur pallido rubræ inſtar illarum, quæ a percuſſione cum urticis conſpiciuntur. Pruritum, febrem remittentem quaſi

quaſi catarrhalem comitem habent.

Tertia, quarta die prodeunt; aliæ iterum ſubſequuntur cum deſquammatione cutis.

Facillime tranſpiratione diluentibus curantur. Nonnunquam tamen epidemice graſſantur, pulmones afficiunt, & decoctum ex radice graminis, althææ, infuſum florum ſambuci, veſicantia &c. petunt, prout ex capitibus præmiſſis facile patet.

CAPUT XII.

De Febribus intermittentibus.

TRia febrium intermittentium ſtadia ſunt, frigoris, caloris, & ſudoris.

Communiter incipiunt laſſitudine, pandiculatione horripilatione, nauſea, vomitu, dolore capitis, &c. Pulſus, qui debilis & parvus tempore frigoris fuerat, ſubſequente calore in pleniorem & fortiorem mutatur: augetur ſitis: urina magis tingitur: demum ſudore febris terminatur, evaneſcunt ſymptomata, remanente ut plurimum debilitate.

Febres intermittentes aliæ ſunt vernales, autumnales aliæ. Priores a Februario in Auguſtum, ultimæ ab Auguſto in Februarium dominantur. Sed & autumnales quandoque jam Junio menſe occurrunt; nonnunquam vero circa menſis Septembris finem aggrediuntur.

Di-

Diſtinguuntur & intermittentes apyrexia, ſeu tempore a paroxyſmo libero, in quotidianam, tertianam, quartanam. Occurrit & tertiana duplex; quartana duplicata, triplicata.

Quotidiana magis pueros & debiles vexat, crebrior tempore verno ſpectatur, pertinax eſt: primæ acceſſiones ut plurimum horis matutinis revertunt: rarior eſt quotidiana, ſed tertiana duplex frequentius pro quotidiana habetur; ſic Riverius ex ſexcentis ægris acceſſiones quotidie patientibus vix unum quotidiana laborare obſervavit. Differt quotidiana a tertiana duplici: quod hujus acceſſus alternis diebus, non vero ſingulis ſibi mutuo reſpondeant. Hinc ſemper attendendum ad tempus invaſionis, quia hoc intermittentes diſtinguit.

Tertiana ſæpius vere aut autumno ſpectatur: ſubjecta juvenilia, temperamenti bilioſi, corpora exercitata plus infeſtat: frigus intenſum, ſtrepitum dentium, calorem acrem & mordacem, majorem cephalalgiam ſitimque comitem habet.

Quartanæ typus omnium intermittentium eſt maxime regularis: communiter pomeridie aggreditur; frigus eſt mitius, ſed diuturnius ac in tertiana: calor ut plurimum quinque aut ſex horarum.

Præter febres intermittentes regulares occurrunt erraticæ, ſeu typum obſcurum habentes, aut nullum ordinem ſequentes.

Sunt & variæ febres larvatæ, pleuritidem, choleram, apoplexiam mentientes, vix noſcendæ, niſi quod ſymptomata certo iterum tempore redeant

deant vehementer, quæ aut admodum mitia fuerunt, aut plane ceſſarunt. Similium febrium hiſtoriam deſcripſit egregius Lauter Phyſicus Laxenburgenſis.

Cauſa proxima febris vix determinari poteſt. Bene monet Baglivius: (in Parænesi ad Medicos de iſtituenda medendi methodo popularibus accomodata) quod febris, ſi phænomena ſpectemus, reliquis morbis ſit notior; ſi conſtitutionem & cauſam, omnium ignotiſſimus.

Probabilis eſt ſententia Illuſtr. van Svvieten: eam in nervis, & liquido nerveo hærere.

Cauſæ remotæ & prædiſponentes variæ ſunt.

Febres autumnales ſæpius bili putridæ in primis viis hærenti originem debent: nonnunquam gluten viſcera obſidens febrem producit: non raro aer paludoſus, animi pathemata &c. febrim cauſant. Quartana frequentius a victu crudo, duriore, vita ſedentaria, frigore autumnali inſueto, a ſcabie retropulſa oritur.

Prognoſis variat ratione febris, temporis anni, conſtitutionis epidemicæ, ætatis, & ſubjecti.

Febris vernalis mitis ſæpe poſt ſeptimum paroxyſmum ſponte ceſſat.

Autumnales nonnunquam remediis pertinaciſſime reſiſtunt; frequenter habent recidivas, donec ſuperveniente vere ſine remedio ſolvantur. Hinc Celſus ait: quartana æſtiva brevis, autumnalis fere longa eſt, maxime, quæ cœpit hyeme appropinquante. Sed & febres vernales tempore humido & pluvioſo difficilius curantur, quam ſicco.

Con-

Conſtitutio epidemica intermittentium quandoque adeo gravis notatur, ut poſt unum aut alterum paroxyſmum jam interimat.

Exhauſtis, cacochymicis, gravidis febris ſat mitis lethalis fieri valet; vel & illis, qui diuturno alio morbo laborarunt.

Senes non raro pereunt in frigore febrili quartanæ: ubi e contra Sydenhamus cum ſtupore vidit infantes tenellos in cunis per plures menſes quartana laboraſſe, nec inde oppreſſos fuiſſe.

Inter intermittentes quartanæ ſunt pertinaciſſimæ; & autumnales cum magnis viſcerum obſtructionibus vix ſanantur, ſed perſeverant ad veris acceſſum uſque.

Antequam de cura intermittentium agam, notandum iterum occurrit Syndenhami effatum: febrim inſtrumentum naturæ eſſe, quo impura a puris ſeparat, & extra corpus excernit, hinc quandoque longius ferenda eſt, cum febre pertinaciſſimæ obſtructiones, & diſpoſitiones ad morbos chronicos optime tollantur, dum ſolventiſſima remedia ad extrema vaſa febrili motu ducuntur. Multi Galeno teſte ab epilepſia liberati fuerunt; alii a lepra, varicibus, tumoribus lienis, aliorumque viſcerum per quartanam vindicabantur. Boërhavius notat: homines longævos in flore ætatis quartana omnium intermittentium maxime diuturna laboraſſe.

Cura alia eſt in paroxyſmo, alia extra paroxyſmum.

In paroxyſmo diluentia conveniunt, ut materies febrilis per varias vias: nempe alvum, uri-

nam, ſudorem, vomitum evacuari poſſit.

In frigore febrili tepida, ut infuſum florum ſambuci, decoctum quinque radicum aperientium haurienda ſunt ad tranſpirationem promovendam.

Cavendum ab omnibus aromaticis, multum ſtimulantibus. Illuſtr. van Svvieten juvenem vidit tertiana verna laborantem, qui lethali pleuritide corripiebatur, dum quinque guttæ olei caryophyllorum cum ſaccharo diu tritæ darentur ante paroxyſmum ingruentem, ut frigus febrile calido hoc remedio tolleretur.

In calore febrili diluentia acidiuſcula propinanda, ut decoctum hordei cum oximelle, limonada: æſtuante admodum ægro acida mineralia diluta, & grata & utiliſſima ſunt.

Potulenta crebrius, ſed parca quantitate ingerere oportet: ne aut vomitus, aut anxietas a diſtento nimium ventriculo oriatur.

Debililato admodum ægro vinoſa paroxyſmo finito concedi poſſunt.

Lintea & induſia poſt ſudorem mutanda, ne ab his humidis corpori applicatis horror iterum naſcatur, aut excreta materia per vaſa reſorbentia denuo in ſanguinem feratur.

Vomitus ſpontaneus paroxyſmi tempore aquæ tepidæ hauſtu promovendus.

Cura extra paroxyſmum differt ratione ætatis, temperamenti, cauſæ, ſymptomatum, conſtitutionis epidemicæ.

Febris cauſa cognita talia remedia danda, quæ eam corrigunt, & deſtruunt.

Ama-

Amarities oris, nauſea &c. niſi contraindicans adſit, vomitorium requirunt tempore apyrexiæ exhibendum.

Illuſtr. van Svvieten (1) de febribus intermittentibus monet: quod bilis putrida, quæ in ventriculo & inteſtinis continetur, ſubito evacuanda ſit, ne mora adhuc magis nociva fiat. Imo notat: quod ſæpius vomitorium repetendum ſit, maxime in febribus autumnalibus.

Cum ſucceſſu aliquot drachmæ ſalium mediorum emetico præmittuntur; ſic glutinoſum inciditur, & ad faciliorem evacuationem diſponitur.

Proſunt emetica in intermittentibus, non ſolum ejiciendo nociva in ventriculo contenta; ſed etiam ſtimulando & turbando materiem febrilem. Concutiuntur vomitu viſcera abdominalia; hinc his impacta facilius ſolvuntur, & excutiuntur.

Ad emeſim procurandam maxime arridet ſolutio quatuor aut quinque granorum tartari emetici in libra aquæ per vices ſumenda, donec ſufficiens vomitus ſequatur.

Si vomitorium contraindicatur, vel ſigna abſint latitantis ſaburræ in ventriculo, appetitus tamen proſtratus, abdomen tenſum, vita lauta prægreſſa, & alvus ſegnior obſerventur; purgantia ſubſtituenda.

Si major calor, ſitis intenſior, urina flava obſerventur; tamarindi, cremor tartari, aqua laxativa utiliſſima ſunt. Ceterum ſal amarum, thermarum

(1) *Tom. II. pag.* 54.

Carolinarum, mirabilis Glauberi, pulvis Cornachini convenit.

Clariſſimus Trillerus (1) peſſima mala a pulvere Cornachini exhibito recenſet, quæ malignæ & nocivæ indoli antimonii diaphoretici dudum jam præparati adſcribit.

Revocari huc poſſunt ea, quæ de antimonio diaphoretico non abluto in capite de eryſipelate monui. Præterea certum fere eſt, ad vim purgantem ſcammonii augendam ſtibium diaphoreticum ablutum, & cremorem tartari valde parum facere. Ratio horum pulverum ſcammonio admiſtorum in eo ſolum conſiſtere videtur: ne ſcilicet partes ſcammonii ſibi cohærere, indeque tormina cauſare valeant. Hinc alii cremoris tartari, & ſtibii loco pulverem cornu cervi in eundem finem ſcammonio admiſcent. Ceterum nil mali video in miſtione priori propter ſtibium, cum præſertim hic pulvis, omni momento commiſcendus, nunquam in majori paretur copia.

Nauſeoſis gratum & efficax eſt purgans, ſi octo, aut decem drachmæ ſalis Seignetti in binis libris juris carnium non ſaliti ſolvantur, & per cyathos ſumantur, donec æger purgetur.

Autumnales febres magis purgantia petunt, quam vernales.

Cavendum a nimiis evacuationibus; præcipue in vernalibus; quia inde febres protrahuntur, hydropique naſcitur.

Vernales febres in juvenibus & ſanguineis non raro

(1) *Diſpenſ. pharmac. univerſal. pag.* 529.

raro mutantur in inflammatorias; hinc pulſu pleniore, duriore, reſpiratione difficiliori, maxime ſi abuſus ſpirituoſorum febrim præceſſit, aut conſuetæ ſanguinis evacuationes intermiſſæ fuerunt, vena ſecanda eſt. Sed & in autumnalibus ſanguinis detractio neceſſaria, ſi mox dicta ſymptomata ſpectentur.

Evacuatis primis viis, ſi major calor, ſitis vehementior, urina plus colorata; remedia antiphlogiſtica, ut ſuccus citri, acetum cum ſale polychreſto, nitro indicantur.

Non raro, præcipue in autumno, initium intermittentium ſimilia ſymptomata habet, ac febris putrida; in his acida mineralia ſalibus mediis juncta pulchre proſunt.

Levis quandoque hepatitidis ſpecies, poſt fervidiores æſtates, febres autumnales comitatur; quod urina ex flavo rubra, ſubflaveſcens oculorum color, ſitis intenſior, hypochondria tenſa maxime in regione dextra cum dolore fixo ejusdem lateris, & alvus parcior docent; in hoc caſu decocta ſolventia cum acidis & purgantibus antiphlogiſticis imperanda. Hinc variæ formulæ ex taraxaco, radice graminis, cichorei, tamarindis, ſucco citri, aceto, cryſtallis tartari, ſale polychreſto formari poſſunt. (Nro. 46.) Pro potu decoctum hordei cum oxymelle, aut ſerum lactis convenit.

Clyſmata ex emollientibus cum melle quoque injicienda.

Similis methodus & locum habet abſentibus ſignis levioris inflammationis; ubi urina flava, & ſubflaveſcens oculorum color cacochymiam

biliosam & hepatis quamdam obſtructionem notant.

Sollicite enim inquirendum in intermittentibus maxime quartanis, an non adſint viſcerum obſtructiones: cum his præſentibus remedia ſolventia tamdiu continuare oporteat, donec hypochondria mollia, & melior faciei color ſuccedant.

Succus ex radice graminis & taraxaco recenti addito ſale polychreſto, aut terra foliata tartari efficaciſſima ſunt. Nam ſalia media, & obſtructiones ſolvunt, & primas vias a glutine liberant, quo fere ſemper obducuntur.

Pauciſſimos vidi, quorum ventriculus a ſalibus offendebatur.

Solventia hæc remedia, tempore apyrexiæ ſumpta, febrili motu magis in vaſa obſtructa agunt, & impactum ſolvunt. Debilibus vero minus conveniunt, quia vires inde franguntur, & ægri ſudoribus diffluunt.

In indurationibus viſcerum abdominalium & inunctiones ex unguento althææ ſuadendæ, maxime, dum infarctum colon tumens circa lienis regionem, ubi inflectitur, eum ſcirrhoſum mentitur.

Notabili tactui reſiſtenti viſceris duritiei utiliter emplaſtrum cicutæ apponitur.

Cavendum in magnis obſtructionibus, & indurationibus viſcerum a fortibus purgantibus; his enim corpus debilitatur, ſubtiliſſimis humoribus privatur, & jam impactum fere irreſolubile redditur.

Nonnunquam pituita tenax primas vias occupat:

pat: docet id pallidus corporis habitus, urina pallida, vita ſedentaria prægreſſa, victus ex alimentis crudioribus, habitatio in loco depreſſo & humidiore; ægri ſimiles farinoſa non ferunt, ab aromatibus levantur, gravitatem, frigus circa ventriculum, & oppletionem ex aſſumptis majorem, quam in ſanitate ſentiunt. His extacta amaricantia cum gummi ferulaceis (Nro. 47.) apyrexiæ tempore conveniunt.

Febres intermittentes, dictis remediis non cedentes, fugandæ ſunt; cum febre diu protracta corpus debilitetur, humores acriores reddantur; & iidem morbi, ac a nimis cito ſublata, nempe icterus, cachexia, hydrops ſequantur.

Nullum remedium febrem citius ac certius fugat cortice peruviano, qui in pulvere, mixtura, (Nro. 48.) bolis (Nro. 49.) pro vario ægri libitu præſcribi poteſt.

Cortici peruviano ſalia media jungo, niſi alvus admodum liquida; cum a ſubſtantia corticis non raro pondus ad regionem ventriculi, & alvus adeo adſtricta ſequantur, ut ægri vix ſcibala excernere valeant. Forte eam ob rationem celeberr. Gaubius in pulvere antifebrili unciæ corticis binas ſalis polychreſti drachmas addidit.

Varia doſis corticis eſt. In quotidiana ſex drachmæ; in tertiana uncia; in qartana uncia una ſemis tempore apyrexiæ exhibenda.

In febre, cujus paroxyſmi adeo protracti, ut apyrexia breviſſima, & continuæ futuræ metus ſit, ad finem paroxyſmi, ubi maximus calor tranſiit, cortex ſumendus.

Febre per dictam corticis peruviani quantitatem fugata ægro per binas apyrexias ſequentes dimidia ejusdem remedii doſis exhibenda eſt ad recidivam præcavendam; maxime tempore humido & frigido, in ſubjectis ſenilibus, conſtitutionibus epidemicis.

Monet Illuſtr. van Svvieten, ut æger, qui quartana laboravit, jam per octo dies a morbo liber, corticem denuo ſumat, & dein tertia vice, ubi febrim non habuit, cortice utatur. Et Sydenhamus jam curata tertiana chinam chinam continuandam voluit.

Febris intermittens ſive ſponte ſua, ſive regimine calido ad continuitatem accedens majorem corticis peruviani copiam requirit. Sic ante biennium, ubi talis epidemia regnabat, omnes fere recidivam paſſi ſunt, niſi largiſſima corticis peruviani quantitate uterentur.

Subjectis ſenilibus, debilibus, vel recidivam febrium autumnalium ſæpius paſſis, tempore & humido & frigido per quatuor, ſex ſeptimanas bis de die ſcrupulos duos, vel drachmam corticis peruviani in aqua aut vino exhibui ad recidivam avertendam, & corpus firmandum, memor moniti Illuſtr. van Svvieten: quod character intermittentium, quo diutius inhæſerit, difficilius deleatur (1).

Peſſima mala ex intempeſtivo laudati remedii uſu fiunt.

Quan-

(1) *Tom. II. pag. 539.*

Quandoque febres vernales intermittentes graſſantur, venæ ſectione, & antiphlogiſticis, ut ſuperius monui, curandæ. Si in his cortex exhibeatur, antequam cruſta inflammatoria ſit reſoluta, in continuas mutantur, vel recidivæ malis ſymptomatibus ſtipatæ ſequuntur, obſervante Pringle (1).

Noſcuntur hæ febres pulſu duriore, dolore capitis vehementiore, reſpiratione crebriore, & difficiliore; ſitis eſt intenſior, facies plus rube, lingua minus ſordida, urina magis rubra. Sanguis eductus non raro cruſta tectus conſpicitur.

Si inter corticis uſum febre intermittente laborantes in albo oculorum flaveſcant, de anxietatibus & oppreſſionibus ad ſcrobiculum cordis conquerantur; ſolventibus pergendum, a cortice abſtinendum, niſi ſumma ægri debilitas eum poſtulet; alias ſcirrhi viſcerum, icterus, hydrops ſequuntur.

Sunt nonnullæ febres magno calore, aut ſiti ſtipatæ cum levibus deliriis, pulſu celerrimo, poſt tertium aut quartum paroxyſmum in continuam abeuntes. Hæ brevi cortice fugandæ.

Subito quoque cortex dandus eſt in febribus, ubi pulſus parvus, irregularis, ſomnolentia, vires admodum proſtratæ; maxime ſi epidemice graſſantur. Zimmermann (2) tertianam obſervavit in lo-

(1) *Obſervations on the diſeaſes of the Army. pag.* 145.

(2) *De experientia. part.* 1. *pag.* 204.

co ad paludem ſito graſſantem, quæ ſecundo paroxyſmo magna oppreſſione pectoris, & dolore capitis necabat.

Ante biennium tertianæ occurrebant cum amaritie oris, ſiti intenſa, calore ſummo, levibusque in paroxyſmo deliriis. Hæ febres, purgatis etiamſi primis viis, cortice dato. oppreſſiones ad ſcrobiculum cordis, anxietates, languores cauſabant; neglecto cortice brevi in continuas peſſimas abierunt.

Optime profuit ſequens methodus. Bile corrupta per emeticum aut purgans e corpore eliminata, mixturam ex aceto, ſucco citri cum ſalibus mediis exhibui; poſt tertium paroxyſmum binas aut tres extracti corticis peruviani drachmas priori mixturæ addidi. Pauca hac corticis peruviani quantitate febris moderabatur, neque in continuam abibat, & a ſalibus mediis alvus fœtida crebrior deponebatur. Lingua non ſordida, urina minus colorata, nauſea fugata, ſalium quantitas minuebatur, & febris primum extracto, dein cortice in ſubſtantia exhibito integre fugabatur.

In initio enim intermittentium magno calore ſtipatarum, & de genio birioſo participantium extractum corticis magis convenit ob rationes in capite de ſynocho non putrida notatas.

Nonnunquam variam larvam febres intermittentes induunt, & pleuritidem, choleram, apoplexiam mentiuntur. In ſimili caſu, etiamſi febris non videatur adeſſe, neque urinæ lateritiæ ſint; ſymptomata tamen gravia, quæ curata videbantur, iterum redeant: cortice peruviano ſubito debellandæ ſunt.

Dum

Dum a cortice peruviano nimiæ alvi dejectiones fiunt, quod ex viribus proſtratis, & pertinacia febris patet; tunc uncia ſemis, aut una theriacæ andromachi utiliter, ut ſcutum ſtomachicum apponitur. Effectu inde non ſuccedente opio cortici peruviano juncto diarrhœa minuenda eſt.

Conveniunt & opiata cum cortice in febre a terrore & animi pathematibus cauſata, maxime in hypochondriacis & hyſtericis.

Infantes, & nonnulli ægri corticem reſpuunt, his elota prius per clyſma emolliens alvo in decocto (Nro. 50.) per enemata injiciendus; cum a ſubſtantia abdomen durum, inflatum, ſcibala duriſſima cum pertinaci alvi obſtructione cauſentur.

Ubi ob vehementiam febris, & inefficaciam decocti ad ſubſtantiam corticis recurrendum, alvum diu clauſam clyſmate emolliente quandoque eluere, & dein iterum enematibus ex cortice continuare oportet.

In ſuburbio ſancti Leopoldi femina erat ſyſtematis nervoſi admodum debilis, quæ acceſſu febrili putridarum ſimili corripiebatur cum nauſea, vomitu pertinaciſſimo materiæ porraceæ, alvo adſtricta, pulſu celerrimo & debiliſſimo. Medicamenta ex acidis antiphlogiſticis & clyſmata nullam ferebant opem. Altera die febris remittebat; ſed vomitus ſincerus pergebat. Tentavi fruſtra remedia ex mentha, meliſſa, vino: incaſſum externe emplaſtrum ex labdano, opio & camphora apponebatur.

Ob vomitum continuum, debilitatem ſummam, lan-

laudanum liquidum Sydenhami interne propinavi; verum & medicamenta & jura carnium ſubito ac in ventriculum pervenerunt; materiæ porraceæ miſta vomuit. Tertia die increſcebant ſymptomata, hæmiplegia lateris ſiniſtri accedebat, ita ut & oculus in ea parte jam mortuorum ſimilis fuiſſet: veſicantia ſuris, & nuchæ apponebantur, abdomen & regio ventriculi infuſis herbarum aromaticarum, ut rutæ, roriſmarini incaſſum fovebantur: ſequenti die ſymptomata parum mitiora, pulſus debiliſſimus, ſed minus celer; manebat tamen lingua balbutiens, & immobilitas lateris ſiniſtri, urina plus tincta erat cum exiguo ſedimento. Suſpicabar febrim larvatam, & corticem peruvianum in auxilium vocandum Medicis clariſſimis in conſilium vocatis propoſui. Unus ex his nil niſi malum hyſtericum accuſans moſchum proficuum credidit; ſed & hunc ſubito cum multa materia porracea ejecit. Ob ſummum in mora periculum ad corticem peruvianum confugi. Cum nil per os aſſumere valeret; decoctum corticis cum binis drachmis pulveris ano omni trihorio injici curavi. Non rediit quidem majori vehementia paroxyſmus; verum per tres dies ſymptomata in eodem ſtatu permanſerunt. Miratus tunc fueram a tanta corticis quantitate effectum voto non reſpondiſſe. Bona fortuna veſicam videram, qua ab obſtetrice enemata applicabantur: ſuſpicatus igitur inefficaciam remedii ortam fuiſſe ab inſtrumento, dum non ſatis veſicæ ope cortex peruvianus in inteſtina ingerebatur, hinc non ſufficiens quantitas per

per vaſa bibula, in inteſtino recto aliunde paucio-ra, abſorbebatur. Syringam itaque veſicæ ſubſti-tuendam juſſi, inde brevi omnia ſymptomata evaneſcebant, & cortice peruviano dein per os aſſumpto integre a morbo hoc periculoſiſſimo li-berabatur.

Manens per tempus debilitas lateris ſiniſtris & lingua balbutiens pilulis ex gummi ferulaceis, ex-tracto martis, caſtoreo, & balneo badenſi tol-lebatur.

Clyſmatibus quoque ex cortice peruviano pa-trem prædictæ fœminæ ſexagenario majorem, febre apoplectica larvata laborantem, omnia remedia reſpuentem, curavi.

Nonnunquam febres graſſantur, maxime in locis paludoſis, cortici pertinaciſſime reſiſtentes; & fugatæ brevi iterum revertentes: tunc loci mutatio ægris ſuadenda eſt.

Nil pejus, quam variis remediis decantatis fe-brim tollere. Ruſtici ſpiritum vini cum pipere contuſo ſumunt; ſed inde febres continuæ, & lethales ventriculi inflammationes cauſantur.

Ex uſu aluminis & vitrioli conſumptiones ſe-cutas: ex arſenico ſumpto vomitus febres len-tas, & mortem viderunt præſtantiſſimi Medici. Ego ipſe febrem quotidianam, quinque annis durantem, corpus depaſcentem, omnia remedia eludentem obſervavi a tinctura arſenici, quæ Lipſiæ ab agyrta propinabatur.

Multa adhuc alia ut ſpecifica in intermittenti-bus ab ignaris laudantur. Verum aut calefacien-tia ſunt, quæ in continuam & inflammatoriam

mu-

mutant: aut adſtringentia, quæ obſtructiones viſcerum & hydropes cauſant.

Nonnulli motu vehementiſſimo ante paroxyſmum inſtituto febrem fugare cupiunt; ſed & inde intermittentes in continuas mutantur.

Non pauci ſevera abſtinentia febrem tollere volunt peſſimo ſæpe cum ſucceſſu; cum vires nimium frangantur, corpus exhauriatur, & humores acriores reddantur. In quartanis malos effectus inde vidit Illuſtr. van Svvieten; imo concludit in quartanæ initio ne quidem tutam eſſe tenuem & exactam nimis diætam.

Diæta alia eſt ratione febris, ſubjecti, longitudinis morbi. Gravidæ, exhauſti magis nutriendi ſunt; uti, & infantes & ætate admodum provecti.

Quotidianæ & tertianæ exquiſitiorem petunt diætam: quo acceſſus longiores & frequentiores, eo pauciora alimenta concedenda.

Febricitantibus, & ex febre reconvaleſcentibus pinguia, fumo indurata, leguminoſa, & omnia quæ crudiorem chylum generant, interdicenda ſunt; cum hæc & in ſano febrem producere valeant.

Bene monet Pringle, ut febre intermittente laborantes a fructibus horæis abſtineant.

Cibus non dandus tempore, quo paroxyſmus expectatur.

Senibus, pituitoſis, aſuetis, ſi nullus febris continuæ metus, extra paroxyſmum moderatus vini uſus concedendus.

Somnus ſit longior ad corpus refocillandum.

Exer-

Exercitia moderata proſunt tempore apyrexiæ ad aſſimilationem ingeſtorum, & excretiones per alvum, urinam, tranſpirationem promovendas.

Cavendum a tranſpiratione ſuppreſſa; hinc corpus bene tegendum, aer nocturnus evitandus, & loca paludoſa fugienda.

Nonnunquam intermittentibus œdema accedit; quod ſatis facile levioribus frictionibus, & uſu roob, ſambuci, juniperi, infuſorum amaricantium & leviter ſtimulantium cedit. (Nro. 51.)

Per febres intermittentes diuturniores ægri debilitantur, ut & febre fugata multum langueant. His amaricantia, leviter roborantia, victus eupeptus, vina generoſiora commendanda.

Roborandi cauſa panem biſcoctum vino auſtero madidum deglutiendum ſuadet Illuſtr. van Svvieten; ne tam cito virtus vini dilabatur.

Aer ruralis, & equitatio plurimum quoque corpus firmant.

Ubi uſu nominatorum robur debitum ægris non redit; ad vinum ex cortice peruviano, limaturà martis paratum confugiendum. Ferrum enim, monente iterum Illuſtr. van Svvieten, lenibus acidis ſolutum non tantum vi auſtera, adſtringente agit; ſed ſulphuris ſui metallici, naturæ humanæ adeo amici, miro ſtimulo vires vitæ excitat.

Quibus vinoſa diſplicent, pilulæ ex limatura martis, extracto corticis peruviani reſinoſo, maſtiche, &c. præſcribi poſſunt.

Quandoque ſola ventriculi debilitas remanet.

Ad

Ad tonum hujus reſtaurandum elixir antifebrile Diſpenſatorii Viennenſis, eſſentia ex amaricantibus parata, ut abſynthii ad drachmam dimidiam pro doſi ſumpta, convenit. Si vero ſpirituoſa non ferant, elixir ſtomachicum Diſpenſatorii Viennenſis, aut electuarium ex theriaca diateſſaron, zinzibere condito mire prodeſt. (Nro. 52.)

Ubi præ inertia nullum fere ex chylopoeticis viſceribus ſuo fungebatur officio, frictiones jejuno homine per totum abdomen factæ pannis aſperis laneis mirabiles dederunt effectus; imprimis ſi penetrati ſint fumo accenſi ſuccini, maſtichis. (Nro. 53.)

Novi ante plures annos officialem, qui ſumptis fruſtra aptiſſimis remediis ſuaſu Illuſtr. van Svvieten frictionibus dictis curabatur.

Incipiendum ſemper a lenioribus.

Sudores poſt intermittentes remanentes tollendi ſunt metodo in capite de ſynocho non putri memorata.

Sunt & aliæ febres, ut rheumaticæ, hæmorrhoidales, &c. Sed de his in capitibus morborum, ad quos ſpectant, agam.

FOR-

FORMULAE.

Nro. 1.

℞. TAmar. unc. ij.
coq. in libr. j. & ſem. aq. com. p. quad.
colat. ad.
Succus citri unc. ſemis
Mann. unc. ij.
clarif. ſum. omni ſemihorio unc. iij.
donec purg.

Nro. 2.

℞. Tinct. purg. Diſp. Vien.
ſeu ſeri lact. tamarind. libr. j.
Sal. Seignet. dr. vj. unc. j.
Syrup. roſar. ſolut. unc. j. & ſemis
m. ſum. ut prius.

Nro. 3.

℞. Pulp. Tam. unc. iij.
Cryſtal. tart. dr. ij.
Syrup. roſ. ſolut. dr. vj.
ſumat ſæpius cochl. donec purgetur.

Nro. 4.

℞. Aq. font. unc. viij.
Nitr. dr. ij.

Mel. mercur. unc. ij.
m. pro clyſm.

Nro. 5.

℞. Decoct. hord. unc. viij.
Suc. citr. unc. j.
Syr. rub. id. unc. ij.
Sal. poly. dr. ij.
Nitr. dr. j.
m. ſum. omni bih. 2. coch.

Nro. 6.

℞. Decoct. hord. libr. jv.
Oxymell. ſimpl. unc. iij.
Acet. unc. j.
Nitr. dr. j.
m. ſum. pro libitu.

Nro. 7.

℞. Sem. melon.
Sem. amygd. dulc. ā unc. j.
f. c̄ aq. l. a. emul. libr. j. & ſemis add.
Nitr. pur. dr. ſemis
Sacchar. q. ſ. ad gratiam.

Nro. 8.

℞. Aq. fl. ſamb. unc. viij.
Roob ſamb. unc. ij.

Acet. unc. j. & ſemis.
Sal. polychr. dr. ij.
m. ſum. omni bih. 2. cochl.

Nro. 9.

℞. Rad. gram. unc. iij.
coq. p. horæ quadrantem in ſ. q. aq. comm.
decoct. ferv. infund. p. h. octant.
Flor. ſamb. unc. j.
colat. libr. j. & ſemis. add.
Sal. polych. dr. ij.
Suc. citr. unc. j.
Syr. 5. rad. unc. ij.

Nro. 10.

℞. Acetoſ. cum toto unc. iij.
coq. p. h. quadr. in ſ. q. aq. col. lib. ij & ſe. add.
Syr. acetoſ. unc. ij.
m. ſum. pro libitu.

Nro. 11.

℞. Ceraſ. matur. ſubacid. recent. libr. ſemis.
inf. per h. octant. in aq. ferv.
colat. libr. ij. add.
Syr. ceraſ. ſubacid. unc. ij.
m.

Nro. 12.

℞. Ribes. matur. libr. ſemis.

inf. aq. conquaſ. colat. libr. iij. add.
Syr. ribes unc ij.

Nro. 13.

R. Ferm. pan. libr. ſemis
Pulv. ſem. ſinap. unç. j.
Acet. q. ſ.

Nro. 14.

R. Farin. ſecal. unc. jv.
Pulv. ſem. ſinap. unc. iij.
Acet. q. ſ.

Nro. 15.

R. Aq. comm. libr. ſemis.
Suc. citri unc. j.
Extract. cort. peruv. unç. ſemis.
Sal. polychr. dr. j. & ſemis.
Syr. acid. citr. unc. ij.
m. ſum. omni bih. 2. cochl.

Nro. 16.

℞. Cort. peruv. rud. tuſ. unc. j. & ſemis.
coq. in aq. com. libr. ij. ad rem.
unc. xvj. colat. add.
Syr. berb. unc. ij.
Tart. vitriol. dr. j. & ſemis.

Nro.

Nro. 17.

℞. Moſch. gr. jv.
Sacch. alb. ſcrup. ij.
m. f. pulv.

Nro. 18.

℞. Camph. gr. xv.
Pulv. gumm. arab. dr. j.
miſtis, & in mortar. vitreo diu tritis add.
Aq. meliſ. unc. ij.
Syr. kerm. unc. ſemis.
m. ſum. omni hor. bih. aut trih. cochl.

Nro. 19.

℞. Rad. ſerpentar. virg. unc. j.
Coccinell. gr. xx.
fund. deſuper aq. ferv. libr. j. & ſemis.
ſtent infuſ. per diem in loco
moder. calido. col. add.
Elæoſacch. cinnam. unc. ſemis.

Nro. 20.

℞. Spir. corn. cerv.
Eſſent. caſtor. ā gutt. xx.
Aq. cort. aur. unc. j. & ſemis.
Syr. cort. aur. unc. ſemis.
m. ſum. omni bih. aut trih. dimid. cochl.

Nro. 21.

℞. Vitriol. alb. dr. ſemis.
ſolv. in unc. j. & ſemis aq. comm.

Nro. 22.

℞. Rad. althææ unc. ij.
Fol. althææ unc. j.
coq. per h. quadrantem in aq. font.
colat. libr. ij. add.
Oxym. ſimpl. unc. ij.

Nro. 23.

℞. Kerm. miner. gr. j.
Sacch. alb. ſcrup. j.
f. pulv.

Nro. 24.

℞. Bol. arm. unc. j.
Gumm. arab. dr. j.
Aq. fl. rhœad. libr. j.
Diacod. unc. j.

Nro. 25.

℞. Rad. ſalep. dr. iij.
coq. per h. quadr. in aq. col. li. j. & ſemis add.
Diac. unc. j.

Nro.

Nro. 26.

R. Rad. ſatyr. in pulv. red. unc. ſemis.
ſolv. in unc. x. aq. calid.
add.
Diac. unc. j.

Nro. 27.

℞. Rad. ſatyr. exſic. ſcrup. j.
Elæoſacch. cinnam. gr. x.
f. pulv.

Nro. 28.

℞. Rad. alth. unc. ſemis.
Herb. malv. manip. j.
coq. c. libr. j. aq. ad reman. unc. jx.
add.
Olei amygd.
Mel. mercurial. ā unc. j. & ſemis.
m. pro clyſm.

Nro. 29.

℞. Cort. peruv. rud. tuſ.
Lichenis island. ā unc. j.
coq. per h. dimid. in aq. font.
col. libr. j. & ſemis add.
Diacod. unc. j. & ſemis

Nro. 30.

℞. Herb. ſalv. m. j. & ſemis.
inf. unc. x. aq. ferv.
teg. vas, donec infuſ. refrig.
colat. add.
Syr. Kerm. unc. ſemis.

Nro. 31.

℞. Rad. alth. unc. ſemis.
Herb. alth. m. j.
coq. c. libr. j. aq. ad rem. unc. jx.
add.
Olei amygd. unc. j. & ſemis.
Electuar. lenit. unc. j.
m. pro clyſmate.

Nro. 32.

℞. Aq. comm. libr. jv.
Sacch. alb. unc. ij.
Elæoſ. citr. unc. ſemis.
Spir. vitriol. q. ſ. ad gratiam.
m.

Nro. 33.

℞. Aq. comm. libr. jv.
Syr. rub. id. unc. iij.
Spir. vitriol. q. ſ. ad fortiorem acid.

Nro.

Nro. 34.

℞. Cort. peruv. groſ. modo tuſi unc. j.
coq. per 45. min. in aq. ſub fin.
coct. add.
Alliariæ.
Scord. ā m. j.
colat. libr. j. & ſemis add.
Vini libr. ſemis.
Aq. theriac. unc. jv.
m. lintea liq. hoc calid. madida parti gangrænoſæ applicentur.

Nro. 35.

Ad parandum ſerum lactis difficulter quantitas ſpiritus vitrioli requiſita determinatur tam ob differentiam lactis, quam ipſius acidi, cum ſerum non raro ſaporem amariuſculum aut nauſeoſum ab acidis mineralibus acquirat.

Nro. 36.

℞. Cort. preuv. rud. tuſ. unc. j.
coq. in libr. j. & ſem. aq. ad rem. unc. x. ſub fin.
coct. add.
Flor. chamom. pug. iij.
col. exhib. pro clyſm.

Nro. 37.

℞. Cort. peruv. rud. tuſ. unc. j. & ſemis.
Lim.

Lim. mart. unc. ſemis
Cinnam. dr. ij,
Sacch. unc. ſemis.
vitro anguſti colli immiſſis adfunde vini generoſi libr. j. & ſemis. colat. exhib.
ſum. bis aut ter de die unc. ij.

Nro. 38.

℞. Cort. peruv. in tenuiſ. pulv.
red. unc. ſemis.
Extract. mart. pom. dr. ij.
Syr. cin. q. ſ. ut f. el. valde moll.
ſum. quater quinquies de die cochl.

Nro. 39.

℞. Herb. abſinth.
Herb. cent. min. ā dr. vj.
inf. aq. ferv. libr. ij. Stent infuſ. donec refrixer. col. add.
Syr. card. bened. unc. j. & ſemis.

Nro. 40.

℞. Rad. ipec. dr. j.
inf. per noct. in aq. unc. j.
col. mane factæ add.
Elæoſ. cinn. dr. j.

Nro. 41.

℞. Rad. gram. unc. iij.

alth.

Rad. alth. unc. j. & ſemis.
coq. per h. quadr. in aq. colat. unc. xx. add.
Ter. fol. tart. dr. ij.
Oxym. ſimpl. unc. ij.
ſum. omni bih. aut trih. dimid. vaſcul. theat.

Nro. 42.

℞. Gumm. arab. unc. ſemis.
aq. fl. rhæad. libr. j.
Syr. alth. unc. j.
ſum. omni bih. 2. cochl.

Nro. 43.

℞. Fl. malv. in pulv. groſ. redact. libr. ſemis.
coq. c. ſ. q. lactis in pultem ſub fin. add.
Flor. ſamb. rud. tuſor. unc. j. & ſemis
ut f. l. a. catapl.

Nro. 44.

℞. Bacc. junip. tuſ. unc. ij.
inf. in aq. ſtil. junip. libr. ij.
dig. vaſ. clauſ. in loco moder. calido
per 3. h. add.
Roob junip. unc. ij.
col. exhib.

Nro. 45.

R. Tinct. aquoſ. rhei unc. jv.

Ter.

Ter. fol. tart. dr. iij.
Oxym. ſcill.
Syr. cinn. ā unc. j. & ſem's.
m. ſum. 2. cochl. omni 3a aut 4a h.

Nro 46.

R. Rad. cichor.
Herb. tarax.
Tamar. ā unc. ij.
coq. in aq. per h. quadr. col. libr. ij. add.
Ter. fol. tart. dr. ij.
Syr. 5. rad. unc. iij.
Succi citr. unc. j.
Spir. nitr. dulc. gutt. xxx.
m.
℞. Tarax. recent. c. toto part. iij.
Acetoſ. part. j.
exprim. inde ſucc. unc. iij. add.
Terr. fol. tart. dr. j.
Syr. de cinnam. dr. vj.
m. ſum. pro doſi.

Nro. 47.

℞. Gumm. ammoniac.
Gumm. galb.
Extract. cent. min. ā dr. ij.
Extract. rhei
Sal. polychr. ā dr. j.
f. l. a. pil. gr. iij.
ſum. ter de die v.

Nro.

Nro. 48

R. Cort. peruv. alkchol. dr. vj.
Sal. polychr. dr. ij.
Syr. de cinn. unc. j.
Aq. calaminth. unc. viij.
m.

Nro. 49.

R. Pulv. cort. peruv. minutiſ. unc. j.
f. cum ſ. q. ſyr. de cinnam.
Bol. Nro. xij.

Nro. 50.

R. Cort. peruv. rud. tuſ. unc. j.
coq in libr. j. & ſemis aq. ad rem. unc. jx.
d. pro clyſm.

Nro. 51.

℞. Roob junip.
Roob ſamb. ā unc. ij.
Oxym. ſcil. unc. j.
Pulv. cent. min. unc. ſemis.
Sal. abſint. dr. ij.
Syr. menth. q. ſ. ut f. el. vald.
molle.
ſum. ter de die cochl.

Nro. 52.

R. Zingib. cond.
Ther. diateſ. ā unc. j.
Syr. de cinnam. dr. vj.
ſum. omni 4a. h. cochl. caſ.

Nro. 53.

R. Styrac. cal.
Benzoes
Succin. ā unc. ſemis
in fruſtula minora leniter contrita exhibe pro ſuffumigio.

TENTAMINA

DE

CICUTA.

PRAEFATIO.

PUlcherrima celeberrimi Archiatri Antonii Storck de Cicuta obſervata me moverunt, eam variis in morbis graviſſimis, quæ aliis remediis non cedebant, adhibere; neque felicibus inde carui eventibus. Recenſebo hos paucis paginis, præmiſſa plantæ deſcriptione, ejuſque analyſi chemica.

CAPUT X.

DESCRIPTIO PLANTÆ.

Κωνειον Græcorum, cicuta Latinorum, plantæ genus eſt ex claſſe naturalium belliferarum, pentandria, digynia. Syſt. Sex. CL. Linn.

Cicuta noſtra a botanicis definitur, planta caule procero ferulaceo, glabro, craſſo, intus inani, nonnullis ſubrubentibus maculis conſperſo; ſupra tres non raro cubitos aſſurgens, cujus faſtigia umbellæ occupant, involucro polyphyllo univerſali ac partiali ſuffultæ. Umbellulas floſculi componunt, pentapetali, petalis inflexo cordatis ſtaminibus quinque ſimplicibus, antheris ſubrotundis, ac ſtylis duobus reflexis donati.

Singulo flori ſuccedit ſemen ſubrotundum, ſtriatum, bipartitum, cujus partes fere hemiſphæricæ, hinc convexæ, illinc planæ exiſtunt.

Radix eſt dodrantalis, candida, craſſitudinis digiti.

Tota herba ingratum, fœtidum ſpirat odorem, & nonnihil cantharides redolet.

Planta hæc mox definita multum hallucinari fecit botanicos, ita, ut venenatiſſima illa veterum

cicuta, qua Socratem e medio ſublatum Plato refert minime eſſe videatur. Unde & quædam inter eos controverſia de nominis definitione certa exorta eſt.

Bauhinus in ſuo Pinace. 160. Cicutam vocat majorem.

Clauſius hiſt. 2. p. 200. cicutariam majorem vulgarem nominat.

Royen Lugd. bat. 107. conium appellat.

Tournefort. in element. bot. 160. cicutam dicit.

Linnæus, rei botanicæ in ordinem inconcuſſum redigendæ ſtudioſiſſimus, omnem moviſſe videtur lapidem: duo nimirum diſtincta genera, ex duabus hucuſque nomine confuſis plantis, conio nempe, & cicuta creavit, ac ſingulum genus charactere proprio diſtinctivo eſſentiali dotavit, ita, ut uni generi, cujus qualitatem in ſua mat. med. p. 43. venenatiſſimam dicit; nomen genericum cicutæ ſub ſequenti definitione reliquerit.

Cicuta umbellis, folio oppoſitis, petiolis marginatis, obtuſis; fructu ſubovato-ſulcato. ſyſt. Nat. Tom. II. p. 960.

Et hæc eſt ſium erucæ folio Bauh. pin. 154. quam Linnæus pro ſua cicuta Officinali habet.

Plantæ vero, quæ tam noſtris, quam & multarum regionum officinis ſub nomine cicutæ communis venit, cujus & nunc qualitatem deſcribere mens eſt, Linnæus nomen conii ſubſequenti definitione impoſuit.

Conium caule maculato, ſemine ſubgloboſo, quin-

quinqueſtriato, utrimque crenato. ſyſt. Nat. Tom. II. p. 956.

In locis tam ſiccis, & aridis, quam uliginoſis, planta hæc provenit: ſed ad vires dijudicandas indifferens eſſe minime videtur, e quali ſolo averruncata ad uſum medicum adhibearur; an ex humido, aut ſicco? plantæ enim, & præſertim umbelliferæ, quoad locum valde variant, ita, ut in ſicco aromaticæ, calefacientes, in humido acres evadant.

Locus ſiccus ſapidiores: ſucculentus inſipidas magis, aquoſus ſæpius corroſivas reddit. Linn. Phil. bot. p. 283. aphor. 357.

Exemplum habemus in Apio paluſtri, quod plantæ genus utut acre ſit, ſola cultura in hortis dulce, ac edule evadit: verum & dulce hoc apium ſatum in loco uliginoſo, ut ſibi relictum creſcat, teſte Rayo in priſtinum acre paludapium denuo degenerat.

Confirmatus ſum experimento egregii ſane botanici Jac. Well. ad nigrum urſum pharmacopæi, qui tenellam conii plantam, ex ſolo humido evulſam de induſtria, ollæ impoſuit, diligenter coluit: plantula læte, alteque excrevit quidem; ſed mutato aliquatenus ſapore, longeque alium ſpirabat odorem.

Quare nullus miror, exoptatum ſemper adhibita diverſa planta, ſaltem quoad ſolum diverſum, adipiſci non poſſe effectum, cum tantæ non parvi momenti diverſitates qualitatum in ipſiſſima eadem planta obvenire poſſint.

Cæterum in colligenda hac planta attentus ſit,

 opor-

oportet Rhizotomus; ne chærophyllum temulum Linnæi pro conio aut cicuta nunc deſcripta colligat. Error enim hic ideo facile contingere poteſt; quod binæ hæ plantæ quamdam habeant ſimilitudinem, ita, ut non niſi a botanico ſyſtematico facile diſtingui poſſint.

Definitur vero chærophyllum temulum: chærophyllum caule maculato, geniculis tumidis. hort. cliſ. 102.

Myrrhis annua vulgaris, caule fuſco. Moris. hiſt. p. 302.

Creſcit hæc planta quoque inter cicutam, ad arvos, vias, ſepes &c. diſtinguitur vero his notis.

Cicuta, ſeu conium involucrum habet polyphyllum ad horizontem poſitum: chærophyllum vero involucro gaudet reflexo, concavo; petalis cordatis, fructu oblongo lævi; nec odor chærophylli adeo fœtidus eſt, ac conii.

Rogavi expertiſſimum Jacob. Well, ut examini chemico cicutam ſubjiceret, annuit ille petitioni, & ſequentia obtinuit educta atque producta.

Libra una hujus plantæ balneo arenæ impoſita, & gradu caloris valde leni tractata, præbuit primo phlegmatis, aquæ inſtar limpidi, inſipidi, odoris ferme nullius, niſi paulisper fatui, drach. v. & ſemis; hoc phlegma colorem cyaneum nihil prorſus mutabat. Semoto hocce, jam ſequebantur phlegmatis parumper colorati, odoris magis fatui, ac nauſeoſi, ſaporis valde exigui, & modice tantum empyreumatici, drach. vij & ſemis: Verum

rum nec hoc phlegma colorem cæruleum alterabat. Pergebat gradum ipſiſſimum caloris per tres horas ſuſtentare; cum vero per hoc tempus nil amplius prodire vidiſſet, jam ignem gradatim intendebat, & ſenſim tunc prodibant laticis fuſci, graveolentis, ſpiritus cujusdam animalis inſtar acris, odore volatilis, linguam pungentis unc. iij. drach. iij. Latex hic jam manifeſte erat alcalinus, cujus prima proſtillata drachma colorem violaceum in intenſe viridem mutabat, ſub hujus ſpiritus alcalini continua extricatione ſal ſimul prodibat alcali volatile copioſum, quod dedalæis ſuis ramificationibus latera recipientis undique tegebat; ſalis hujus ſicci e collo recipientis drach. j. gran. xx. extraxit reliquum, quod ſiccum eximere non poterat, aqua prius ponderata eluit, & ponderis drach. jj. gran. xxv. deprehendit, bonam adhuc portionem hujus ſalis ſublimati cum ſpiritu effundebat, quod in eo diſparuit; nec pondus illius determinare valebat. Jam ultimo ſequebantur olei tenacis, craſſi, nigerrimi, fœtidiſſimi unc. j. & ſemis drach. ſemis.

Hæc producta monſtrant manifeſte plantam hanc totam animalem eſſe, cum nec minimum acidi educti viſum ſit, quod tamen obſervatis Cl. Geoffroy valde reluctatur, qui acidum in copia ſe extricaſſe ait. Nec video, etſi hæc experimenta cum ſicca planta inſtituta ſint, plantam in leni exſiccatione, omne acidum, ſi quod habet, præter hoc, quod ad geneſin ſalis alcalini volatilis facit, amittere poſſe.

Carbo relictus poſt deſtillationem levis erat,

& pendebat unc. iij. drach. j. quem per duas horas in vaſe aperto calcinabat; ſub qua calcinatione validiſſima odorem adhuc ſpirabat urinoſum; elixati dein ſalis alcalini obtinuit drach. iij. terræ vero indiſſolubilis remanſit unc. j. dra. ſem.

Jactura ſub deſtillatione eſt unc. j. drach. vij. ſub calcinatione carbonis unc. j. & ſemis drach. ſemis.

CAPUT II.

De uſu Cicutæ.

A Multis Auctoribus cicuta externe applicata contra mammarum incrementum, ſcirrhoſas indurationes, iſchiadicum, & hæmorrhoidum dolorem commendabatur. Sic in diſpenſatorio viennenſi emplaſtrum de cicuta præſtans remedium in ſcirrhis, & duris lienis tumoribus notatur. Pauci interne cicutam propinarunt. Verum a celeberrimis in arte viris, ut venenata, damnatur: ipſe Cl. Geoffroy, Renealmi & Bovvle experimenta recenſens, monet, prudentiorem eſſe, qui ea abſtinet.

Demum celeberrimus Archiater Antonius Storck cicutam innocuam eſſe non ſolum demoſtravit; verum extracto ejuſdem multos morbos, qui hucuſque curatu impoſſibiles dicebantur, ſanavit.

Exemplo ductus plurimis in morbis medicamentum hoc feliciſſime exhibui.

Sic tumores ſcirrhoſi, ſcrophuloſi multi mihi occurrebant, quos cicuta curavi. Incipiebam ut plurimum a ſex pilulis gran. iij nycthemeri ſpatio.

tio. Neque quidquam incommodi inde ſentiere ægri.

Externe fomenta cicutæ applicui, quibus ob negotia non licuit fomentis uti, emplaſtrum ſubſtitui.

Solebam omni ſecunda, aut quarta ſeptimana purgans dare. Conſultum enim id duxi, ut craſſum tumoribus inhærens, cicuta fuſum, humoribus forte miſtum, e corpore eliminetur, cum uſu cicutæ raro evacuatio ſenſibilis augeri obſervetur.

Quidam horum ægrorum 5a, 8a, 10a ſpetimana ſanabantur; nonnulli 4. 5. menſibus ad perfectam ſanationem uſque utebantur.

Feminæ ut plurimum citius, ac viri curantur.

Tumores valde magni cicutæ uſu mox valdopere minuti, pertinacius nonnunquam reſiſtebant, ubi ad parvam molem jam redacti erant.

Plurimis fundebantur tumores ſcirrhoſi, paucis ſuppuratione bona conſumebantur.

Inter ſuppurationem acriter medicamentum continuavi.

CASUS PRIMUS.

Vir 32. annorum parotides, glandulasque colli lapideas & adeo tumidas habens, ut ſurdus inde factus, difficllime deglutiret, ac reſpiraret, cicuta interne, ac externe applicata, 6a. die jam melius audiebat, deglutiebat, reſpirabat; molliores multo omnes erant tumores, ſpatio 15. ſeptimanarum integre reſtitutus fuit.

CASUS SECUNDUS.

Expertiſſimus Doctor Poltzer feminam 28. ann. ad me miſit, ſchirrhoſis magnis parotidibus, glandulisque ſubmaxillaribus laborans; cicutæ extracto, & fomentis ejuſdem 14. ſeptimanis curabatur.

CASUS TERTIUS.

Femina 44. ann. ſcirrhos in utraque mamma per plures menſes habuit, quos neglexit. Sed dum dolores magni accedebant, conſilium meum petiit, ope cicutæ 7. ſeptimanar. tempore integre diſparuere ſchirrhi.

Quatuor menſibus optime ſe habuit; dein vero tumores parotidum naſcebantur magni indolentes, cum reſpiratione paulum difficiliore, nullis tamen per plures hebdomadas medicamentis uti volebat. Dum vero ingenti dolore partium tumidarum corripiebatur, reſpiratio celeris, anhelosa fere ad ſuffocationem uſque fiebat; me denuo in auxilium vocavit; ad cicutam iterum confugi, & omni hora cochlear ſequentis mixturæ ſumi juſſi.

℞. Extract. cicut. drachm. j. & ſemis
Solv. in unc. jj. & ſemis aq. font.
Add. oxymel. ſcillit. un. ſemis
Syrup. diacod. unc. j. Mſ.

Fo-

Fomentis cicutæ partes dolentes continuo involvebantur. Dormivit jam magis placide, dolores minuebantur: pergebam itaque uſu eorumdem medicamentorum, altera die dolores iterum mitiores, collum, quod antea inflexile fuit, parum movere potuit, reſpirabat liberius, tertia die omni trihorio cochlear mixturæ propinabatur; ſputa craſſa prodierunt; 9a die integre ab omnibus ſymptomatibus libera erat.

Cavendum eſt in ſcirrhoſis, ne feminæ thoracibus arctioribus eos premant: pauperes monendi ſunt, ut lintea teneriora ſchirrhoſis tumoribus imponant, quibus affrictus induſii aſperi impediatur.

Diæta non adeo ſtricta requiritur, vidi pauperes leguminibus & farinoſis ſolum utentes cito, & integre curatos.

In cancro binis tantum vicibus cicutam tentare licuit.

CASUS QUARTUS.

Vir 50. ann. adeo fœdum cancrum habuit, ut cernens eum, totus horruerim: integra facies ſiniſtra cum oculo exeſa fuit, jamque in dextram partem malum ſerpebat, viribus & corpore maxime exhauſtus in noſocomium deferebatur; delirabat: quare materiam morboſam ad interna encephali jam delatam judicavi. In caſu hoc

hoc deſperatiſſimo quotidie binas drachmas corticis peruviani, atque cicutam interne, & externe ordinavi. Potus erat ex binis partibus aquæ cum tertia lactis. Brevi tempore deliria ceſſarunt, appetebat; fætor minuebatur; omiſi corticem, & ſola cicuta pergebam. Poſt binos menſes caro pulcherrima, nullus dolor, nullus ichor; ſed optimum pus obſervabatur. Confabulabatur æger, vires in dies augebantur, & omnia ſanationem promittebant. Mirabar cum fratre Abdon egregio noſocomii chyrurgo cicutæ in hoc deſperatiſſimo caſu virtutem. Sed dein conſtitutione dyſenterica ſuperveniente, ea periit.

CASUS QUINTUS.

Femina 31. ann. 7. menſium ſpatio cancrum in naribus habens, poſt 16. ſeptimanas cicuta integre curabatur.

Nunc Juvenem cancroſum in noſocomium recepi, qui licet 14. ſolum diebus cicuta utatur, tamen jam ulcus multum nitidius, non fœtens apparet.

In ſpina ventoſa pulchros cicutæ effectus vidi, & primum juvenem 21. ann. ſpina ventoſa laborantem curavi.

Phthiſicos ſcrophuloſos nonnullos cicuta ſanavi: pro potu ſolebam dare infuſum veronicæ, melle aut ſyrupo diacodii edulcoratum.

In his tamen ægris minori doſi cicutam exhibui, & a 4. ſolum pilulis nycthemeri ſpatio ſumendis incepi.

Ubi

Ubi effectum quandoque non adeo magnum obſervavi, ſequens medicamentum præſtans expertus ſum.

R. Veron.
Virg. aur. a m. j
Cicut. dr. iij

bulliant per octav. part. horæ colat. lib. j. & ſem. fortiter expreſſæ add. ſyrup. diacod. un. j. & ſem. Sumat omni trihorio unc. ij.

CASUS SEXTUS.

Vir 40. ann. multis ulceribus & tumoribus ſcrophuloſis purulentis laborans, phthiſi correptus, in noſocomium transferebatur. In caſu hoc deſperato cicutam interne dedi, ſimulque infuſum ex veronica melle edulcoratum præbui, externe fomenta cicutæ applicabantur. Spatio 3. menſium minora ulcera conſolidata, majora pulchriora, nec foetida erant; reſpiratio levabatur; ſputa purulenta in alba mutabantur: loquela vix antea perceptibilis, diſtincta fiebat, vires augebantur, & jam ſanationis ſpes magna erat. Verum æger impatiens noſocomium dereliquit, & appetitui nimium indulgens in dyſenteriam incidit, qua, in noſocomium denuo portatus, mox periit.

CASUS SEPTIMUS.

Miles e Regimine Equitum Principis de Lichtenſtein, potui multum deditus; vagis arthri-

ticis

In Arthritide recenti ſolum cicutæ extractum ſæpiſſime curam abſolvit, & plures nunc in noſocomio decumbentes intra breve tempus reſtitui.

Sed & annoſi arthritici, qui ad omnia adhibita non levabantur, cicuta curabantur.

Nonnullis ſimul infuſum chamædryos & chamæpityos exhibui.

Neque ſanatio infuſo huic tribuenda erat; eo enim ſolo utentes non levabantur.

Citiorem in hoc morbo effectum a cicutæ extracto, in aqua ſoluto, mixturæ forma hauſto, quam in pilulas redacto obtinui. An quod citius maſſam humorum intret, & minus a contentis in ventriculo ac inteſtinis alteretur?

Ubi tumores arthritici admodum dolentes adſunt, nil fomento cicutæ melius.

Quandoque, dum hæc non mox levamen ferebant, partem affectam decocto cicutæ immergi juſſi, maximo cum ægrorum levamine.

Duo tantum fuere, qui hæc fomenta ferre non poterant; hinc abſtinendum erat.

Ad leniendos podagræ dolores cicuta in-& externe applicata egregie prodeſt.

Nonnullos habui, diu pedum doloribus lancinantibus laborantes; varia medicamenta interna & externa fruſtra in uſum vocarunt, ſolis balneis ex cicuta paratis liberabantur.

Ichores infantum feliciter fugantur dum eorum capita decocto cicutæ lavantur.

Oportet autem purgans interdum exhibere, ut acre forte ſanguini miſtum e corpore eliminetur. CA-

CASUS NONUS.

Juvenis 20. ann. tinea laborans varia remedia fruſtra adhibuit. Petiit poſtea noſocomium. Dedi tunc purgantia, caput decocto tabaci lavabatur; ſed incaſſum. Subſtitui dein decoctum cicutæ, ſat brevi malum fere integre cedebat. Timens autem æger, ne ſervitium perdat, noſocomio exivit. Brevi iterum, malo aucto, me acceſſit: experimenti cauſa denuo eum in noſocomium recepi, & cicutæ lavatione integre ſanavi. Bibit ſimul quotidie libram decocti bardanæ, &, cum adeo celerem mutationem vidiſſem, purgans ſæpius exhibui, ne materia acris forte reſorpta malum aliud induceret.

Peſſimæ ſcabies ſola lotione ex cicuta tolluntur, neque unquam quidquam ſiniſtri inde expertus ſum.

CASUS DECIMUS.

Milites duo Regiminis Lichtenſtein in noſocomium transferebantur. unus horum integram ſiniſtram pectoris partem cum brachio ejusdem lateris, alter vero utrumque pedem adeo fœdum habuit, ut elephantiaſin mentiretur. Ultimus ſpatio 14. dierum, prior vero per 4. ſeptimanas ſola lotione ex cicuta integre curati ſunt. Omni octiduo tantum purgans ex ſcamonio dedi.

Simili methodo puerum in eodem morbo brevi & integre curavi.

Ubi

Ubi a ſcabie retropulſa mala oriuntur, egregium medicamentum eſt cicuta.

CASUS UNDECIMUS.

Sartor 24. ann. ſcabie valde affectus, unguento contra ſcabiem fugavit eam; ſed oppreſſione pectoris ingenti, & difficili reſpirio corripiebatur: ſudoribus nocturnis vehementer vexabatur; ſputa purulenta fœtida ejecit. Cicuta interne ſumpta integre convaluit.

In ulceribus ſerpentibus peſſimis, contra omnia remedia rebellibus virtutem cicutæ multoties expertus ſum. Dum extractum propinavi, fomenta applicavi; vel quandoque lintea carpta decocto madida ulceri impoſui.

CASUS DUODECIMUS.

Femina 37. an. ulcera pedum per 7. annos habens, variis fruſtra adhibitis aptis remediis, demum me acceſſit. Spatio 15. ſeptiman. cicuta in. & externe adhibita integre reſtituta eſt.

In ulceribus venereis annoſis cicuta nonnunquam profuit, ubi ipſe mercurius ſublimatus ſpiritu frumenti ſolutus incaſſum adhibebatur.

In fluoribus albis malignis, gonorrhæis inveteratis egregium remedium cicuta eſt.

Scabiem veneream cum extracto & lotionibus nonnunquam ſanavi.

Ulcera ſcorbutica, quæ adhibitis etiam antiſcorbuticis non cedunt, non raro cicuta curantur.

Ne-

Neque tamen is ſum, qui ideo cicutam medicamentum univerſale in ulceribus ſtatuam. Vidi paucos, qui cicutam ferre non poterant; vidi aliquos, quibus non profuit, id ſolum contendo, me non noſcere medicamentum generalius, certiusque, ac cicutam, & eam ſæpiſſime effectum in ſimilibus præſtitiſſe optimum, ubi alia aptiſſima remedia incaſſum tentabantur.

CASUS DECIMUS TERTIUS.

Femina 42. ann. ab ultimo ante ſexennium puerperio fluore laboravit uterino. Materies acris erat rodens, vicinas partes excorians, peſſime fœtens, varia aptiſſima a prudentiſſimis in arte viris, ſed fruſtra adhibuit remedia. Pilulis ac abſterſione partium cum decocto cicutæ, infuſo agrimoniæ, ſpatio 19. ſeptimanar. integre curata eſt. Quatuor ſolum vicibus eam ſenna purgavi.

In fiſtulis & ſinubus non minus efficax eſt cicuta.

CASUS DECIMUS QUARTUS

Vir 45. ann. fiſtula ani laborans, operationem ſuſtinuit. Verum poſt eam dolores in inteſtino recto ſemper ſenſit, & ichoroſa materia per alvum quotidie exiit, augebantur hæc mala immaniter per 6. menſes, demum totus emaciatus, febricitans, in noſocomium deferebatur. Adeo immanes erant dolores, ut mortem magis optaret

ret æger, quam tanta tormina ferre. Mitigata per corticem petuv. febre, varia remedia fruſtra adhibui. Juſſi dein clyſmata ex decocto cicutæ cum lacte ano injici; verum injecta enemata mox iterum exiere. Propinavi demum pilulas ex cicuta, eo cum effectu, ut æger me rogarit ulteriorem pilularum uſum: cum ſolum remedium eſſet, ex quo levamen perceperit. Pergebam itaque alacriter, & ſpatio 2. menſium eum integre reſtitui.

Ob dolores ingentes prægreſſos, forte & calamitates, totus ſtupidus ac melancholicus evaſit. Verum ſine medicamentis ad ſe redeuntem adhuc dum in noſocomio ſervo.

In Hæmorrhoidum doloribus, fruſtra applicatis aliis remediis, virtutem cicutæ expertus ſum.

CASUS DECIMUS QUINTUS

Vir 50, ann. ſæpiſſime hæmorrhoidibus cæcis, rarius fluentibus, laboravit. Hic ingentibus abdominis inteſtinorum craſſorum doloribus, atque teneſmo intolerabili corripitur, alvus liquida frequens eſt, ſtranguria ſimul juncta.

Vocatus, clyſmata ex lacte cum diacodio injici juſſi; verum ea non retinuit; paregorica data nil proficiebant; ſed de calore inde aucto conquerebatur æger. Confugi igitur ad cicutam, & drachmam extracti in aqua ſoluti ſpatio 12. horar. propinavi. Mox prodibat urina copioſa, dolores minuebantur; ſolus teneſmus poſt quamlibet alvum angebat ægrum. Continuavi igitur

 uſum

uſum mixturæ, ſimul enema ex decocto cicutæ cum lacte injectum fuit; retinuit per bihorium. Repetii mixturam; idemque clyſma ſervavit hoc in corpore per 5. horas. Ita pergendo 6 die ægrum integre reſtitui.

Cataractæ progreſſum in aliquibus cicuta impedivi, nullum tamen curavi.

Cum cicutæ a multis virtus genituram extinguendi adſcripta fuerit, viro 30. & aliquot ann., cui caſtitas ex voto eſt, tamen non niſi de matrimonio deliranti largiter propinavi. Verum nullam in eo mutationem deprehendi.

In indurationibus viſcerum & morbis inde pendentibus egregia eſt cicuta.

CASUS DECIMUS SEXTUS.

Adoleſcens 17. ann. longo jam tempore nil appetens, ab ingeſtis parca etiam copia ſumptis ingentes ſentiens anxietates, plurima vomebat: tumor in regione ſcrobiculi cordis durus & magnus notabatur, ſpatio 2. menſium cicuta integre curatus eſt.

Binos ictericos, tumorem durum in hypocondrio dextro gerentes, eodem medicamento cito ſanavi.

Cardialgias chronicas ad omnia medicamenta non cedentes cicuta fugavi.

CA-

CASUS DECIMUS SEPTIMUS.

Vir 40. & aliquot ann. dolores per longum tempus in ventriculo, & abdomine ſentiens, non appetens, ab ingeſtis anxietates magnas patiens, ſtranguria ſimul laborans, noſocomium petiit, eum examinans nil niſi epigaſtrium, & hypochondria juſto duriora, & tumidiora, cum cachectica corporis conſtitutione inveni. Audivi, medicamenta plurima aptiſſima ab egregiis in arte viris ei fruſtra ordinata fuiſſe, cicutam itaque exhibui, & ſpatio aliquot ſeptiman. eum a doloribus, anxietatibus, ſtranguria liberum, bene appetentem cum ſat bono faciei colore dimiſi.

In colica pictonum, variis tentatis non proficientibus, cicuta profuit.

Hæc jam ſunt, quæ maturo, & diuturno examine de cicuta concludere licuit. Æquus Lector facile inde determinabit, an medicamento virtus? an cancri curati, ſcirrhi reſoluti, tumores annoſi fuſi, ulcera peſſima conſolidata, cardialgiæ, vomitus inveterati ſanati ſolum naturæ opus? An hæc aeris, vitæ generis, alimentorum mutationi tribuenda? Certe id horum morborum naturæ, & caſto ratiocinio repugnare videtur.

FINIS.

OPERA TYPIS NOSTRIS EDITA.

DISSERTAZIONE ſopra i mezzi da ſtabilire o abrogare le leggi del Re di Pruſſia, tradotta dal franceſe. 8. 1779. prezzo ═══ 10

DISSERTAZIONE di Giacomo Balexsferd ſopra le cagioni della mortalità de' fanciulli e dei mezzi da preſervarli in vita, tradotta dal franceſe. 12. 1779. ═══ 20

QUARIN (Joſephi) methodus medend. febrium & tentamina de cicuta 8. 1779. ═══ 20

Sub prælo

GOTHOFREDI (Jacobi) de diverſis Regulis Juris commentarius, de ſalario & de jure præcedentiæ. 4. 2. vol.

QUARIN (Joſephi) methodus medendarum inflammationum. 8. 1779.

SENAC (Joan.) de reconditan atura Febrium intermittentium, & de earum curatione, variis experimentis & obſervationibus illuſtrata. 8.

LA MANIERA più naturale di allevare i Fanciulli, ovvero compendio della Storia naturale de' fanciulli della più tenera età, per uſo de' Padri e delle Madri di famiglia di M. Fourcroy, tradotta dal franceſe da un Profeſſore di merito conoſciuto. 8. 1779.

DELLA LEGISLAZIONE e commercio de' granidi M. Necker, tradotta dal franceſe, e accreſciuta di giunte riſguardanti l'economia del noſtro Regno. 8.

GAGLIARDI (Januarii) de jure patronatus 8. editio aucta.

Digitized by Google

99. E. 50.

Google

BIBLI
VII
L